

Planfrågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet drygt 90 motionsförslag som gäller frågor om fysisk planering. Förslagen är från den allmänna motionstiden 2004.

Utskottets behandling är framför allt inriktad på frågor om boende och buller m.m.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Till betänkandet har fogats fyra reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	5
Boende och buller m.m.	5
Ansvar för uttjänta mobiltelefonimaster.....	11
Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m.	12
Övriga planfrågor.....	15
Reservationer.....	20
1. Boende och buller m.m., punkt 1 (m, fp, kd, c).....	20
2. Boende och buller m.m., punkt 1 (mp).....	22
3. Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m., punkt 3 (c).....	23
4. Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m., punkt 3 (mp).....	24
Särskilda yttranden.....	27
1. Bullerservitut (m).....	27
2. Övriga planfrågor (m, fp, kd, c).....	27
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	28
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	28
<i>Bilaga 2</i>	
Program för den offentliga utfrågningen.....	38
<i>Bilaga 3</i>	
Offentlig utfrågning.....	39
Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregion.....	39
Bilder från den offentliga utfrågningen.....	84

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Boende och buller m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:N409 yrkande 25, 2004/05:Bo203, 2004/05:Bo215, 2004/05:Bo251 yrkandena 1–3 och 6, 2004/05:Bo307 yrkandena 9 och 10, 2004/05:Bo308 yrkande 9 och 2004/05:Bo310 yrkande 22.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

Reservation 2 (mp)

2. Ansvar för uttjänata mobiltelefonimaster

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Bo234 och 2004/05:Bo270.

3. Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:So506 yrkande 5, 2004/05: MJ372 yrkande 5, 2004/05: MJ509 yrkandena 1, 2, 4 och 5, 2004/05: Bo207, 2004/05:Bo211, 2004/05:Bo218 yrkandena 1–5, 2004/05: Bo250 yrkandena 1 och 4–9, 2004/05:Bo256, 2004/05:Bo278 yrkandena 1 och 3, 2004/05:Bo300, 2004/05:Bo321 och 2004/05:Bo323.

Reservation 3 (c)

Reservation 4 (mp)

4. Övriga planfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju483 yrkande 5, 2004/05: L291 yrkande 4, 2004/05:Sf365 yrkande 29, 2004/05:Kr238 yrkande 2, 2004/05:Kr355 yrkande 2, 2004/05: MJ332 yrkandena 5 och 6, 2004/05: MJ507 yrkande 21, 2004/05: N305 yrkande 7, 2004/05: N409 yrkandena 26 och 27, 2004/05: N411 yrkande 2, 2004/05: Bo201, 2004/05:Bo212, 2004/05:Bo226, 2004/05:Bo229 yrkandena 3–5, 2004/05:Bo230 yrkandena 1–6, 2004/05:Bo235 yrkande 18, 2004/05:Bo236 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Bo237, 2004/05:Bo239, 2004/05:Bo252, 2004/05:Bo264, 2004/05:Bo267, 2004/05:Bo283, 2004/05:Bo291, 2004/05:Bo296 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Bo301 yrkande 11, 2004/05:Bo302 yrkandena 11, 12, 15 och 16, 2004/05: Bo303 yrkande 2, 2004/05:Bo305 yrkandena 2 och 3, 2004/05: Bo307 yrkandena 4–6, 2004/05:Bo308 yrkandena 5–8, 2004/05: Bo310 yrkandena 27, 30 och 31, 2004/05:Bo311, 2004/05:Bo315 yrkande 3 och 2004/05:Bo318.

Stockholm den 10 maj 2005

På bostadsutskottets vägnar

Ragnwi Marcelind

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ragnwi Marcelind (kd), Owe Hellberg (v), Anders Ygeman (s), Lilian Virgin (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Siw Wittgren-Ahl (s), Maria Öberg (s), Carl-Axel Roslund (m), Gunnar Sandberg (s), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c), Leif Jakobsson (s), Ewa Thalén Finné (m), Sten Lundström (v), Helena Hillar Rosenqvist (mp) och Helena Frisk (s).

Utskottets överväganden

Boende och buller m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om boende och buller m.m. Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd, c) och 2 (mp).

Inledning

I syfte att fördjupa behandlingen av frågorna genomförde utskottet den 7 april innevarande år en offentlig utfrågning under rubriken Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregion. Program för denna utfrågning har tagits in i detta betänkande som bilaga 2. I programmet anges vilka som ombetts att delta i utfrågningen som inledare. Vidare inbjöds representanter från bl.a. Boverket, Naturvårdsverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, länsstyrelserna, organisationer och företag inom byggsektorn samt Miljöbalkskommittén, PBL-kommittén och Utredningen om åtgärdsprogram att närvara vid utfrågningen. En utskrift av den stenografiska uppteckning som gjordes vid tillfället och bilder som inledarna visade har tagits in som bilaga 3 till betänkandet. Ett antal bilder har av tekniska skäl inte tagits med.

Liksom under förra riksmötet har utskottet kunnat konstatera att konflikterna mellan kraven på ökat bostadsbyggande i tätort och olika miljökrav är tydliga. Konflikterna fordrar väl avvägda lösningar.

Motionerna

I motion 2004/05:N409 (fp) yrkande 25 förespråkar motionärerna ett *flexibelt regelverk* om buller. Motion 2004/05:Bo307 (fp) innehåller förslag angående bullerproblematiken (yrkande 9) och anpassning av *bullernormen* vid nyproduktion (yrkande 10). Motionärerna bakom båda motionerna anser bl.a. att de särskilda skäl som krävs enligt 5 kap. 7 § 11 PBL för att meddela bestämmelser om högsta tillåtna värden för buller skall preciseras för att myndigheterna skall göra enhetliga bedömningar och att *miljöbalkens regler* måste förändras så att möjliga förutsättningar för förtätningar i storstadsmiljöer inte förhindras av orimliga krav.

Motion 2004/05:Bo310 (fp) yrkande 22 innehåller förslag om *ökad flexibilitet vad gäller regelverket för buller och luftkvalitet* vid nyproduktion. Motionärerna anser att även om man vid all planering eftersträvar låga bullernivåer och god luftkvalitet kan man rimligtvis inte i varje situation ställa samma krav i storstad som på landsbygden. De anför vidare att bostadsbyggandet i de centrala delarna av de större städerna inte får blockeras.

Även motion 2004/05:Bo203 (m) innehåller förslag om ändring av lagstiftningen angående buller för att *underlätta byggande* av bostäder i storstäder.

Motion 2004/05:Bo308 (fp) yrkande 9 innehåller förslag om att skyddsvärda tysta områden, som pekats ut i kommunala planer, skall beaktas även vid *kollision med riksintressen* i samband med infrastrukturutbyggnad.

I den moderata motionen 2004/05:Bo215 finns ett förslag som tar sikte på t.ex. den situationen att den som avser uppföra bostäder får reaktioner från exempelvis väghållare som är oroliga för att bli tvungna att efter provningar *efter planprocessen* vidta bullerdämpande åtgärder. För att lösa detta vill motionären införa möjligheter till s.k. *bullerservitut*. Genom ett s.k. bullerservitut kan den tjänande fastigheten åläggas att tåla visst buller från verksamheten på den härskande fastigheten, varvid ett mer ändamålsenligt sätt att nyttja mark skulle uppstå.

Slutligen innehåller motion 2004/05:Bo251 (mp) förslag som syftar till att öka inslaget av *tysta miljöer*. Motionärerna föreslår dels att det tillsätts en utredning som klarlägger behovet av miljöer som är bullerfria (yrkande 1), dels att det skall byggas ett tystare samhälle (yrkande 2). Vidare föreslår de att *gränsvärden* för bakgrundsbuller på arbetsplatser och i samhället skall tas fram (yrkande 3). Slutligen vill de ha sänkta *gränsvärden* för buller i urbana utomhusmiljöer (yrkande 6).

Något om den rättsliga regleringen och pågående utredningar m.m.

Riksdagen beslutade 1997 om etappmål för buller (prop. 1996/97:53, bet. 1996/97:TU7, rskr. 1996/97:174). Etappmålen utgick från följande *riktvärden för trafikbuller*, som normalt inte bör överskridas vid nybyggnad av bostäder eller vid nybyggnad eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur:

- 30 dBA ekvivalentnivå (medelljudsnivå) inomhus,
- 45 dBA maximalnivå (högsta ljudnivå) inomhus nattetid,
- 55 dBA ekvivalentnivå utomhus vid fasad,
- 70 dBA maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostaden.

I detaljplan får meddelas bestämmelser om skyddsanordningar för att motverka störningar från omgivningen och, om det finns särskilda skäl, högsta tillåtna värden för störningar genom bl.a. luftförorening och buller. Detta framgår av 5 kap. 7 § första stycket 11 PBL. Vid bestämmelsens tillkomst angavs, med syftning på bullerkrav (se prop. 1985/86:1), att det inte bör komma i fråga att genom detaljplan meddela längre gående krav än de riktlinjer som riksdagen då godkänt (se prop. 1980/81:100 bil. 9, TU23, rskr. 257 och prop. 1981/82:98, TU28, rskr. 339). De då antagna riktlinjerna har ersatts av de riktvärden som redovisats ovan.

Regeringen uppdrog den 18 december 2003 åt Boverket att utarbета ett fördjupat underlag för tillämpningen av de riktvärden för buller från väg- och järnvägstrafik som redovisats ovan. Boverket slutförde i november 2004 uppdraget genom att till regeringen överlämna rapporten Tillämpning av riktvärden för trafikbuller vid planering för och byggande av bostäder.

Förordningen (2004:675) om omgivningsbuller innehåller *miljökvalitetsnorm för buller*. I 1 § förordningen anges: "Genom kartläggning av omgivningsbuller samt upprättande och fastställande av åtgärdsprogram skall det eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa (miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 4 miljöbalken)."

För utomhusluften har frågan reglerats i förordningen (2001:527) om *miljökvalitetsnormer för utomhusluft*. Normerna gäller partiklar (PM 10), kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, bly m.m. Miljökvalitetsnormerna för luften avser dels föroreningsnivåer som inte får överskridas eller som får överskridas endast i viss angiven utsträckning, dels föroreningsnivåer som inte bör överskridas.

I 5 kap. miljöbalken (MB) finns bestämmelser om *åtgärdsprogram*. Ett sådant program skall tas fram så snart det visar sig att en *miljökvalitetsnorm* inte uppfylls och innehålla de åtgärder som behöver vidtas för att normen skall kunna uppfyllas. Åtgärdsprogrammen skall fastställas av regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer. Programmen riktar sig till myndigheter och kommuner, och dessa är skyldiga att inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt ett sådant. Några nya befogenheter följer inte av ett åtgärdsprogram utan åtgärderna skall genomföras med de verktyg som myndigheter och kommuner har till sitt förfogande. För Stockholm och Göteborg har regeringen fattat beslut om *åtgärdsprogram* för kvävedioxid och partiklar respektive för kvävedioxid.

I 2 kap. 1 § andra stycket PBL har särskilt erinrats om att enligt 5 kap. 3 § MB miljökvalitetsnormer skall iakttas vid planering och planläggning. I direktiven till *Utredningen om åtgärdsprogram* (M 2004:05) angav regeringen bl.a. följande. "I plan- och bygglagen (1987:10) finns bestämmelser som anger att *miljökvalitetsnormer* skall beaktas bl.a. vid planläggning. Det s.k. kommunala planmonopolet har dock en stark ställning, varför t.ex. ett *åtgärdsprogram* inte anses direkt kunna påverka innehållet i en beslutad kommunal plan (jfr prop. 2003/04:2 s. 34). Någon närmare beskrivning av hur åtgärdsprogrammen förhåller sig till kommunal planering och planläggning föreligger emellertid inte. Den kommunala planeringen och planläggningen har stor betydelse för den totala miljösituationen. Utredaren skall därför klarlägga förhållandet mellan åtgärdsprogram och kommunala översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser och överväga om en starkare koppling mellan dessa instrument kan medföra sådana effektivitetsvinster att det motiverar förändringar av det nuvarande regelverket. Utreda-

ren skall belysa hur eventuella förändringar i regelverket påverkar kommunernas planeringsförutsättningar och möjligheter att utnyttja den frihet som ligger i planmonopolet.”

Miljöbalkskommittén redovisar i sitt betänkande Alternativ för miljöbalkens provningsorganisation (SOU 2004:38) att man avser att fortsätta det utredningsarbete som påbörjats beträffande regelsystemet för *miljökvalitetsnormer*. I ett tidigare delbetänkande (SOU 2002:107) har man lämnat vissa principförslag om förhållandet mellan provningen av enskilda verksamheter och miljökvalitetsnormer. Man avser att arbeta vidare med denna fråga och även undersöka om det finns anledning till ytterligare förändringar i miljöbalken för att underlätta arbetet med miljökvalitetsnormer. Remissvaren på betänkandet SOU 2004:38 bereds inom Regeringskansliet och kan enligt därifrån inhämtade uppgifter mynna ut i tilläggsdirektiv till Miljöbalkskommittén eller i särskilda utredningsdirektiv (som i så fall beslutas i samband med att PBL-kommitténs slutbetänkande bereds).

Även *PBL-kommittén* har behandlat frågor om *miljökvalitetsnormer*. Kommittén har bl.a. anfört att det är angeläget med närmare utredning om framför allt hur miljökvalitetsnormer skall kunna genomföras i praktiken och vilken betydelse som normerna därvid skall ha vid beslutsfattande enligt både MB och PBL.

Utskottet har erfarit att regeringen till PBL-kommittén har överlämnat två skrivelser från Länsstyrelsen i Stockholms län till regeringen som rör *bullerservitut*.

Miljöbalken behandlar *riksintressen* i framför allt 3 och 4 kap. Riksintressen enligt 4 kap. är lokaliserade och avgränsade av riksdagen. Motsvarande intressen enligt 3 kap. måste däremot helt och hållet lokaliseras och avgränsas med tillämpning av de principer som gäller enligt PBL i fråga om samspelet och rollfördelningen mellan staten och kommunerna. I första hand skall sådana frågor lösas inom ramen för översiktsplaner. Riksintressen enligt såväl 3 som 4 kap. MB skall anges särskilt i översiktsplanen (4 kap. 1 § PBL). Det ankommer på vissa myndigheter att efter samråd med Boverket inom sitt område lämna uppgifter till länsstyrelserna om områden som de bedömer vara av riksintresse enligt 3 kap. MB. Vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked skall bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB tillämpas. Länsstyrelserna har möjligheter att *upphäva detaljplaner* som inte tar till vara riksintressen (se 12 kap. 1 § PBL). Utskottet har vid ett flertal tillfällen tagit ställning till förslag som syftat till att inskränka länsstyrelsens möjlighet att upphäva kommunala planer (senast i bet. 2003/04:BoU7). Utskottet har funnit att det, för att möjliggöra att de intressen som räknas upp i 12 kap. 1 § (riksintressen, bristande kommunal samordning, överensstämmelse med miljökvalitetsnormer, hälso- och olycksfallsskydd m.m.) tillgodoses även i de fall då respektive kommun åsidosätter dem, är nödvändigt att det finns en möjlighet att upphäva av kommuner

antagna detaljplaner eller områdesbestämmelser. Utskottet har funnit att det saknas tillräckliga skäl för att ställa sig bakom förslag som syftar till att inskränka eller utöka denna möjlighet.

Det är endast vissa delar av *miljöbalkens regler* som skall iakttas i ärenden enligt PBL. Som ovan redovisats har i 2 kap. 1 § andra stycket PBL särskilt erinrats om att enligt 5 kap. 3 § MB *miljökvalitetsnormer* skall iakttas vid planering och planläggning. Vidare skall, som också redovisats ovan, vid planläggning och i ärenden om bygglov och förhandsbesked bestämmelserna i 3 och 4 kap. MB tillämpas. Det kan även nämnas att det finns bestämmelser om att miljöbalkens regler om *miljökonsekvensbeskrivningars innehåll* skall tillämpas (se 4 kap. 2 a § och 5 kap. 18 § PBL).

De regler som åsyftas i motionerna 2004/05:Bo307 (fp) och N409 (fp) är dock de som *tillsynsmyndigheter* (miljö- och hälsoskyddsmyndigheter m.m.) tillämpar på pågående verksamheter. (Reglerna blir också tillämpliga när tillstånd söks enligt miljöbalken.) Bland dessa regler märks t.ex. de i 2 kap. MB intagna *allmänna hänsynsreglerna*. Av störst intresse i nu aktuellt sammanhang är 2 kap. 3 § MB där det anges försiktighetsmått m.m. som alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall iaktta för att motverka skador eller olägenheter för människors hälsa och miljö. Denna bestämmelse kallas ofta för *försiktighetsprincipen*. Hänsynsreglerna är rättsligt bindande och får betydelse bl.a. genom att det vid *tillståndsprövning* enligt MB kan meddelas villkor som bygger på dessa regler. De kan också läggas till grund för förelägganden och förbud enligt MB (*tillsynsverksamhet*). Verksamheter m.m. som inte är tillståndspliktiga enligt MB underkastas normalt sett inte en prövning mot MB:s allmänna hänsynsregler. Bestämmelserna i 2 kap. MB är inte tillämpliga vid planläggning eller bygglovsprövning enligt PBL. Detta kan dock bli fallet vid tillsynsverksamhet.

En *tillsynsmyndighet* får meddela de förelägganden eller förbud som behövs i ett enskilt fall för att MB skall efterlevas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas (26 kap. 9 § MB). Liksom många andra verksamheter som inte heller tillståndsprövas enligt MB (se bet. 2003/04:BoU7) kan t.ex. frågor om bostäders bullersituation som har godtagits i plan- och bygglovssammanhang i efterhand komma att prövas mot MB. Detta har belysts under utfrågningen.

Här kan också nämnas att den som bedriver eller avser att bedriva miljöfarlig verksamhet får ansöka om tillstånd till verksamheten enligt MB även om det inte krävs tillstånd (9 kap. 6 § tredje stycket MB). Härigenom kan verksamheten också vid tillståndsprövning bli underkastad prövning enligt 2 kap. MB. Om det har gjorts en sådan prövning blir möjligheterna att efteråt ställa högre krav starkt begränsade.

Utskottets ställningstagande

Motionsförslagen motsvarar, med undantag för m-motion 2004/05:Bo215 och fp-motion 2004/05:Bo308, i huvudsak yrkanden som utskottet avstyrkte under förra riksmötet (se bet. 2003/04:BoU7) och i flertalet fall även har avstyrkt under tidigare riksmöten. I motionerna 2004/05:N409 (fp) och 2004/05:Bo307 (fp) lyfter man i år på ett tydligare sätt fram kopplingarna till miljöbalkens regler.

Liksom vid föregående års behandling av motionsförslag angående buller m.m. finner utskottet att de utgångspunkter som flera av motionärerna lyfter fram torde delas av så gott som alla. Exempelvis får det närmast anses vara en självklarhet att det är eftersträvarsvårt med bullerfria områden och ett tystare samhälle. Bostadsutskottet ställer sig således även i år bakom dessa utgångspunkter. Av utskottets bakgrundsredovisning har det framgått att det pågår ett omfattande utrednings- och beredningsarbete på området. Detta arbete kan i allt väsentligt sägas ha den inriktning som många av motionärerna eftersträvar. Arbetet utgör bl.a. en del av harmoniseringen inom EU.

Vidare finns det skäl att liksom förra året peka på att det till stor del är en kommunal fråga att ta ställning till behovet av t.ex. tysta miljöer och att avgöra vilka insatser (t.ex. olika planbeslut) som kan erfordras för att säkerställa detta. Samtidigt tvingas utskottet konstatera att de beslut som fattas på den kommunala nivån under det s.k. planskedet inte alltid ger ett slutgiltigt besked till alla verksamhetsutövare (t.ex. väghållare) eftersom en tillsynsmyndighet i ett senare skede och ibland med delvis andra normer än de som tillämpats i plansammanhanget kan komma att ingripa med krav på t.ex. bullerdämpande åtgärder. Frågan uppmärksammades vid utfrågningen den 7 april. Denna problemställning, liksom flera andra (t.ex. hur riktvärdena skall hanteras i plansammanhang) som motionärerna uppmärksammar, förtjänar enligt utskottets mening särskild uppmärksamhet. I grund och botten handlar det i många fall om vilka bestämmelser i miljöbalken som skall tillämpas redan vid planläggning eller vid bygglovsprövning. I särskilt fokus kommer miljöbalkens i 2 kap. 3 § intagna försiktighetsprincip.

Det är emellertid inte möjligt att i detta sammanhang överblicka konsekvenserna av de förändringar som motionärerna eftersträvar och att nu i sak ta ställning till förslagen. Det är därför glädjande att kunna konstatera att samtliga de frågor som tas upp i motionerna är föremål för beredning i någon form. Det pågående utredningsarbetet m.m. bör enligt utskottets mening avvaktas. Bostadsutskottet saknar mot den tecknade bakgrunden tillräckliga skäl för att nu gå motionärerna till mötes och avstyrker samtliga motionsförslag angående buller.

Master för mobiltelefoni m.m.

Ansaret för uttjanta mobiltelefonimaster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om ansaret för uttjanta mobiltelefonimaster.

Motionerna

I motion 2004/05:Bo234 (s) uppmärksammas ansaret för master som är uttjanta eller inte längre används. Motionärerna anser bl.a. att det inte kan vara meningen att uttjanta master måste tas om hand av samhället eller av enskild markägare. Samma fråga uppmärksammas i motion 2004/05:Bo270 (s). Förslaget syftar till att markägare som genom ledningsrättslagen tvingats att låta någon sätta upp masterna skall garanteras att mastinnehavarna tar ekonomiskt ansvar när en anläggning inte längre används och skall nedmonteras. Motionären knyter an till reglerna om producentansvar och vill att Post- och telestyrelsen (PTS) och Naturvårdsverket skall samråda och genom riktlinjer garantera att gällande lagstiftning följs när utbyggnaden av 3G-nätet fortgår.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inte behandlat denna fråga tidigare. Däremot har liknande frågeställningar angående vindkraftverk behandlats av utskottet. Utskottet har då bl.a. pekat på att när det gäller tillstånd enligt MB (t.ex. för uppförande av vissa vindkraftverk) finns det möjligheter att villkora tillstånd (se 16 kap. 3 § och 17 kap. 7 § MB) med att det t.ex. ställs säkerhet för kostnaderna för återställningsåtgärder.

Liknande frågor har också varit uppe vid behandlingen av proposition 2004/05:35 Herrelösa fastigheter samt ansvar för konkurskostnader. Regeringen konstaterade i sammanfattningen till propositionen att kommunerna har ett ansvar för de räddningsinsatser som kan behöva vidtas på herrelösa fastigheter, dvs. fastigheter som ägs av upplösta juridiska personer. Om de olägenheter som fastigheterna för med sig inte är av sådan art att någon räddningsinsats är påkallad, finns dock oftast inte någon skyldighet för staten eller kommunerna att agera, men kommunerna kan välja att åtgärda problemen. Ett problem som man avsåg att lösa genom propositionens förslag var att man inte har kunnat exproprierat fastigheter som ägs av upplösta bolag eftersom man inte haft någon företrädare för bolagen. Genom förslaget infördes möjligheter att utse gode män för dessa bolag.

Utskottet kan konstatera att innehavarna av master är skyldiga att följa allmänna regler och bl.a. se till att det inte uppkommer olycksrisker. En typsituation då det likväl skulle kunna uppstå problem torde vara att ledningsrättshavaren är på obestånd och därför inte kan betala en nedmontere-

ring samt att nedmonteringen blir dyrare än mastens metallvärde. Även om det kan hävdas att det torde vara ovanligt att det skulle uppkomma situationer då svårigheter skulle inställa sig så kan det finnas skäl att försöka undvika dem. Mot bakgrund av kommunernas skyldigheter och även längre gående möjligheter att ingripa för att avvärja olyckor m.m. finns det dock enligt utskottets mening inte tillräckliga skäl för att nu kräva lagstiftningsåtgärder.

Med anledning av att det i motion 2004/05:Bo270 (s) har förespråkats att knyta ansvaret för uttjänta master till reglerna om producentansvar vill utskottet peka på att producentansvaret enligt 15 kap. 6 § MB bl.a. innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för producenter att se till att *avfall* samlas in, transporteras bort, återvinns, återanvänds eller bortskaffas på ett sätt som kan krävas för en hälso- och miljömässigt godtagbar avfallshantering. Sådana föreskrifter får meddelas i fråga om avfallet av de varor eller förpackningar som producenterna tillverkar, för in till Sverige eller säljer och avfallet från sådan verksamhet som de bedriver. I den av regeringen meddelade förordningen (2000:208) om *producentansvar* för elektriska och elektroniska produkter anges i avsnittet *telekomutrustning* exempel på produkter som omfattas av ansvaret. Exempelen är telefonapparater, telefaxapparater, telefonsvarare och apparater för nummeridentifikation, telefonväxlar samt apparater för att med ljud eller ljus förstärka ringsignaler.

Enligt utskottets mening förefaller det inte lämpligt att inlemma master o.d. i detta system för producentansvar.

Utskottet avstyrker motionerna.

Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om lokalisering av mobiltelefonimaster m.m. Jämför reservationerna 3 (c) och 4 (mp).

Motionerna

Förslag som avser lokaliseringen av mobiltelefonimaster m.m. har förts fram i följande motioner.

I motion Bo207 (mp) föreslås att försiktighetsprincipen skall tillämpas vid planering för elektriska installationer m.m. som avger elektromagnetisk strålning.

Förslag om inrättande av strålningsfria zoner förs fram i motion Bo211 (s).

Enligt motion Bo218 (kd) skall

- krav ställas på mobiloperatörerna att i varje kommun omgående presentera en mastplan över hela sin utbyggnad i kommunen (yrkande 1),

- regeringen samordna alla mastplaner och göra dem tillgängliga för allmänheten (yrkande 2),
- krav ställas på kommunerna att bättre informera medborgarna om mastplanerna och att informationen skall gälla mastlokaliseringar, masthöjder, strålningsförändring i närområdet och gränsvärden (yrkande 3),
- krav ställas på operatörerna att redovisa strålningsvärden vid basstationerna som registrerats vid mätning utförd av en oberoende mätningssman (yrkande 4) samt
- ytterligare krav ställas på lokaliseringen av 3G-mobilmaster som ökad samlokalisering och inrättande av strålningsfria områden m.m. (yrkande 5).

I motion Bo250 (mp) förs fram krav på

- bygglov för all uppsättning av basstationer för mobiltelefoni (yrkande 1),
- tillämpning av försiktighetsprincipen vid uppsättning av master för mobiltelefoni (yrkande 4),
- säkerhetsavstånd till master för mobiltelefoni (yrkande 5),
- säkerhetsavstånd till basstationerna i UMTS-systemet (yrkande 6),
- att uppsättning av basstationer skall tillståndsprövas enligt miljöbalkens bestämmelser (yrkande 7),
- att omkringboende skall upplysas om varje uppsättning av basstationer (yrkande 8) samt
- ett moratorium för uppsättning av basstationer i 3G-nätet (yrkande 9).

Enligt motion Bo256 (c) skall ledningsrätt ej kunna ges för mobiltelefoni.

I motion Bo278 (c) föreslås att

- det skall finnas möjlighet att införa lågstrålande zoner i kommunen (yrkande 1) samt
- försiktighetsprincipen måste gälla vid utbyggnad av 3G-masterna (yrkande 3).

I motion Bo300 (kd) krävs ett långsiktigt skydd av områden från större mängder elektromagnetisk strålning.

Enligt motion Bo321 (s) bör det ställas krav på en offentlig informationsplikt innan master eller sändare sätts upp.

En kommun bör enligt motion Bo323 (s) ges möjlighet att inrätta elfria zoner.

I motion So506 (c) yrkande 5 förordas att försiktighetsprincipen skall tillämpas vid lokalisering av alla installationer samt strålningsfria zoner i alla kommuner.

Enligt motion MJ372 (mp) yrkande 5 skall försiktighetsprincipen gälla vid rekommendationer för bosättning eller vistelse i närheten av elektriska och magnetiska fält.

I motion MJ509 (mp) föreslås att

- riktlinjer skall utfärdas för inrättande av lågstrålande zoner för boende (yrkande 1),

- en handlingsplan skall upprättas för skydd och boende i offentliga miljöer eller i masttäta områden (yrkande 2),
- bygglövsplikt skall gälla för basstationer för mobiltelefoni (yrkande 4) samt
- försiktighetsprincipen skall vara tillämplig vid prövning enligt PBL (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Gemensamt för de nu behandlade motionerna är att de förslag som där förs fram gavs en mycket ingående behandling under föregående riksmöte (bet. 2003/04:BoU7 s. 5–17 samt BoU13). Som grund för sitt ställningstagande till motionsförslag om lokalisering av master för mobiltelefoni m.m. lämnade utskottet i sitt betänkande 2003/04:BoU7 en utförlig redovisning av gällande lagstiftning samt forskning och utredningsinsatser på området. I betänkandet redovisades bl.a. det nationella miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö, tillämpningen av miljöbalkens s.k. försiktighetsprincip samt den lagliga regleringen av hithörande frågor i plan- och bygglagen, ledningsrättslagen samt lagen om elektronisk kommunikation. Även forskningen på området redovisades ingående tillsammans med olika utredningsinsatser.

Den bakgrundsbeskrivning som utskottet lämnade i förra årets betänkande är fortfarande aktuell. Det innebär bl.a. att den lagliga regleringen på området liksom övriga redovisade förhållanden inte i något väsentligt avseende har förändrats. När det gäller frågor om samutnyttjande och samlokalisering av master och sändare bör dock noteras att denna fråga numera omfattas av Samlokaliseringsutredningens (dir. 2005:16) uppdrag. Enligt utredningsdirektiven skall en särskild utredare undersöka behovet av ändrade regler för samutnyttjande av master m.m. som ingår i allmänna kommunikationsnät för elektronisk kommunikation (i direktiven kallat samlokalisering). Arbetet skall bedrivas mot bakgrund av den tekniska, miljömässiga och marknadsmässiga utvecklingen inom området samt med beaktande av de författningar som är tillämpliga, bl.a. lagen om elektronisk kommunikation, plan- och bygglagen och ledningsrättslagen. Utredaren skall redovisa dels hur samlokalisering i master kommer till stånd i dag på den svenska marknaden respektive hur samlokalisering fungerar i andra länder, dels hur ändamålsenliga reglerna och deras tillämpning är utifrån miljöhänsyn och målet om en väl fungerande konkurrens.

Mot den nu i korthet beskrivna bakgrunden har inte utskottet funnit anledning att ånyo i sak pröva motionsförslagen. Förslagen bör därför inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Övriga planfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om övriga planfrågor.

Motionerna

Förslag som i olika avseenden berör planprocessen eller reglerna och förutsättningarna för planering förs fram i följande motioner.

I motion Bo201 (m) föreslås att tanken på ett moratorium för stormarknadsetableringar skall avvisas.

Enligt motion Bo212 (kd) måste åtgärder vidtas för att underlätta handelsetableringar genom att beakta konkurrens vid planering m.m.

I motion Bo226 (s) ställs krav på åtgärder för att motverka permanentboende i koloniträdgårdar.

I motion Bo229 (v) föreslås att det skall

- ställas krav på en ansvarig tjänsteman som tillvaratar barnens intresse i planarbetet m.m. (yrkande 3),
- upprättas nationella riktlinjer för barns deltagande vid planering (yrkande 4) samt
- ställas krav på boendeplaneringsprogram (yrkande 5).

Enligt motion Bo230 (v) bör det ställas krav på

- en konkretisering av jämställdhetsaspekterna i PBL (yrkande 1),
- införande av ett jämställdhetsperspektiv i EU:s olika dokument om fysisk planering (yrkande 2),
- jämställdhetskonskvensbeskrivningar i samband med arbetet med översiktsplaner och detaljplaner (yrkande 3),
- en könsuppdelad statistik som underlag i samband med framtagande av översiktsplaner och detaljplaner (yrkande 4),
- analyser av konsekvenserna för jämställdheten av olika myndighetsbeslut (yrkande 5) samt
- pilotprojekt rörande jämställdhet och fysisk planering (yrkande 6).

I motion Bo235 (c) yrkande 18 förordas en förkortad och förenklad planprocess.

I motion Bo236 (s) krävs det

- åtgärder för en levande skärgård (yrkande 1) samt
- tilläggsdirektiv till PBL-kommittén att utreda möjligheten att i detaljplan införa boplikt (yrkande 2).

Handläggningstiderna vid överklagande av kommunala planärenden måste enligt motion Bo237 (s) förkortas.

I motion Bo239 (mp) föreslås en reformering av gatukostnadsreglerna.

Enligt motion Bo252 (c) krävs det samråd med idrottsrörelsen vid planering.

I motion Bo264 (c) ställs krav på att kommunen skall ha en handelspolicy.

Enligt motion Bo267 (s) måste det införas en planering som är utformad i syfte att möta klimatförändringar.

I motion Bo283 (s) ställs det krav på åtgärder för att öka tillgången på koloniträdgårdar m.m.

Enligt motion Bo291 (c) bör det ställas krav på fritids- och aktivitets- ytor i bostadsområden m.m.

I motion Bo296 (kd) förordas

- förändringar i instansordning m.m. vid överprövningen för att få till stånd en snabbare process (yrkande 1) samt
- en digitalisering av planprocessen m.m. (yrkande 2).

Enligt motion Bo301 (m) yrkande 11 måste plan- och byggprocessen för- enklas.

I motion Bo302 (m) föreslås

- åtgärder för en ökad flexibilitet vid kommunal planering (yrkande 11),
- färre instanser för överklagande av detaljplan och bygglov (yrkande 12),
- att handelsändamålet i detaljplan skall avskaffas (yrkande 15) samt
- att möjligheten att upphäva en detaljplan skall inskränkas till att endast omfatta fall då planen strider mot uttalade riksintressen (yrkande 16).

I motion Bo303 (kd) yrkande 2 förordas att en brottsförebyggande policy skall redovisas i kommunernas översiktsplaner.

Enligt motion Bo305 (kd) bör det införas möjlighet att

- reglera helårs- respektive fritidsboende i plan- och bygglagen (yrkande 2) samt
- införa boplikt (yrkande 3).

I motion Bo307 (fp) föreslås åtgärder för att

- åstadkomma en regelförenkling av planprocesser m.m. (yrkande 4),
- avskaffa kommunernas rätt att stoppa lågprisbutiker med bestämmelser i PBL (yrkande 5) samt
- stimulera samplanering av infrastruktur och bostäder (yrkande 6).

I motion Bo308 (fp) föreslås att det vid planering skall

- finnas ytor för rekreation och naturupplevelser (yrkande 5),
- finnas säker tätortsnära natur (yrkande 6),
- finnas möjligheter till exempelvis fritidsodling m.m. i tätortsnära natur (yrkande 7) samt
- vidtas åtgärder för att ge förbättrade möjligheter till planering för trygga stadsmiljöer (yrkande 8).

I motion Bo310 (fp) förordas

- en samhällsplanering för ökad valfrihet (yrkande 27),
- stärkt ställning för konkurrensintresset i plan- och bygglagen (yrkande 30) samt
- etableringsrätt för dagligvaruhandel (yrkande 31).

Arbetsstagarrepresentanters inflytande vid bygg- och planprocessen bör enligt motion Bo311 (s) öka.

I motion Bo315 (s) yrkande 3 förordas en effektivisering av planprocessen.

I motion Bo318 (s) förordas ett tillkännagivande om betydelsen av odling i anslutning till bostadsområden.

Enligt motion Ju483 (kd) yrkande 5 måste det utfärdas riktlinjer för bebyggelseinriktade brottsförebyggande insatser.

I motion Kr238 (kd) yrkande 2 förordas bestämmelser om vikten av att avsätta mark för samlingslokaler och kyrkor vid planläggning.

I motion Kr355 (kd) yrkande 2 ställs krav på ytor för spontanidrott i bostadsområden.

Enligt motion L291 (m) yrkande 4 bör handelsändamålet i plan- och bygglagen avskaffas.

I motion MJ332 (fp) föreslås att

- konkurrensintresset skall ges en stärkt ställning i plan- och bygglagen (yrkande 5) samt
- fri etableringsrätt skall införas för dagligvaruhandel (yrkande 6).

Enligt motion MJ507 (c) yrkande 21 måste behovet av grönområden i stadsmiljöer lyftas fram.

Enligt motion N305 (m) yrkande 7 erfordras det en reformering av PBL för att ge en snabbare planprocess m.m.

I motion N409 (fp) förordas

- forskning om trygghet i stadsmiljö med hjälp av förbättrad planering m.m. (yrkande 26) samt
- en försöksverksamhet i Stockholmsregionen med skärpt beaktande av konkurrensintresset i den kommunala planprocessen (yrkande 27).

I motion N411 (kd) yrkande 2 förordas bättre möjligheter att överklaga en kommuns nej till ny handel.

Enligt motion Sf365 (kd) yrkande 29 måste brottsförebyggande åtgärder uppmärksammas i stadsplaneringen.

Utskottets ställningstagande

Sedan 2002 arbetar den parlamentariskt sammansatta PBL-kommittén med att se över plan- och bygglagstiftningen i syfte att lämna förslag till de lagändringar som visar sig behövas. Enligt de brett upplagda direktiven (dir. M 2002:05) skall kommitténs förslag tillgodose kraven på främjande av en långsiktigt hållbar utveckling. Den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling manifesteras i miljökvalitetsmålen. I uppgiften ingår även att lämna förslag till en samordning mellan bestämmelserna i plan- och bygglagen (1987:10, PBL) och miljöbalken m.fl. lagar. Kommittén skall också behandla frågor om

- regional samverkan,
- översiktlig planering,

- detaljplaner m.m.,
- kvalitet och hållbarhet i byggande och förvaltning,
- kopplingen mellan PBL och lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVL),
- beslutsprocessen inklusive instansordningen samt
- sanktioner.

Vid sidan av de övergripande målen om hållbar utveckling skall kommittén särskilt beakta behovet av att förbättra förutsättningarna för ett ökat bostadsbyggande. Kommittén skall i detta syfte prioritera utformandet av förslag till en ny samlad instansordning för överklaganden enligt PBL. En analys skall vidare göras av hur konkurrensspekter skall kunna vägas in i bedömningar enligt PBL.

Översynen skall inbegripa uppgiften att sammanställa och strukturera och vid behov komplettera de förslag om ändringar i plan- och bygglagen som tidigare har framförts och där något slutligt ställningstagande ännu inte har skett. Det står därutöver kommittén fritt att ta upp alla delar av plan- och bygglagstiftningen.

Kommittén har hittills avgivit betänkandena

- SOU 2003:70 Miljöbedömningar avseende vissa planer och program,
- SOU 2004:40 Kortare instanskedja och ökad samordning - Alternativ för plan- och bygglagens prövningsorganisation.

Det förstnämnda betänkandet har efter remissbehandling och beredning i Regeringskansliet utgjort en del av underlaget för förslagen i proposition 2003/04:116 Miljöbedömningar av planer och program, som antogs (bet. 2003/04:MJU21) av riksdagen våren 2004. Det sistnämnda betänkandet behandlar principerna för en framtida prövningsorganisation och tar samtidigt upp möjligheterna till en ökad samordning mellan PBL och miljöbalken. Remissförfarandet är avslutat och remissvaren omhändertags inom ramen för PBL-kommitténs pågående arbete.

Kommittén beräknas avsluta sitt arbete senast den 30 juni 2005.

Huvuddelen av de förslag som nu förs fram i motionerna har sin motsvarighet i motionsförslag som utskottet behandlade under föregående riksmöte i sitt betänkande 2003/04:BoU7 Mobiltelefonimaster och buller i planeringen m.m. Motionerna har även det gemensamt att de omfattas av eller har en direkt knytning till PBL-kommitténs arbete. Vid sin behandling av motsvarande förslag våren 2004 konstaterade utskottet att PBL-utredningen började närma sig slutfasen i sitt arbete och att riksdagen mot den bakgrunden inte borde utöka utredningens redan omfattande uppdrag ytterligare. Med hänvisning till detta fann utskottet skäl att föreslå att riksdagen utan närmare, sakligt ställningstagande skulle avslå motionsyrkandena.

Som framgår av redovisningen ovan skall PBL-kommittén avge sitt slutbetänkande senast den 30 juni i år. Det innebär att det inte heller nu framstår som lämpligt och knappast heller möjligt att utöka utredningens uppdrag.

Utskottet har mot bakgrund härav avstått från att i sak ta ställning till de aktuella motionsförslagen. Med hänvisning härtill bör motionsförslagen inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Boende och buller m.m., punkt 1 (m, fp, kd, c)

av Ragnwi Marcelind (kd), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Carl-Axel Roslund (m), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c) och Ewa Thalén Finné (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:N409 yrkande 25, 2004/05:Bo203, 2004/05:Bo307 yrkandena 9 och 10, 2004/05:Bo308 yrkande 9 och 2004/05:Bo310 yrkande 22 och avslår motionerna 2004/05:Bo215 och 2004/05:Bo251 yrkandena 1–3 och 6.

Ställningstagande

Buller är ett av det moderna samhällets gissel. Alltför många människor utsätts för bullrande miljöer, det gäller buller från bilar, tåg och flyg men också från ventilationsanläggningar och arbetsplatser. Inte minst barn utsätts för mycket buller både i skol- och daghemsmiljöer. I miljömålet God bebyggd miljö har som delmål för buller fastlagts att antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder skall ha minskat med 5 % till år 2010 jämfört med år 1998. Enligt trafikverkens rapport 1998 utsattes 2 miljoner svenskar för bullernivåer utomhus på över 55 dBA. Dessutom är det uppenbart att tillgången på miljöer befriade från ljud orsakade av det moderna samhället blir allt färre. I inomhusmiljön utgör, förutom trafikbuller från flyg, tåg och bil, buller från ventilation m.m. ett ökande problem. Tystnad blir en alltmer sällsynt företeelse i vårt moderna samhälle. Framför allt i våra mer tätbebyggda landsdelar är det svårt att hitta platser där man inte störs av buller från trafik, industri och annan mänsklig verksamhet.

Vi anser det vara av största vikt att angripa bullerproblemen vid ljudkällan. Regeringen bör därför tydliggöra för Vägverket och Banverket m.fl. att arbetet med att minska bullerstörningar från vägtrafik, järnväg och flyg har hög prioritet. Det är inte rimligt att nya väg- och järnvägsbyggnationer görs på ett sådant sätt att befintlig byggnation inte uppnår riksdagens fastställda normer. Det är heller inte rimligt att utbyggnad sker på ett sådant sätt att

övrig markanvändning allvarligt försvåras. Det senare gäller framför allt i tätorterna. Utvecklingen av tekniska lösningar för bättre fungerande bulleravskärmning via bullerplank, nya typer av vägbeläggning etc. bör uppmuntras. Vägverket kan t.ex. ges i uppdrag att vid upphandlingar efterfråga vägbeläggning som minskar bullernivån.

Samtidigt som buller är ett allvarligt hälsoproblem kan vi inte reglera det så långt att bullerreglerna helt blockerar utbyggnad. Det är rimligt att anta att den som väljer att bosätta sig i tätort inser att detta innebär en något högre grad av buller än om man bor på landsbygden. I tätorten bör fokus framför allt vara på att uppnå en bra *inomhusmiljö* vad avser buller. Detta bör präglade lagstiftning och tillämpning på området. En fråga som vi därför anser vara värd att på nytt ta ställning till är vilka riktvärden som bör gälla vid husfasader.

Det måste till en ändring i befintlig lagstiftning alternativt en mer nyanserad och verklighetsanpassad tillämpning av lagarna för att inte nybyggnation i storstäder helt skall stoppas. En rimlig utgångspunkt för ett förändrat synsätt är att i de fall en kommun i sina planbeslut på ett tydligt sätt har angett vilka avvägningar man har gjort så bör en verksamhetsutövare (t.ex. väghållare) kunna utgå från att kommunens bedömningar kommer att stå sig även vid en tillsynsmyndighets eventuella prövning. En annan utgångspunkt bör vara att om kommunen iakttar åtgärdsprogrammets bestämmelser så skall inte tillsynsmyndigheten kunna ställa längre gående krav. Ytterligare en utgångspunkt är att om de kommunala besluten innebär att de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom uppfylls så skall det vara uteslutet att ställa strängare krav. Slutligen anser vi att man som utgångspunkt även bör ha att lokala beslut, där kommunala och regionala organ i olika plansammanhang har pekat ut skyddsvärda tysta områden, beaktas även när de kolliderar med riksintressen kring t.ex. infrastrukturutbyggnad.

Vidare anser vi att det finns skäl för att se över regleringen i 5 kap. 7 § 11 PBL. Den innebär att man i detaljplan kan meddela bestämmelser om skyddsanordningar för att motverka störningar från omgivningen och, om det finns särskilda skäl, högsta tillåtna värden för störningar genom luftförorening, buller, skakning, ljus eller annat liknande som omfattas av 9 kap. miljöbalken. Dessa särskilda skäl måste preciseras så att myndigheterna får en enhetlig bedömning och så att samsyn råder kring hur planer för nyproduktion behandlas.

Vi vill att regeringen med de av oss skisserade utgångspunkterna m.m. skall återkomma med de lagförslag m.m. som krävs för att trygga ett fortsatt bostadsbyggande i storstadsregioner.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05: N409 yrkande 25, 2004/05:Bo203, 2004/05:Bo307 yrkandena 9 och 10, 2004/05:Bo308 yrkande 9 och 2004/05:Bo310 yrkande 22 och avslår motionerna 2004/05:Bo215 och 2004/05:Bo251 yrkandena 1–3 och 6.

2. Boende och buller m.m., punkt 1 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo251 yrkandena 1–3 och 6 samt avslår motionerna 2004/05:N409 yrkande 25, 2004/05:Bo203, 2004/05:Bo215, 2004/05:Bo307 yrkandena 9 och 10, 2004/05:Bo308 yrkande 9 och 2004/05:Bo310 yrkande 22.

Ställningstagande

Vi har i vår dagliga miljö hela tiden olika ljud omkring oss. Buller har blivit ett omfattande miljöproblem. Bakgrundsbuller från ökande trafikintensitet tvingar oss att ständigt leva med detta störande ljud, som en matta av buller vi inte kan komma ifrån. Ljudnivån ökar hela tiden och drygt en halv miljon människor anser sig vara mycket störda av buller från trafiken. Nära stora trafikleder ökar bakgrundsljudet i intervall. I tätorter märks bullret till slut inte på grund av att man vänjer sig. Men det finns där hela tiden och framkallar olustkänslor som inte kan identifieras.

Med åren har tystnaden blivit allt svårare att fånga och den är i dag, i högsta grad, utrotningshotad. För att uppnå fullständig tystnad behöver man komma långt ut i ödemarken. Inomhus är tystnaden utrotad sedan länge och på de flesta arbetsplatser, sedan hundra år. Kylskåp brummar, fläktsystem surrar, datorernas fläktar låter och blandas med ljud från trafiken utifrån. Buller kan vara farligt. Både kraftigt buller och monotont malande kan orsaka besvär. Många människor har exempelvis fått pip i öronen efter en konsert med hög ljudnivå. Även låga ljudnivåer, s.k. lågfrekvent buller, har stora negativa effekter. Utsätts man under en tid för lågfrekvent buller, vänjer man sig så småningom och man glömmer ljudet, men forskning har visat att kroppen ändå påverkas. Forskning visar nu att man kan koppla samman stress och buller. Människor blir stressade av att bullret ständigt finns runt omkring. Negativa samband mellan buller och skolbarns minnesprestation har påvisats.

Genom boendestudier både i Sverige och i andra länder har människors värdering av ljudisolering och buller klarlagts. Ljudisolering och bullerfrihet är det som prioriteras högst eller mycket högt bland kvalitetsfaktorerna på en god bostad. Omkring hälften av de boende i nybyggda hus störs av buller. Det behövs ett tystare samhälle, så att buller inte sänker livskvaliteten, vilket nu är fallet när buller påverkar sömnen för många, ibland så att sömnstörningar uppkommer. Bullerfria miljöer kommer alltmer att behövas

för att människor skall må bättre. En utredning som klarlägger behovet av bullerfria miljöer i samhället och framför allt på arbetsplatser skulle kunna medverka till att skapa utrymmen där buller och bakgrundsljud minimeras.

Riktvärden för buller sattes på 1950- och 60-talen. De är alldeles för generöst satta för dagens samhälle. Gränsen på 85 dB i fabriksmiljö medför vid en längre tids vistelse risk för hörselskador på 10–15 %. Den rimliga nivån borde ligga på ca 70 dB i stället. Ett viktigt verktyg för att bekämpa buller vore att *gränsvärden* togs fram för bullernivåer på arbetsplatser och för andra delar av samhället. I dag finns endast riktvärden utfärdade för bullernivåer.

Dagens samhälle är nedsmutsat med alltmer buller, och fler och fler människor mår dåligt. Riktvärdena bör därför sänkas. Dygnsmedelvärden, som uppmäts, innebär att toppar med mycket höga ljudnivåer accepteras bl.a. från trafik och flygplan, liksom att flygplan även genererar buller i de låga s.k. oktavbanden. Det höga bullret blir den förorening som kan upplevas som den värsta av alla, eftersom vi inte kan bli kvitt den.

Regeringen bör låta utreda behovet av bullerfria miljöer och återkomma med lagförslag m.m. i enlighet med de utgångspunkter jag nu har angett.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo251 yrkandena 1–3 och 6 samt avslår motionerna 2004/05:N409 yrkande 25, 2004/05:Bo203, 2004/05:Bo215, 2004/05:Bo307 yrkandena 9 och 10, 2004/05:Bo308 yrkande 9 och 2004/05:Bo310 yrkande 22.

3. Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m., punkt 3 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo278 yrkandena 1 och 3 samt avslår motionerna 2004/05:So506 yrkande 5, 2004/05:MJ372 yrkande 5, 2004/05:MJ509 yrkandena 1, 2, 4 och 5, 2004/05:Bo207, 2004/05:Bo211, 2004/05:Bo218 yrkandena 1–5, 2004/05:Bo250 yrkandena 1 och 4–9, 2004/05:Bo256, 2004/05:Bo300, 2004/05:Bo321 och 2004/05:Bo323.

Ställningstagande

Det är nu dags att ta de elöverkänsligas problem på allvar. Många elöverkänsliga har under senare år tvingats fly från sina hem. De bor ofta i elsanerade hus som de fått de bekosta med egna medel. När det sedan byggs master i närheten av deras bostad, vilket inte är ovanligt, har besvären bli-

vit så stora att enda alternativet varit att flytta. Genom att utrymmet för dessa personer blir allt mindre i vårt land ökar svårigheterna att finna en bostad med rimlig standard i ett strålningsfritt område.

Kommunpolitiker som har att hantera byggloven för utbyggnaden av 3G känner en stor frustration över att inte de inte känner sig ha något lagligt stöd för att påverka utbyggnaden av 3G-masterna. ”Vi har inga lagliga möjligheter att stoppa master även om vi vet att elöverkänsliga kan tvingas fly från sina bostäder”, sade sålunda en enig miljö- och byggnadsnämnd nyligen i en västsvensk kommun, när de tvingats bevilja bygglov för en mast 200 meter från en elöverkänslig persons bostad. Trots riksdagens och regeringens uttalanden om att kommunerna har tillräckliga verktyg för att ta sådana hänsyn är det alltså i praktiken inte möjligt att göra detta. Kommunerna måste därför ges rätt att inrätta lågstrålande zoner, de måste ges verktyg som fungerar i praktiken. Det innebär att kommunen skall ha kontroll och inflytande över luftrummet när det gäller såväl civil som militär strålning. Jag menar att försiktighetsprincipen måste gälla redan från bygglovshandläggningen. I första hand bör detta åstadkommas genom ändringar i plan- och bygglagen så att en reell prövning kommer till stånd när det blir aktuellt att uppföra en mast eller andra anordningar för mobiltelefoni. Detta är dock inte tillräckligt, utan dessutom måste miljöbalken ses över och kopplingen mellan denna och PBL klargöras. Målet skall vara att kommunerna ges de instrument som erfordras för att de skall kunna skydda sina medborgare från skadliga strålningsnivåer.

Det är inte värdigt ett land som Sverige att ha miljöflyktingar. Antalet elöverkänsliga medborgare ökar just nu. För alla dessa är måttet rågat för länge sedan. Det finns ett antal åtgärder som måste vidtas nu. Utgångspunkten måste vara att de elöverkänsliga skall kunna bo kvar i sina bostäder. Sammanfattningsvis innebär det att försiktighetsprincipen måste gälla vid utbyggnad av sändare för alla typer av trådlös kommunikation. Antalet master måste minimeras. Dessutom måste kriterier utarbetas för var master skall kunna placeras med hänsyn till de boende i syfte att det alltid skall finnas elektromagnetiskt lågstrålande zoner i landets kommuner.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag nu framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Bo278 yrkan-dena 1 och 3. I den mån övriga motionsförslag härigenom inte kan anses tillgodosedda avstyrks de.

4. Lokalisering av mobiltelefonimaster m.m., punkt 3 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:MJ372 yrkande 5, 2004/05:MJ509 yrkandena 1, 2, 4 och 5, 2004/05:Bo207 och 2004/05:Bo250 yrkandena 1 och 4–9 samt avslår motionerna 2004/05:So506 yrkande 5, 2004/05:Bo211, 2004/05:Bo218 yrkandena 1–5, 2004/05:Bo256, 2004/05:Bo278 yrkandena 1 och 3, 2004/05:Bo300, 2004/05:Bo321 och 2004/05:Bo323.

Ställningstagande

I takt med den enorma ökningen av antalet mobiltelefoner ökar också antalet sändare som sätts upp för att tillgodose det ökade behovet. Antennerna sätts upp allt närmare vår boendemiljö, på husväggarna utanför våra bostäder. Antennerna utsänder elektromagnetisk strålning och bidrar till att vår omgivande luft alltmer fylls av mikrovågor. Hur vi människor kan skadas av elektromagnetisk strålning är inte helt utrett, men att vi påverkas är helt klart. En stor undersökning om påverkan från mobiltelefoner har utförts av Kjell Hansson Mild i Umeå där 11 000 personer har berättat om de besvär de har fått genom att tala i mobiltelefon. Utredningen visar klart på sambandet mellan elektromagnetisk strålning och påverkan på oss människor. Forskningen om elektromagnetisk strålning pågår i hela världen med oroande resultat när det gäller vad en ökad strålning kan innebära för djur och människor. Man kan säga att vi befinner oss mitt i ett gigantiskt experiment av korsande elektromagnetiska fält. Ingen vet nu vad det kommer att få för betydelse i framtiden. Försiktighetsprincipen bör därför gälla vid uppsättning av mobiltelefonsändare, och rekommendationer för säkerhetsavstånd till sändarna bör ställas upp.

Elöverkänslighet drabbar många människor i vårt samhälle. Att bevisa att någon är elöverkänslig är svårt i nuvarande läge. Det kan dock inte heller bevisas att elektromagnetiska fält är ofarliga för oss människor, och därför måste också då försiktighetsprincipen gälla. Försiktighetsprincipen bör därför även användas när rekommendationer ges, vid bosättning eller vistelse i eller i närheten av elektriska och magnetiska fält.

Endast enstaka sjukhus har i dag elsanerade akutrum. För detta ändamål och för sanering av andra offentliga lokaler m.m. bör det ställas medel till förfogande. För många elöverkänsliga finns alltså inte ens möjligheten att vårdas på sjukhus. Om det ej går att i dag helt anpassa miljön i offentliga byggnader så att elöverkänsliga kan vistas där, borde det vara möjligt att skapa elfria zoner. Det skulle inte bara hjälpa dem som redan lider av elöverkänslighet. Att inrätta elfria zoner i våra gemensamma byggnader och lokaler skulle i enlighet med försiktighetsprincipen framför allt bli en viktig förebyggande insats i strävan att förhindra att fler drabbas. Ett minimum vore att elöverkänsliga i varje län åtminstone hade en kommun med lågstrålande zoner att leva i. Lågstrålande zoner och normer för det skall regleras i PBL, varför tilläggsdirektiv till den sittande utredningen bör skrivas om detta.

Försiktighetsprincipen bör även bli vägledande för hur stadsmiljön planeras och hur utbyggnaden sker med avseende på hur kraftig elektromagnetisk strålning som utvecklas vid olika elektriska installationer.

Sverige bör vidare överväga att sänka gränsvärdena för den elektromagnetiska strålningen från basstationer. Radiostrålningen har mer än fördubblats de senaste tio åren, och av all strålning vi utsätts för kommer ca 60 % från mobilnätens basstationer.

För att försiktighetsprincipen skall få genomslag krävs dessutom att det införs bygglov för all uppsättning av sändare/basstationer för mobiltelefoni t.ex. på husväggar, redan befintliga torn och nya master.

Merparten av alla sändare sätts upp helt utan något som helst bygglovsförfarande eller annat ansökningsförfarande. Det räcker ofta med medgivande från enskild fastighetsägare. Detta är ett ofog då närbefolkningen inte har en möjlighet att värja sig eller yttra sig, men det är också bekymmersamt att kommunernas planeringsenheter helt saknar register över alla dessa sändare. Helst skulle uppförande av master och sändare överstigande en viss räckvidd, t.ex. 1 000 meter, kräva bygglov så att kommunerna kan registrera belägenheten, och i förekommande fall få till stånd önskvärd samordning/samutnyttjande samt undvika olägenheter för berörd befolkning.

Tillsammans med de övriga varningssignaler som bl.a. pekar på strålningsriskerna från kraftledningar samt osäkerhet om mobiltelefonanvändningens långsiktiga inverkan på hälsan, finns det stor anledning att anamma flera försiktighetsåtgärder. Det är viktigt att kommunerna på ett praktiskt sätt blir mer involverade än i dag i arbetet med att tillämpa försiktighetsprincipen. Därför bör det övervägas om kommunerna kan åläggas uppgiften att för allmänheten bli skyldiga att redovisa de mobilmaster som finns och planeras i kommunen. Detta på samma sätt som befintliga bestämmelser i plan- och bygglagen gör kommunerna skyldiga att för allmänheten ställa ut exempelvis byggprojekt och förslag till förändringar i översiktsplaner m.m. Det är angeläget att möjligheten att få operatörer att samordna master, som ges i den nya lagen om elektronisk kommunikation, följs upp.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag nu framför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Bo207, 2004/05:Bo250 yrkandena 1 och 4–9, 2004/05:MJ372 yrkande 5 samt 2004/05:MJ509 yrkandena 1, 2, 4 och 5. I den mån övriga motionsförslag härigenom inte kan anses tillgodosedda avstyrks de.

Särskilda yttranden

1. Bullerservitut (m)

Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Carl-Axel Roslund (m) och Ewa Thalén Finné (m) anför:

Markägare som vill bygga hindras av verksamhetsutövare som är rädda för framtida bullerproblem. I arbetet med att komma till rätta med detta vill vi peka på möjligheten bullerservitut. Den förtjänar ytterligare utredningsinsatser. Genom ett s.k. bullerservitut skulle den tjänande fastigheten kunna åläggas att tåla visst buller från verksamheten på den härskande fastigheten. Ett mer ändamålsenligt sätt att nyttja mark skulle härigenom kunna uppnås, naturligtvis med förutsättningen att bullerstörningen tydliggörs för kommande fastighetsköpare. Vi förväntar oss att frågan om bullerservitut utreds.

2. Övriga planfrågor (m, fp, kd, c)

Ragnwi Marcelind (kd), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Carl-Axel Roslund (m), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c) och Ewa Thalén Finné (m) anför:

Vi förväntar oss att de problem som motionerna tar upp får sin lösning genom PBL-kommitténs arbete, som nu är i sitt slutskede. Vi kommer att under den tid som återstår av kommitténs utredningsarbete och vid den fortsatta beredningen av kommitténs ställningstaganden samt även i övrigt bevaka behandlingen av de frågor som tas upp i motionerna från respektive parti. Vårt ställningstagande innebär dock inte att vi i sak har ändrat ståndpunkt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Ju483 av Peter Althin m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Boverket i uppdrag att utarbeta tydliga riktlinjer för bebyggelseinriktade brottsförebyggande insatser.

2004/05:L291 av Inger René m.fl. (m):

4. Riksdagen beslutar att avskaffa handelsändamålet i plan- och bygglagen.

2004/05:Sf365 av Sven Brus m.fl. (kd):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottsförebyggande åtgärder skall uppmärksammas i stadsplaneringen.

2004/05:So506 av Kerstin Lundgren (c):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall tillämpas vid utformning och lokalisering av alla installationer samt att strålningsfria zoner skall inrättas i kommunerna.

2004/05:Kr238 av Annelie Enochson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i Boverkets Allmänna råd till plan- och bygglagen införa en bestämmelse för allmänna ändamål.

2004/05:Kr355 av Kenneth Lantz m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om områden för spontanidrott i bostadsområden.

2004/05:MJ332 av Lennart Fremling m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkt ställning för konkurrensintresset i plan- och bygglagen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fri etableringsrätt för dagligvaruhandel.

2004/05:MJ372 av Barbro Feltzing m.fl. (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall gälla vid rekommendationer för bosättning eller vistelse i närheten av elektriska och magnetiska fält.

2004/05:MJ507 av Jan Andersson m.fl. (c):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om grönområdenas betydelse i stadsmiljöer för människor och djur.

2004/05:MJ509 av Lotta Hedström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att staten utformar riktlinjer för länsstyrelser och kommuner för inrättande av lågstrålande zoner för boende med överkänslighet för den allmänna strålningsmiljön.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i övrigt upprättar en handlingsplan för att tillgodose det skydd och boende staten enligt RF har ansvar för, även för den kategori av befolkningen som inte längre kan vistas i offentliga miljöer eller i masttäta områden.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen låter införa bygglovspflicht enligt PBL för basstationer för mobiltelefoni.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förena försiktighetsprincipen enligt MB med tillämpningen av PBL och därvid förtydliga innebörden av försiktighetsprincipen.

2004/05:N305 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av plan- och bygglagen i enlighet med vad som framförs i motionen (avsnitt 5.2.1.2).

2004/05:N409 av Martin Andreasson m.fl. (fp):

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regelverket om buller.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning om trygghet i stadsmiljö.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamhet i Stockholmsregionen med skärpt beaktande av konkurrensintresset i den kommunala planprocessen.

2004/05:N411 av Mikael Oscarsson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av regelverket vad gäller möjligheten att överklaga en kommuns ställningstagande att inte tillåta ny handel.

2004/05:Bo201 av Tobias Billström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avvisa tanken på ett moratorium för nyetablering av stormarknader.

2004/05:Bo203 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådana ändringar i befintlig lagstiftning som underlättar nybyggnation i storstäder i enlighet med vad som anförs i motionen.

2004/05:Bo207 av Barbro Feltzing (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall tillämpas i stadsmiljön för att inte öka den elektromagnetiska strålningen.

2004/05:Bo211 av Sonja Fransson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inrättandet av frizoner för elöverkänsliga i landets kommuner.

2004/05:Bo212 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att underlätta etablering av handelscentrum.

2004/05:Bo215 av Carl-Axel Roslund (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bullerservitut.

2004/05:Bo218 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att krav skall ställas på operatörerna att i varje kommun omgående presentera en mastplan över hela sin utbyggnad i kommunen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall samordna alla mastplaner och göra dem tillgängliga för allmänheten.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att krav skall ställas på kommunerna att bättre informera medborgarna om mastplanerna och att informationen skall gälla mastlokaliseringar, masthöjder, strålningsförändring i närområdet och gränsvärden.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att krav skall ställas på operatörerna att redovisa strålningsvärden vid basstationerna som registrerats vid mätning utförd av en oberoende mättningsman.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokaliseringen av 3G-mobilmaster.

2004/05:Bo226 av Christin Hagberg och Anders Karlsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärd för att bevara syftet med koloniträdgårdar och därmed inte tillåta permanent boende.

2004/05:Bo229 av Sten Lundström m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör utreda förutsättningarna för att varje kommun skall ha en ansvarig tjänstemän som tillvaratar barnens intresse.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör lämna förslag till nationella riktlinjer för barns deltagande och rättigheter i samhällsbyggandet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om boendeplaneringsprogram.

2004/05:Bo230 av Sten Lundström m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i plan- och bygglagens portalparagraf göra ett tillägg som betonar vikten av jämställda levnadsförhållanden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör aktivt verka för att ett jämställdhetsperspektiv inarbetas i EU:s olika dokument som rör fysisk planering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på jämställdhetskonskvensbeskrivningar i samband med arbetet med översiktsplaner och detaljplaner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att könsuppdelad statistik skall finnas med som underlag i samband med framtagande av översiktsplaner och detaljplaner.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att i regleringsbrev eller instruktion ställa krav på att skriva in analyser om konsekvenserna för jämställdheten av olika myndighetsbeslut som rör markanvändning, byggande och rumsliga strukturer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen ger Boverket i uppdrag att undersöka möjligheten att starta ett pilotprojekt i ett tiotal kommuner rörande jämställdhet och fysisk planering och att Boverket presenterar ett konkret förslag för projektets genomförande.

2004/05:Bo234 av Lilian Virgin och Carina Grönhagen (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av producentansvar för 3 G-master.

2004/05:Bo235 av Maud Olofsson m.fl. (c):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om processerna kring ansökningstider och överklagande-procedurer.

2004/05:Bo236 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att verka för att våra skärgårdar skall leva året runt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att ge tilläggsdirektiv till Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen.

2004/05:Bo237 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att se över handläggningstiderna vid överklaganden av kommunala planärenden.

2004/05:Bo239 av Leif Björnlod (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att tillåta kommuner att själva bestämma om gatubelysningsavgifter.

2004/05:Bo250 av Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att bygglov skall införas för all uppsättning av basstationer för mobiltelefoni.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att försiktighetsprincipen bör gälla vid uppsättning av master för mobiltelefoni med basstationer/sändare.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en rekommendation om säkerhetsavstånd till master för mobiltelefoni med sändare.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mätning och säkerhetsavstånd till basstationerna i UMTS.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppsättning av basstationer skall tillståndsprövas enligt miljöbalkens bestämmelser om miljöfarlig verksamhet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omkringboende skall upplysas om varje uppsättning av basstationer.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett moratorium för basstationer i 3 G-nätet.

2004/05:Bo251 av Barbro Feltzing m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om miljöer som är bullerfria.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygga ett tystare samhälle.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gränsvärden för buller på arbetsplatser och ute i samhället bör tas fram.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sänkta gränsvärden i urbana utomhusmiljöer.

2004/05:Bo252 av Birgitta Sellén och Annika Qarlssoon (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samråd med idrottsrörelsen vid fastställandet av stadsplaner.

2004/05:Bo256 av Jan Andersson och Birgitta Carlsson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att mobilmaster ej skall omfattas av ledningsrätten.

2004/05:Bo264 av Rigmor Stenmark och Birgitta Carlsson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyldigheten för kommunerna att ha en handelspolicy som följs och som gagnar såväl människor som miljö.

2004/05:Bo267 av Sinikka Bohlin och Per-Olof Svensson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om framtida planering för att möta klimatförändringar.

2004/05:Bo270 av Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av samarbete mellan myndigheter gällande producentansvar för 3 G-master.

2004/05:Bo278 av Birgitta Carlsson och Håkan Larsson (båda c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje kommun måste ha möjlighet att genom lagen kunna påverka utbyggnaden av 3 G-masterna så att det finns lågstrålande zoner för de personer som är elöverkänsliga.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen måste gälla vid utbyggnad av 3 G-masterna.

2004/05:Bo283 av Ronny Olander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärder för att säkerställa markanvändning för koloniområden och öka tillgången på koloniträdgårdar i våra städer.

2004/05:Bo291 av Roger Tiefensee (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att komplettera PBL med krav på fritids- och aktivitetsytor i bostadsområden samt samråd med idrottsrörelsen vid fastställandet av stadsplaner.

2004/05:Bo296 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag till förändring av plan- och bygglagens bestämmelser om överprövningens instansordning och omfattning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en förbättrad samverkan och samordning mellan de myndigheter som har ansvar enligt plan- och bygglagen, bl.a. genom ökad digitalisering.

2004/05:Bo300 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att se över möjligheterna för kommuner att medverka till byggandet av bostadsområden med begränsad utsatthet för elektromagnetisk strålning.

2004/05:Bo301 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förenkla plan- och byggprocessen.

2004/05:Bo302 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om flexibilitet vid kommunal planering.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av lagstiftningen gällande antalet instanser för överklagande av detaljplan och bygglov.
15. Riksdagen beslutar att avskaffa handelsändamålet vid detaljplan i PBL.
16. Riksdagen beslutar om en lagändring i fråga om underkännande av kommunala detaljplaner, vilka endast får upphävas när de strider mot uttalade riksintressen, i enlighet med vad som anförts i motionen.

2004/05:Bo303 av Dan Kihlström m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vikten av brottsförebyggande policy i kommunernas översiktsplaner.

2004/05:Bo305 av Rosita Runegrund och Lars Gustafsson (båda kd):

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändringar i plan- och bygglagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ge tilläggsdirektiv till Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen.

2004/05:Bo307 av Lars Tysklind m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av regelförenkling vad gäller planprocesser, nybyggnadsregler och överklagandeprocessen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att kommunernas rätt att stoppa lågprisbutiker med bestämmelser i plan- och bygglagen (PBL) måste försvinna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om samplanering av infrastruktur och bostäder.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om bullerproblematiken.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förändringar i miljöbalkens regelverk mot större flexibilitet.

2004/05:Bo308 av Lars Tysklind m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tydliggöra att statliga myndigheter och bolag har ett särskilt ansvar för att agera så att bra boendemiljöer bibehålls, återskapas och att ytor för rekreation och naturupplevelser skapas och skyddas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkra tätortsnära natur.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att betona vikten av möjligheter till exempelvis fritidsodling, sportfiske och ridning i tätortsnära natur.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till en utvärdering av PBL med utgångspunkt i frågeställningen om förändringar krävs för att öka möjligheterna till planering för trygga stadsmiljöer.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tydliggöra att bullernivån beaktas vid bostadsplanering även när det kolliderar med riksintressen kring t.ex. infrastrukturutbyggnad.

2004/05:Bo310 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om miljöbalkens betydelse för förtätning av storstadsregioner och tätorter.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samhällsplanering för ökad valfrihet.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkt ställning för konkurrensintresset i plan- och bygglagen.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fri etableringsrätt för dagligvaruhandel.

2004/05:Bo311 av Sylvia Lindgren och Börje Vestlund (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetstagarrepresentanternas inflytande vid bygg- och planprocessen.

2004/05:Bo315 av Alf Eriksson m.fl. (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en effektiv och demokratisk planeringsprocess.

2004/05:Bo318 av Tone Tingsgård och Mats Berglind (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av odling i anslutning till bostadsområden och om möjligheterna att därigenom främja integration av invandrare.

2004/05:Bo321 av Kenth Högström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utfärda obligatorisk anmälningsplikt för uppsättande av alla sorters radiosändare av s.k. slavkaraktär samt att införa ett allmänt, kommunalt sändarregister.

2004/05:Bo323 av Billy Gustafsson och Louise Malmström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga en förstärkning av kommunernas rätt att självständigt besluta om inrättande av elfria zoner.

BILAGA 2

Program för den offentliga utfrågningen

Bostadsutskottet

Program för bostadsutskottets offentliga utfrågning
**Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i
storstadsregion**

Den 7 april 2005 kl. **08.45–12.00** i andrakammarsalen

Bostadsutskottets ordförande Ragnwi Marcelind (kd) öppnar utfrågningen.
Därefter hålls inledningsanföranden av representanter från

- Forskningen
 1. Professor Birgitta Berglund, Karolinska institutet, på temat Hälsoläget relaterat till buller i storstadsregion (8 min.)
 2. Docent Tom Bellander, Stockholms läns landsting, på temat Hälsoläget relaterat till luftföroreningar i storstadsregion (8 min.)
- Regeringskansliet, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet
Departementssekreterare Gisela Köthnig, biträdd av kanslirådet Ulf Yngvesson, på temat Rättsliga krav på luft och ljud; EG-direktiv, riktvärden, miljökvalitetsmål, miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram m.m. (10 min.)
- Länsstyrelsen i Stockholms län
 1. Planchef Carl-Gustaf Hagander (8 min.)
 2. Miljöutredare Isabell Lundberg (8 min.)

Som bl.a. presenterar exempel på hur kraven hanteras i praktiken i planärenden och åtgärdsprogram

- Fem kommuner från storstadsregioner
 1. Stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh, Stockholm (6 min.)
 2. Planchef Anders Svensson, Göteborg (6 min.)
 3. Översiktsplanechef Jan-Olof Jönsson, Malmö (6 min.)
 4. Stadsarkitekt Per Linder, Solna (6 min.)
 5. Planeringschef Niklas Svensson, Sundbyberg (6 min.)

Som redogör för kravens betydelse för bostadsproduktionen

- Boverket
Projektledare Mikael Jarbrink som redogör för ett av Boverket framtaget förslag angående buller (8 min.)

Cirka **10.15** blir det frukt- och kaffepaus

Cirka **10.40** börjar utskottets ledamöter ställa frågor

Cirka **12.00** avslutas utfrågningen

BILAGA 3

Offentlig utfrågning

Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregion

Ordföranden: God morgon. Jag heter Ragnwi Marcelind och är ordförande i bostadsutskottet. Jag har fått förmånen att hälsa er välkomna till den här offentliga utfrågningen om buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregionen.

Jag säger varmt välkommen till våra ledamöter och tjänstemän och ett speciellt varmt välkommen till våra gäster från Regeringskansliet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Boverket och representanter från storstadsregionerna. Jag säger varmt välkommen också till våra gäster och eventuella medier samt åhörare på läktaren.

Vi har sett fram emot den här utfrågningen. Jag är övertygad om att det kommer att bli en intressant resa under de närmaste timmarna. Jag ska hålla i klubban och försöka se till att tiderna hålls så att alla föredragande får utrymme att säga det de vill ha sagt och att också våra ledamöter får möjlighet att ställa frågor.

Dessutom ska vi hinna med en liten fruktpaus. Om inte tiden räcker blir det fruktpausen som blir kortare. Jag tror att vi kommer att behöva den för att skapa energi inför frågestunden efter föredragningarna.

Vi har ett oerhört intressant program. Jag tror att inläggen kommer ge en bra bild av hur det ser ut i verkligheten och av vad som behöver åtgärdas och hur vi allra bäst kan göra det. Meningen med en sådan här utfrågning är ju att det ska leda till något konstruktivt i beslutsfattandet som kan få goda konsekvenser för våra samhällsmedborgare.

Med det vill jag än en gång säga varmt välkomna, och jag ber vår första föredragshållare att ta plats i talarstolen.

Vi välkomnar professor Birgitta Berglund från Karolinska Institutet på temat Hälsoläget relaterat till buller i storstadsregionerna.

Birgitta Berglund (bilder s. 84–87 överst): Ordförande, besökare! Jag ska tala om hälsoläget relaterat till buller i storstadsregion.

Jag börjar med en ljuddemonstration. Jag har valt att göra en demonstration av gällande gränsvärden – ungefär. I en sådan här sal är det svårt att göra en riktigt bra reproduktion eftersom ljud absorberas. Vi gör ett försök.

(Ljudeffekt) Det var 67 decibel utomhus, utanför ett bostadshus.

(Ljudeffekt) Detta var 55 decibel, som är gränsvärdet utomhus och som uppnås med öppet fönster i en bostad.

Nu får jag be om största möjliga tystnad. Vi ska höra gränsvärdet inomhus: (Ljudeffekt) Jag tyckte att det lät svagt här i förhållande till hur det skulle låta i verkligheten.

Vägrafikbullret ökar. Utomhus har vi nivåer över 55 decibel. Det är 2 miljoner svenskar som lever under sådana förhållanden. Det är värden sedan 1998. Vi har inga uppgifter om värden över 65 decibel. I Europa har man däremot uppskattat att 20 % av Europas befolkning bor under sådana exponeringsförhållanden.

Inomhusnivåerna är 30 decibel och max 45 decibel. Det är 840 000 svenskar som har sådana inomhusnivåer.

Kanske viktigare än den vuxna befolkningen är barnbefolkningen. Vi har nya data från Socialstyrelsens miljöhälsorapport 2005. Det är alarmerande. 25 % av barnen, 390 000, bor i bullerutsatt lägenhet. 10 %, cirka 162 000, sover i trafikbullerutsatt sovrum. Det är barn från noll till fjorton år.

Vi har WHO:s riktlinjer för samhällsbuller. Det finns ett *handout* på dem. WHO säger att hälsa är ett tillstånd av totalt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och inte endast frånvaro av sjukdom.

WHO:s gränsvärden för bullers hälsoeffekter, som kanske är det mest intressanta just nu med anledning av Boverkets arbete, är de högre nivåerna. Gränsvärdet är 55 decibel utomhus. Vi har 10–25 % mycket störda.

Det har nu visat sig att barns inläring försämras vid buller som är 60 decibel. Det visas för flygbuller.

Vid 65 decibel börjar de riktigt allvarliga effekterna. Det är ohälsosam röstanstängning för att bli förstörd vid tal. Det är risk för högt blodtryck och hjärt-kärlsjukdom. Det är risk för hörselskada när vi kommer upp till 70 decibel för allmän befolkning, det vill säga barn, sjuka och alla.

Vid 80 decibel har EU kommit med ett direktiv om att man på arbetsplatser ska hålla hörselskydd tillgängligt.

Jag visar här en tredimensionell och en tvådimensionell karta över bullerbeläggning. Vad som är viktigt här är att man över staden får stadens buller i taknivå. Det flyttas upp och ligger där. Man har också stora problem med höga byggnader. De är mycket bullerutsatta. De har inget skydd. Däremot kan man få ganska bra miljöer med bullerskyddande innergårdar och byggnadssidor. Direktexponeringen från väg är naturligtvis hög.

Inom lagstiftning och planering fokuserar vi ofta på en enda typ av buller. Våra regler handlar om ett buller. Vi har särskilda regler för väg-, tåg- och flygbuller.

Jag har lagt ihop en karta över Södermalm i Stockholm. Vi har en karta för vägtrafikbuller, ovanpå den lägger jag en karta för tågbuller och ovanpå den en karta för flygbuller. Då får vi den situationen att vi får vad vi skulle kunna kalla god miljö, enligt Mistraprogrammets ljudlandskap för bättre hälsas definition som ligger på 45 decibel utomhus, endast i Vitabergsparken och uppe vid Fåfången. Resten av Södermalm har absolut inte god ljudmiljö.

Hälsoläget relaterat till buller i storstadsregion behöver förbättras. Buller ökar. Trenden måste brytas. Det är en mycket viktig sak att ta itu med.

Störd sömn, försämrad inlärning och risk för hjärt-kärlsjukdom är allvarliga effekter av buller.

Ur hälsosynpunkt är ljudmiljön utomhus lika viktig som den inomhus. En sådan åtgärd som fasadisolering är inte en hållbar lösning i längden. Enligt forskning inom Mistraprogrammet är det möjligt att sänka vägtrafikbuller vid källan med 10 decibel om man tar kraftig åtgärd för att få förändring när det gäller fordons dämpning, vägbeläggningens dämpning och däcksdämpning.

Under de senaste 30 åren har vägtrafikbullret från det enskilda fordonet ökat med 1–3 decibel, men vi har fått så många fler fordon. Det är därför vi har en så svår situation.

Ordföranden: Jag lämnar då över ordet till docent Tom Bellander, Stockholms läns landsting.

Tom Bellander (bilder s. 87 nederst–91 överst): Jag är glad att få komma hit och berätta om detta. Jag kommer från Stockholms läns landsting och har ett mindre åtagande på Karolinska Institutet. Jag ska prata om luftföroreningar och hälsoeffekter och ge en liten översikt över det internationella forskningsläget. Det blir väldigt kort.

Luftföroreningar ger både kortsiktiga och långsiktiga hälsoeffekter. De organ som drabbas är främst luftvägar, hjärta och kärl. Det yttrar sig i form av besvär, påverkan på lungfunktion, försämring av astma som redan finns, lunginflammation, lungcancer, hjärt-kärlsjukdom, kronisk obstruktiv lungsjukdom och till och med död.

Känsliga grupper beräknas numera vara en ganska stor andel av befolkningen, från foster och spädbarn via barn och ungdomar till astmatiker, personer med andra lungsjukdomar och hjärtsjuka, rökare och gamla. I ame-

rikanska studier hör lågutbildade hit, men det behöver ju inte vara någon inneboende känslighet hos dem. Det kan bero på att de är mer exponerade än andra.

Det finns hälsoeffekter som kan knytas till både lokala källor och till avlägsna källor som kommer in från andra länder.

Någonting som är väldigt speciellt här jämfört med hur man har sett på god miljö tidigare är att här kan vi inte se några tröskeleffekter. Det finns ingen undre gräns under vilken vi tror att det inte finns några hälsovinster med att minska halten ytterligare. Det handlar alltså om att den totala befolkningsdosen är relevant för folkhälsan.

Den här bilden visar en av de första långtidsstudierna från USA. Den horisontella axeln visar fina partiklar som brukar betecknas PM_{2,5}. På den vertikala axeln är det den relativa risken att dö vid en viss ålder. Man jämför olika stadsområden med varandra. Det är ett väldigt övertygande samband.

Vi ser också typiska svenska nivåer. I det här sammanhanget ligger vi ganska bra till.

Tittar man på effekterna av korttidsexponering – här ser vi både fina och grova partiklar och sjukdomar i hjärta och lungor. Vi har en miljökvalitetsnorm för PM₁₀ – de lite grövre partiklarna. 50 mikrogram per kubikmeter är i det här sammanhanget gränsen för det 35:e sämsta dygnet på året. Där ligger våra svenska värden betydligt sämre till.

De här sambanden från litteraturen talar om storstadseffekten i sin helhet. Här särskiljer man inte en gata från en annan, utan det här är hela storstadsmiljöns effekt på hälsan när det gäller luftkvaliteten.

Även lokala källor ger hälsoeffekter. De är i de flesta studier som finns i litteraturen ganska säkert underskattade på grund av att de exponeringsmått man använder inte särskiljer skillnaderna inom en stad. De fångar inte heller hälsoutfallet på ett bra sätt, om det inte är fråga om död. Alla vet ju om man är död eller inte.

Det finns några studier med ett mer lokalt perspektiv. Det finns bl.a. några från Stockholm på sjukhusinläggningar för luftvägssjukdom som visar ett samband. Det finns ökad känslighet för pollen hos pollenastmatiker, också från Stockholm.

Långtidseffekter, som vi tror är det som blir dimensionerande för hur man kan utforma luftkvaliteten ur hälsosynpunkt, är nog också underskattade i de flesta studier på grund av att man inte har kunnat kartera exponeringen på ett detaljerat sätt. Man mäter något som är relevant för hela lufthavet och inte gata för gata eller bostadsområde för bostadsområde.

Det finns några studier från Kalifornien som visar försämrad utveckling av lungfunktionen hos barn mellan 10 och 18 år. Det finns studier från Stockholm och Oslo på lungcancer – i Oslo även på för tidig död. Det finns studier från Holland på för tidig död om man bor nära trafikerade vägar. Det finns en studie som kommer att presenteras om ett par veckor om plötslig hjärtdöd i Stockholm, det vill säga död utanför sjukhus.

Viktiga lokala källor som vi känner till är vägdam, avgaser, slitage från fordon samt vedrök. På vissa ställen finns det ju också industrier och liknande.

Jag ska ge ett par exempel på detta.

När det gäller lungcancer visar den här kartan en av de få studier som verkligen har försökt göra en detaljerad kartläggning av ett stadsområde. Det här är Stockholm. Här i mitten finns ett rödmarkerat område. Det är det mest fordonsavgasbelastade området 1960. 1985–1990, alltså 25 år senare, fick de som bodde i det här området en förhöjd risk med cirka 50 % att dö av lungcancer.

Nu är vi inne i något som inte bara har betydelse för folkhälsan, där sjukvården måste försvara sig mot ett inflöde av patienter. Det här har betydelse för individen.

Så såg det ut 1960. Den här bilden visar hur det såg ut 1980. Det här är förmodligen den risk som påverkar oss som bor i det området i dag. Jag bor själv i det här området. Sedan dess har förhållandena stabiliserats och i viss mån förbättrats.

Den holländska studien av den som bor nära stor väg – 100 meter från motorväg eller 50 meter från en genomfartsgata – visar på en riskökning med två gånger att dö i sjukdomar i hjärta och lungor vid en viss ålder.

Det är återigen något som har betydelse för individen och inte bara ur ett renodlat befolkningsperspektiv.

Finns det hälsoeffekter även under de kommande normerna, kan man fråga. De nuvarande normerna bygger helt och hållet på storstadsmiljön som helhet. Också de som diskuteras inom EU nu gör det till största delen.

Det här är den kurva ni såg tidigare som visar långtidseffekter. Här ser vi det nuvarande långtidsmedelvärde omräknat till partikelmåttet.

Förslag från CAFE:s *working-group* för partiklar är att det ska ligga någonstans i det här intervallet. Här ligger, som sagt, de svenska nivåerna. I det undre intervallet kommer det att innebära en skärpning av lagstiftningen.

Här ser vi de hälsoeffekter som jag har berättat om tidigare.

Sammanfattningsvis: Lokala källor är underskattade. Det finns inga tröskel-effekter. Normen är svår att klara redan som det är. De fortsatta normerna kommer att bli hårdare, men det finns hälsoeffekter även när vi klarar de normer som finns nu och till och med när vi klarar de som är föreslagna.

Mer information finns i Socialstyrelsens miljö- och hälsorapporter, Naturvårdsverkets forskningsprogram snap. Vi har vår egen hemsida Folkhälso-guiden. Vi har Institutet för miljömedicin, WHO och CAFE.

Ordföranden: Vi tackar Tom Bellander.

Nu kommer departementssekreterare Gisela Köthnig, biträdd av kanslirådet Ulf Yngvesson från Regeringskansliet, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, att ge sin syn på detta.

Ulf Yngvesson: Jag ska ge en kort inledning om de grundläggande bestämmelserna för miljö kvalitetsnormer. De finns i 5 kap. miljöbalken.

Miljö kvalitetsnormerna uttrycker olika typer av krav på miljö kvaliteten som behövs för att skydda människors hälsa eller miljön eller förebygga skador och olägenheter. Miljö kvalitetsnormer kan uttryckas på många olika sätt. Det har blivit lite tydligare på sista tiden.

I svensk lagstiftning har vi miljö kvalitetsnormer som uttrycker nivåer och värden som inte får överskridas. Det finns till exempel på området utomhusluft, även för fiskvatten. Vi har nivåer och värden som inte bör överskridas eller som ska eftersträvas. Den typen av normer finns också för fiskvatten. De finns för ozon och även för buller.

Vi har kvalitetskrav för vatten. Det är en särskild typ av miljö kvalitetsnormer. De är ganska nya och oprövade.

Beroende på hur normerna är formulerade kan överskridande av normerna ske på olika sätt, till exempel genom att en viss nivå överskrids eller att åtgärder inte vidtas trots att vissa förutsättningar föreligger. Det är alltså skillnad på ”skall”-normer och ”bör”-normer.

De miljö kvalitetsnormer som tillämpas i Sverige i dag grundas på olika EG-direktiv. Så har det blivit i praktiken, men det behöver inte vara så. Det står regeringen fritt att införa andra normer om man anser att förutsättningarna föreligger enligt miljöbalken.

Det huvudsakliga instrumentet för att man ska uppfylla miljö kvalitetsnormerna är åtgärdsprogram. De regleras också i 5 kap. miljöbalken. Där står det att ett åtgärdsprogram ska initieras så snart det behövs för att en miljö kvalitetsnorm ska kunna uppfyllas. Det kan också vara så att åtgärdsprogrammet ingår som en del i själva normen. Så är den nuvarande miljö kvalitetsnormen för buller utformad.

Åtgärdsprogram ska utformas så att miljökvalitetsnormen uppfylls. Åtgärdsprogrammen är tvingande för myndigheter och kommuner.

Däremot kan ett åtgärdsprogram inte direkt påverka en beslutad kommunal plan, men man kan i ett åtgärdsprogram initiera en utredning om att ändra i en plan. Dessutom ska man vid planläggning ta hänsyn till befintliga åtgärdsprogram. Det är ganska självklart. Tanken är alltså inte att man ska besluta om planer som strider mot åtgärdsprogram som redan finns på plats.

Åtgärdsprogrammen är för närvarande föremål för en särskild utredning som ska analysera deras effektivitet och se hur de kan förbättras. I utredarens uppdrag ingår bland annat att belysa förhållandet mellan åtgärdsprogrammen och plan- och bygglagen och överväga om det behövs förändringar på den punkten. Där har vi kopplingen till planläggningen.

Det finns alltså en koppling i plan- och bygglagen mellan miljökvalitetsnormerna och bostadsbyggande, som vi talar om här i dag. Det finns i 2 kap. 2 § plan- och bygglagen, där det anges att planläggningen inte får medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds.

Det är lite vagt formulerat. Det är oklart vad det innebär i praktiken. Det finns inga belägg för att miljökvalitetsnormerna hittills har haft någon påtagligt hämmande effekt på den kommunala planeringen.

Det kan naturligtvis uppkomma situationer då önskvärda projekt inte riktigt kan genomföras på det sätt man tänkt sig på grund av att man i så fall skulle kunna överskrida miljökvalitetsnormer. Det är inga oläskbara situationer. Där skulle nog olika åtgärder kunna vidtas antingen inom ramen för åtgärdsprogram eller fristående för att motverka sådana negativa effekter och undanröja de hinder som eventuellt finns.

Gisela Köthnig (bilder s. 91 nederst–95 överst): Jag arbetar på enheten för miljökvalitet och är tacksam för att få komma hit i dag och prata om luftkvalitet och buller, som är dagens tema. Jag har med mig några overhead-bilder som jag tänkte visa.

Det jag kommer att ta upp är framför allt de bestämmelser som gäller för luftkvalitet och buller och de miljökvalitetsmål som vi har. När det gäller Frisk luft har vi alltså ett mål som handlar om det, och det är ett av de 15 miljökvalitetsmålen. Innebörden är den att luften ska vara så ren att människors hälsa, djur, växter och kulturvärden inte skadas. Det är alltså det långsiktiga målet, som ska uppnås inom en generation.

Sedan har vi ett antal delmål som gäller för år 2005 respektive år 2010. Det gäller halter av svaveldioxid och kvävedioxid, halter av marknära ozon och ett delmål för de svenska utsläppen av flyktiga organiska ämnen. En kommentar till dessa mål är att vi för närvarande arbetar med en miljömålsproposition som ska komma under våren. Vi kommer då att föreslå åtgärder

för de delmål och mål som vi bedömer att vi i dagsläget har svårt att klara. Halterna av kvävedioxid är ett sådant delmål där det behövs ytterligare åtgärder.

I övrigt finns ett antal bestämmelser inom EU för luftkvalitet, och det finns det som kallas för ramdirektivet för luft, som i sin tur omfattar fyra olika dotterdirektiv som har tagits fram mellan åren 1999 och 2004. De normer som gäller i dag är de tre första dotterdirektiven. Det fjärde togs fram år 2004. Det handlar om halter av arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och PAH i omgivningsluften. Det direktivet har ännu inte införts i svensk lagstiftning, utan vi har en deadline där år 2007. De ”bör”-värden som anges här är inte några bindande ”skall”-regler för de här ämnena. De behöver inte vara uppfyllda förrän år 2013. Så det är lång tid till dess.

Jag kan bara kommentera att när det gäller de nya ämnena har vi i Sverige sådana halter att vi kommer att klara de här värdena. Däremot när det gäller PAH och den indikator som man där har, som bensopyren, kan vi se problem runt vissa industrier och till exempel i områden med mycket vedeldning.

I Sverige har vi infört de olika EU-direktiven i förordningen om miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Den omfattar i dag de olika ämnen som finns uppräknade här. Den gäller för samtliga ämnen i dag, förutom bensen och marknära ozon, där den börjar gälla 2010 och för kvävedioxid, där den börjar gälla 2006. Av de här ämnena är det i dag bara de som handlar om marknära ozon som har ett ”bör”-värde som ska eftersträvas. De andra ämnena är sådana där vi ska uppfylla normerna för halterna.

Som vi har sett hittills under den tid som har gått har vi fått indikationer på att man kommer att ha problem, framför allt vad gäller kvävedioxider och partiklar.

Det pågår ett arbete inom EU. Det här är ett väldigt prioriterat område just nu. Man har ett program som kallas för CAFE, den europeiska luftvårdsstrategin, som man arbetar fram och som kommissionen ska lägga fram för rådet i maj. Där föreslår man förmodligen att det ska tas fram miljökvalitetsnorm för PM_{2,5} som gäller de allra finaste partiklarna. De bestämmelser som vi har i dag gäller PM₁₀ och gäller de litet större partiklarna, som i för sig också omfattar små partiklar, men åtgärderna på de här områdena skiljer sig åt.

Vi kommer att få höra mera om åtgärdsprogram som har tagits fram, men jag vill bara nämna att de regeringsbeslut som har tagits om att fastställa åtgärdsprogram gäller för Stockholms län och Göteborgsregionen. De togs i december 2004. I övrigt bereder vi att det eventuellt ska tas fram åtgärdsprogram för även Umeå, Uppsala, Göteborg och Helsingborg. Vi har fått in

en skrivelse från Naturvårdsverket, där man bedömer att åtgärdsprogram behövs för de här kommunerna. Det återstår för regeringen att bedöma om man också tycker så.

Vi kan säga att vi ser framför oss att det eventuellt kan vara så att många kommuner kommer att ha problem med att klara normen för PM10 och PM2,5 och dessutom för kvävedioxid. Möjligheten finns att det då kommer att finnas ett behov av många olika åtgärdsprogram.

När det gäller buller finns det ett antal olika miljökvalitetsmål. Det är främst det som är aktuellt i dag. Ett gäller God bebyggd miljö, där vi har ett delmål som handlar om buller. Men det finns också delmål om buller i våra mål om Hav i balans, Levande kust och skärgård och när det gäller målet om Storslagen fjällmiljö. Det delmål som ligger under God bebyggd miljö anger att antalet störda ska minska med 5 % mellan 1998 och 2010. I det arbete vi nu genomför ser vi att det här är ett av de mål som vi kommer att ha allra svårast att uppnå.

Det finns ett relativt nytt EG-direktiv som togs fram år 2002 och som handlar om omgivningsbuller. Det har införlivats i svensk lagstiftning, i förordningen om omgivningsbuller, som har meddelats med stöd av 5 kap. miljöbalken, vilket innebär att vi så att säga inordnar de här bestämmelserna under den bestämmelse som gäller miljökvalitetsnormer.

Till skillnad från övriga bestämmelser finns det inte fastlagda några bestämda bullervärden som ska ingå. Däremot finns det bestämmelser om att man ska ta fram strategiska bullerkartor och åtgärdsprogram där det behövs. Det här direktivet och förordningen handlar om kommuner över en viss storlek. Till exempel ska kommuner med över 250 000 invånare år 2007 ha genomfört en kartläggning och år 2008 ha ett fastställt åtgärdsprogram. Steg 2 gäller kommuner med mer än 100 000 invånare som år 2012 ska ha gjort den här kartläggningen och år 2013 ska ha tagit fram åtgärdsprogrammen. Sedan har man motsvarande etapper för stora vägar, järnvägar och flygplatser och så vidare där man också tar det i två etapper, 2007 och 2008 respektive 2012 och 2013.

De riktvärden som gäller i dag och som används framför allt vid nybyggnation och ombyggnad av trafikinfrastruktur grundar sig på de riktvärden som finns i infrastrukturpropositionen som kom 1996/97. Det är de olika värden som vi har fått höra tidigare om här.

Naturligtvis finns det ett antal olika bestämmelser som handlar om vilka bullernivåer som får uppkomma för olika typer av fordon, till exempel bilar, järnvägar och flygplan. Det finns också bestämmelser från Socialstyrelsen som vi kanske kan få höra om senare och som handlar om inomhusbuller.

Ordföranden: Vi tackar för det och går vidare till hur kraven i planärenden och åtgärdsprogram hanteras i praktiken på Länsstyrelsen i Stockholms län.

Carl-Gustaf Hagander, planchef (bilder s. 95 nederst–102 överst): Kära ordförande, ledamöter och övriga deltagare! Jag ska prata om hur vi bemöter frågor om buller och luftföroreningar på Länsstyrelsen i Stockholm.

Vi befinner oss tillsammans med kommunerna i ständiga diskussioner i plansituationer för att bedöma var det är lämpligt att bo. Resultatet kan bli att samhället tycker att det är lämpligt att bo i ett visst hus men inte i huset intill beroende på läget. Jag hänvisar till kvarteret Stuten, som jag vet att utskottet har hört talas om tidigare, där länsstyrelsen upphävde tillståndet och regeringen fastställde vårt upphävande. Anledningen var att vi ansåg att det fanns möjlighet att organisera de här bostäderna på ett annat sätt så att man skulle kunna klara de värden som vi strävar efter.

Som vi hört tidigare är det biltrafiken som skapar problem vad gäller både buller och partiklar. Planeringen är en väldigt viktig del, och den hanteras genom plan- och bygglagen. Men den kan inte lösa alla problem, utan man sitter i väldigt intrikata diskussioner, vilket kan ge till synes märkliga resultat, till exempel att man kan bo på ett ställe men inte på ett annat som ligger i närheten.

När det gäller de värden som vi har hört tidigare om finns det i diskussionen en väldig oklarhet. Man blandar fakta med något annat. Inomhusnivån klaras alltid, där är det aldrig några problem. Det är utomhusmiljön som är besvärlig, och då blir resultatet att man till exempel inte kan ha öppet fönster. Där kan man säga att det inte finns någon konsensus mellan: Vad är hälsoaspekt och vad är ren komfort? Är det ur hälsosituation så allvarligt att man inte kan sova för öppet fönster, eller är det en ren komfortfråga?

I stora delar av Stockholm går det inte att bygga med de värden som vi tillämpar i dag. Sedan många år har vi i Stockholm tillämpat något som kallas avstegsfall, där bostäder godtas om man har minst hälften av boningsrummen mot den sida där bullervärdena understiger 55 decibel. Trots det går det inte att bygga bostäder i alla lägen som man önskar, till exempel kvarteret Stuten. Skatteskrapan klarar egentligen inte heller ombyggnaden till studentbostäder. Men där ansåg ändå länsstyrelsen och kommunen att det var möjligt eftersom det var någon form av begränsat boende för studenter. Men den uppfyller inte värdena vare sig när det gäller avsteg eller de andra värdena.

Varför det blev så starka diskussioner beror på att det är så många som är med och bestämmer. Staten har sin roll, kommunen sin. Kommunen har tjänstemän och experter, vi har politik och juridik. Till syvende och sist: Vem är det som ska bestämma? Är det den som flyttar in, eller är det den

som bygger, staten eller kommunen? Inom alla organisationer finns det starkt delade meningar eftersom det är ganska nära den personliga uppfattningen.

I dag hanteras det här enligt två lagstiftningar. I det tidiga skedet, det vill säga vid förebyggande, är det plan- och bygglagen som ligger till grund. Det karakteriseras av att man ska väga in en mängd olika intressen mot varandra. Det är väldigt mycket politiska frågor. Som sagt är det en avvägningslag, medan miljöbalken kan illustreras med en väjningsplikt. Det är "bör"-reglerna, hänsynsregler, eller stoppregler, som miljö kvalitetsmålen, som vi kommer att få höra om senare. Där hamnar vi i den juridiska prövningen, och det sker i efterhand. Det är bara att konstatera att dessa inte riktigt fungerar ihop.

Detta är för att visa hur komplicerad prövningen är. Å ena sidan har vi plan- och bygglagen, det är alltså "innan-skedet". Där har vi medborgarinflytande, som man har innan beslut fattas. Sedan kan man göra överklaganden. Sedan kommer miljöbalkens efterhandsprövning. Samma förhållande mellan boende och buller prövas alltså i en mängd olika sammanhang, vilket gör att det inte är helt enkelt att i förväg i plansituation säga vad en rättslig prövning i miljödomstol kan komma fram till senare.

Plan- och bygglagen är en avvägningslag som ska ta hänsyn till en mängd olika intressen – luftkvalitet och buller – men även begränsa verkningar av stridshandlingar och andra allmänna intressen som finns reglerade i 2 kap. Där läggs det fast att det är kommunen som har primäransvaret, medan vi som representanter för staten ska påverka kommunernas beslut genom att lämna underlag, ge råd och verka för de olika statliga intressena. Sedan har vi sistahandsordet när det gäller vissa speciellt utpekade intressen. Där kommer hälsa och säkerhet in, och där kommer buller och luftföroreningar in.

Där hamnar vi ständigt i diskussionerna: Var går gränsen för det hälsovärdliga? Vi verkar hela tiden och försöker ge råd till kommunerna att göra så bra planer som möjligt, men då inom ramen för den kommunala politiken. Sedan har vi sistahandsgränsen, som vi ska sätta. Där tillämpar vi de värden som finns, men understundom gör vi undantag, som till exempel när det gäller Skatteskrapans ombyggnad till studentbostäder.

Vad innebär detta? Ja, det läggs ned väldigt mycket arbete. Jag skulle vilja säga att mer än hälften av planerna upptas av framför allt bullerdiskussioner, men numera även diskussioner om miljö kvalitetsmål. Är det möjligt, är det inte möjligt? Det gör att vi får långa planprocesser och högre kostnader, vilket innebär att det kostar väldigt mycket. Detta är någonting som gynnar de stora byggherrarna. Ett litet byggbolag kan inte ligga ute med så mycket kapital.

Genom att det blir mer och mer juridik och att man inte vet hur miljödomstolen kommer att pröva det senare får vi oförutsägbara beslut, och det blir också fler överklaganden. De som är emot ett projekt av andra skäl tar naturligtvis till de här argumenten. I förlängningen kan vi få en risk att man sprider ut bebyggelsen mera. Då får man andra miljö- och hälsokonsekvenser. Vi kan få någon form av Los Angeles-bebyggelse.

Avstegsfällen är i princip grundade för att vi ska gynna en kollektivtrafikförsörjd stad. Samtidigt får vi väldigt många lösningar. Vi utvecklar lösningar, uppbådar kreativitet för hur man exempelvis kan ha bullerskyddade fönster. Vi får självklart också bättre miljö.

Vad som behövs för att komma till rätta? Vi behöver ensa oss inom staten. Det är inte helt tydligt i dag mellan Boverket och Socialstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelsen som ska väga samman olika intressen. I dag har vi samma regelverk i princip över hela landet. Men situationen är olika i storstadsregionerna, som vi ju pratar om i dag.

Det finns en övertro på att planeringen kan lösa alla problem. I grunden är det två miljoner människor som redan är utsatta. Då kan man tycka ibland att det är svårt att säga nej till något hus, som i kvarteret Stuten, när det redan bor människor i närmiljön. Det är svårt att få förtroende för en sådan åsikt. Därför är ett åtgärdsprogram, som vi har varit inne på, en möjlighet, och framför allt att jobba mycket mera mot källan, alltså mot dem som skapar problemen.

Boverket har gett en vägledning som vi kommer att höra mer om senare. Det är bara att konstatera att vi just nu befinner oss i en situation där den gett större svårigheter därför att den kan tolkas på olika sätt. Det leder till att Vägverket och Banverket nu driver bullerhänsynen mycket kraftfullare än vad de har gjort innan. Där ligger en osäkerhet som är svårhanterlig i praktiken.

Jag tänkte sluta med att säga att för oss som sitter i förvaltningen är det viktigt att jobba med den långsiktiga framtida miljön. Man måste ha ett system som fungerar både vad gäller lagregler, som ni här i riksdagen stiftar, och vad gäller den apparat som ska ta hand om det – alltså resurser och kompetens.

Isabell Lundberg, miljöutredare (bilder s. 102 nederst–105): Jag ska berätta om åtgärdsprogram, vårt arbete med att klara miljökvalitetsnormerna i Stockholms län. Sedan tänkte jag beröra lite grann hur det kan påverka bostadsbyggandet.

Situationen i Stockholm är sådan att vi har överskridanden av miljökvalitetsnormen för PM10 på väldigt många platser. På alla vägar i länet har vi mer än 50 000 fordon per dygn som överskrider normen. I Stockholms innerstad är det ungefär 50 gator som inte klarar normen. Normen är alltså 50 mikrogram per kubikmeter.

Vid internationella jämförelser ser man att Stockholm har bland de högsta halterna av PM10 i Europa, vilket man kanske inte tror. Vi tycker att vi har så bra luft. Men just när det gäller PM10, som kommer från slitage av vägbanan och dubbdäck, ligger vi väldigt dåligt till.

För att vi ska klara miljökvalitetsnormen för PM10 måste halterna sänkas väldigt mycket. På Hornsgatan bland annat måste halterna halveras. Det är ingenting man gör i en handvändning. Den här normen har överskridits under 35 dygn från årsskiftet, och det 36:e dygnet var i slutet av förra veckan. Vad det innebär vet vi knappt. Miljöförvaltningen är egentligen skyldig att tillse att den här normen klaras. De är på väg att förelägga för väghållarna att sätta in åtgärder så att vi klarar normen.

Även miljökvalitetsnormen för kvävedioxider överskrids, som Gisela berättade. Men det sker på väsentligt färre platser. Dessutom är det ett år senare som de normerna ska klaras. Vi har ett helt år på oss där.

Länsstyrelsen begärde hos regeringen att få upprätta åtgärdsprogram för att klara miljökvalitetsnormerna. Det har vi fått, och vi har redovisat för regeringen alla åtgärder i vårt program. Sedan har regeringen fattat beslut om åtgärdsprogrammet. Det gjorde man i december förra året. Regeringen valde vilka åtgärder som skulle omfattas av beslutet. Tyvärr är det så att regeringen valde att utelämna den åtgärd som vi ansåg vara den mest verkningsfulla, att minska användningen av dubbdäck. Om man skulle minska användningen av dubbdäck skulle halten minskas med 25 %. Eftersom den åtgärden inte finns med i åtgärdsprogrammet ser vi ingen möjlighet att klara den normen på så här kort sikt. Investeringarna i kollektivtrafiken ansåg man hänger ihop med kväveoxidprogrammet.

Angående miljöavgifter föreslog länsstyrelsen att de försök som nu ska testas i Stockholm skulle permanentas. Det finns inte heller med i regeringens beslut.

Vi har gjort ett åtgärdsprogram för kvävedioxid, och även om det har regeringen fattat ett beslut. Där är det åtgärder kring renare personbilspark som är de mest verkningsfulla. Tyvärr valde regeringen att utelämna även de åtgärderna. Vi har inte så många bilar i dag som saknar katalysator, men de bilarna står för en väldigt stor mängd av utsläppen. Om man tar bort de bilarna är väldigt mycket vunnet. Men det är ingenting som vi kan åtgärda på lokal eller regional nivå, utan det är någonting där det måste fattas ett statligt beslut, ett regeringsbeslut. De åtgärderna var inte heller med.

I övrigt tyckte regeringen att våra åtgärder i huvudsak vara bra, och de antogs.

När vi jämför våra förslag och regeringens beslut ser vi att vi kommer att få väldigt svårt att klara de här normerna i tid därför att just de mest verkningfulla åtgärderna inte var med. Det här anser vi vara väldigt bekymmersamt. Det är omöjligt att nå upp till normerna inom den närmste tiden, och även på några års sikt. Det här är inga lätta bekymmer att fixa till. Biltrafiken orsakar problemen, och vi vet hur bundna vi är vid bil, så det är ingenting man gör så lätt. Man kan dessutom inte få människor att ändra sitt beteende hur enkelt som helst. Det handlar om många olika insatser.

När målen inte nås uppstår stor osäkerhet om vad som kommer att hända. Tyvärr kan det vara så att bostadsprogrammet är hotat, eftersom vi inte får bygga bostäder i miljöer där normerna inte klaras.

I vårt förslag till åtgärdsprogram skrev vi att det är svårt att förena regelverket kring miljökvalitetsnormer med Stockholmregionens tillväxt eftersom planerande myndigheter ska iaktta normerna. Man får inte medverka till att miljökvalitetsnormer överträds. Det finns visserligen en viss otydlighet kring begreppen ”iaktta” och ”medverka till”. Men om man skulle läsa det strikt innebär det stopp för ytterligare byggande, eftersom vi med nya bostäder får fler människor som använder bil i Stockholm. Och fler bilar leder till större buller och större utsläpp.

Vi skulle kunna säga att det är stopp, att vi inte bygger fler bostäder förrän normerna klaras. Men så vill vi inte ha det. Vi måste ha en stadsmiljö där människor också får bo. Länsstyrelsen har bestämt att vi bara ska ingripa där det finns en tydlig koppling, att man verkligen försämrar ventilationen och annat och där det finns en påtaglig risk för överskridanden.

Jag hörde häromdagen att Vägverket är väldigt oroade över vårt förhållningssätt, eftersom de tror att det kan finnas en risk för att man släpper fram bostäder utmed Vägverkets vägar där normerna inte klaras. Sedan kommer tillsynsmyndigheten och berättar för Vägverket att människor bor här, ni måste göra någonting åt problemen. Då tror Vägverket att det kommer att innebära väldigt höga kostnader för dem att börja dammbekämpa och ta dubbdäck och annat.

Därför anser vi att en översyn av det här regelverket är nödvändig så att man verkligen kan kombinera ett boende i Stockholms län med en hälsosam miljö. Framför allt efterfrågar vi de beslut som krävs för att vi ska klara normerna och att människors hälsa ska kunna förbättras.

Niklas Svensson, planeringschef, Sundbyberg (bilder s. 106–109 överst): Jag vill tacka för att jag fick komma hit i dag. Jag är planeringschef i Sundbybergs kommun, och jag inleder exemplet från kommunerna.

Sundbyberg är en förhållandevis liten kommun jämfört med de tre stora som är representerade här i dag. Men vi är väldigt storstadsnära och har en problematik lika mycket som de övriga kommunerna.

Sundbyberg ligger centralt i regionen. Det är en kommun som är attraktiv för etableringar och bostäder och arbetsplatser. Vi har en väldigt bra situation när det gäller kollektivtrafikförbindelser.

Inom ramen för den planering som pågår i Sundbyberg, detaljplaner och fördjupade översiktsplaner på längre sikt, kan det finnas en möjlighet för oss att bygga omkring 7 000 nya bostäder i det långa perspektivet. Vi har ungefär 1 700 bostäder inom ramen för pågående detaljplanering. Det är läget just nu.

I stort sett i nästan samtliga projekt, skulle jag vilja säga, är det bullerproblematiken som vi brottas ganska rejält med. Tack vare sin yta har kommunen inte så stora trafikleder så att vi inte har lika stora problem med partiklar och kväveoxider som många andra. Därför kommer jag att fokusera mycket på bullerproblematiken.

När vi i vår vardag håller på och jobbar med våra detaljplaner är bullret en stor fråga, och som i alla av de här frågorna brottas vi med den ständigt. Det gäller miljökvalitetsnormer. Det är andra frågor som trafikföring, parkering, en kär fråga som vi brottas med, tillgänglighet för funktionshindrade, grönsfrågorna, gestaltningsfrågorna etcetera. Allt det här ska hela tiden vägas samman för att vi ska få fram en detaljplan och få ett bra projekt.

De flesta projekt vi håller på med tror vi nu är genomförbara. Det är tack vare det avstegsfall som Carl-Gustaf har nämnt och som Länsstyrelsen i Stockholms län tillämpar, genom en utformning av lägenheterna, en orientering av hälften och boningsrum mot tyst sida.

Sedan pratar vi om Boverkets tillämpningsregler och de nya tolkningarna. Då har vi för den pågående planeringen gjort en grov uppskattning av vilka effekter det skulle kunna få. På lång sikt är det knappt hälften, alltså 3 000 av de 7 000, som direkt eller indirekt skulle påverkas av det här. Det kan vara alltifrån att projektet helt omöjliggörs eller att det måste omarbetas eller bearbetas på något sätt. På kort sikt är det 1 000 av de 1 700 som påverkas av det här, det vill säga det som ligger inom detaljplaneringen nu. Vi har inga exempel i kommunen de senaste åren på att ett projekt inte har blivit av på grund av det här, men det är återigen tack vare avstegsfallet, som länsstyrelsen tillämpar.

Bullerkartan över Sundbyberg ser inte riktigt ut som den över Södermalm. Man ser det inte så bra på bilden, men det kanske inte är meningen. Det som är vitt och inte färgat ligger under 55 decibel. Man kan fråga sig varför vi inte koncentrerar planeringen dit. Nu är det så att de flesta av de här områdena är upptagna på något annat sätt. Det kan vara alltifrån nyinrät-

tade naturreservat till andra, större sammanhängande områden som har riksintresse för kulturminnesvården etcetera som vi inte kan bygga i. Den täta stadskärnan är också bara möjlig för mindre kompletteringar. Det kan också vara att områdena har bristande kommunikationer. Det är en väldigt viktig fråga för oss att försöka lokalisera byggandet där det finns bra kommunikationer.

Jag tänkte avsluta med att exemplifiera med ett projekt som vi kallar Hamnen. Det ligger i centrala Sundbyberg, nära Sundbybergs station, som ni ser. Bällstaviken ligger i sydväst av projektet. Stockholm bygger på andra sidan viken, och vi själva har byggt 300 lägenheter längre upp, längs Bällstaån, där det står 300 färdigställda. Det projektet innehåller 360 nya bostäder i ett fantastiskt läge, tycker vi. Man kan säga att det här projektet är mer eller mindre designat efter bullerproblematiken. Hamngatan går på andra sidan projektet, och den är ett stort problem, med höga bullervärden.

Det skulle kunna tänkas att orientera det på ett annat sätt. Om vi tittar på bilden ser vi de mörkröda, röda och orange delarna, och det är där bullersituationen inte är så bra. Man skulle kunna tänka sig att orientera projektet som en mur mot Hamngatan och på så sätt ha löst problemet, men då är vi inne på partiklarna, som ställer till problem. Då har vi ett moment 22-läge, som skulle omöjliggöra projektet av andra orsaker. Vi har valt att jobba ganska hårt med utformningen av lägenheter. Det finns både dubbelsidiga och enkelsidiga lägenheter – tro det eller ej – i det här projektet som vi tror att vi kan lyckas utforma med olika skyddsåtgärder som skapar tysta delar, och då slipper vi bygga muren och kan orientera bebyggelsen ganska fritt.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga att man kan ställa sig två viktiga frågor. Om vi inte bygger i Sundbyberg, Solna, Stockholm och även de andra kommunerna kan man fråga sig var det byggs någonstans. Jag tror att svaret är att det blir det utsmetade byggandet, vilket i sig skapar en massa andra miljöproblem, precis som Carl-Gustaf var inne på, med ökat bilberoende etcetera. Sedan tror jag inte, med marknadens intresse i dag, att det skulle byggas i samma utsträckning. Konsekvensen skulle kunna bli ett ökat bilberoende och minskad bostadsproduktion.

Ordföranden: Tack för det, Niklas Svensson.

Enligt min lista är det nu dags för planchef Anders Svensson från Göteborg.

Anders Svensson (bilder s. 109 nederst–112 överst): Jag är planchef i centrala Göteborg. Jag ska börja med att säga att vi har ganska gott om boendemiljöer i Göteborg där vi ligger på bullernivåer kring 55 decibel och däröver. Vi har också en hel del befintliga miljöer där vi har ett överskridande av miljökvalitetsnormerna. Det är trots allt bullerproblemen som ur planeringssynpunkt är svårast för oss att hantera.

När det gäller miljökvalitetsnormerna för kvävedioxider ser bilden ut som den jag visar här. Det är en bild på en prognos för 2006. Möjligtvis är bilden något optimistisk, eftersom den är framtagen ungefär 2002 och trafikökningen har varit mer än man trodde i de här avsnitten. Den visar att vi har ett överskridande längs de centrala lederna, de röda zonerna.

Här är en lite dramatisk bild, som visar bullersituationen i centrala staden. Här har vi bullervärden kring 60 decibel ekvivalent ljudnivå längs de stora genomfartsgatorna. Bakgrunds nivåerna i centrala staden ligger kring 55 decibel överallt.

Vi har politiska mål i Göteborg som säger att vi ska öka vårt bostadsbyggande. Det står i ÖP [översiktsplanen] att vi ska undvika utspridning av bebyggelsen till lägen med dålig kollektivtrafik. Vi ska också se till att den nya bebyggelsen förläggs och uppförs på ett sådant sätt att gällande normer för buller och luftföroreningar uppfylls. Detta är, inte minst i centrala staden, mål som kan vara svåra att förena.

Vi ligger i dag på ett bostadsbyggande på cirka 2 000 lägenheter per år. I antagna planer under förra året är det lite mer än så – man måste ha en liten framförhållning när det gäller planeringen. Vår bedömning är då att det är cirka 80 % av planerade lägenheter, ca 2 000 lägenheter per år, som har fått anpassas med hänsyn till de här frågorna, inte minst för att hitta lösningar för att tackla bullerproblemen. Det sätter fart på kreativiteten om inte annat.

Jag ska visa några exempel. Längs Mölndalsåns dalgång söderut järnvägen och E 6:an ned mot Mölndalsgränsen finns ett ganska stort område, där vi har jobbat under ett antal år med översiktlig planering och som man pekar ut som ett möjligt förtätningsområde för bostäder och verksamheter. När vi testade detta i de första detaljplanerna i området – det är Lyckholms före detta bryggeriområde – föreslog vi bostäder. Ända fram till utställningsskedet var det ett bostadsinnehåll, visserligen ett blandat innehåll av bostäder och verksamheter men ändå ett ganska stort bostadsinnehåll i det kvarteret. Vi såg att vi låg precis på gränsen för värdena, men med hänsyn till länsstyrelsens bedömning, hälsa och säkerhet, fick vi stryka bostadsinnehållet. Det undantogs, och planen gick på en ny utställning. Det är nu en fastställd detaljplan med kontor och handel. I det här området, som är centralt beläget med god kollektivtrafik, verkar det alltså inte vara framkomligt att jobba med bostäder, vad vi kan se nu.

Vi har också den här typen av områden i centrala staden där vi har bullerstörningar från flera håll. På Friggagatan i ett 30-talsområde föreslår man rivning och byggande av studentbostäder mellan en ganska trafikerad infartsgata och järnvägsområdet. Här ligger bullernivåerna över 60 decibel på båda sidor.

Det här är politiskt prioriterat, så här föreslår man naturligtvis kreativa lösningar. Då hamnar man på sådana här förslag, med studentbostäder i smala huskroppar, genomgående studentlägenheter. Där kan man skapa en bullerskyddad gård mellan huskropparna, med loftgångslösning, och på det sättet klara ljudvärdena mellan husen. Frågan är om det blir en bra boendemiljö.

Vi har stadsdelen Gårda, där vi har överskridande av miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid. Vi har bullernivåer längs E 6:an mellan 60 och 65 decibel. Här har vi gott om befintliga bostäder. De hus som ni ser på bilden längst ned till höger, halva kvarteren, är befintliga så kallade landshövdingehus, som ju kan anses bevarandevärda och som är befintliga studentbostäder. Gällande plan säger parkering och trafikområde. Här är det omöjligt att ta fram en ny detaljplan för boende, och då händer det ingenting, eftersom man inte vill riva husen – kommunen äger dem. Det blir då ett slags status quo-situation.

I den norra delen av detta område, i den inre kvartersraden, har vi ett nu pågående ganska stort bostadsprojekt med 700 lägenheter, bland annat ett höghus på 30 våningar, kvarteret Venus. Där ligger vi precis och tangerar gränsen, men vi ser att vi klarar riktvärdena för buller och klarar miljökvalitetsnormerna. Vi har också transport av farligt gods, där vi ligger på gränsen. Men vi bedömer, efter att ha gjort ganska noggranna studier, att vi klarar gränsvärdena. Men vi har fått propåer från Boverket att den sammantagna hälsoeffekten kan göra detta lite diskutabelt. Vår bedömning från kommunen är att det är ett bra bostadsprojekt, för det ligger också i centrala staden, med god tillgång på kollektivtrafik, cykelavstånd till centrum och allting sådant. Det går vidare just nu.

Vi jobbar nu med både ett åtgärdsprogram på miljöförvaltningen och en kommunal policy för att tackla bullerfrågorna. Vi försöker stödja oss på Boverkets bullerrapport och göra kommunala tolkningar av vad man menar med sådana begrepp som stadens centrala delar, bebyggelse av stadskarakter, knutpunkter längs kollektivtrafikstråken, enstaka lägenheter, korttidsboende och så vidare. Det gäller alltså de möjliga avstegen. Vi går in och definierar de här begreppen och skapar en kommunal samsyn mellan stadsbyggnadskontor, miljöförvaltning och trafikkontor, så att vi kan hantera det.

Det är på det sättet som vi försöker gå vidare. Men vi kan också konstatera att det här kräver ganska mycket tid och ganska mycket resurser, och det har gjort att planprocesserna blir ganska långa.

Ordföranden: Tack för det.

Vi hastar raskt vidare, och nu är det översiktsplanechef Jan-Olof Jönsson från Malmö.

Jan-Olof Jönsson (bilder s. 112 nederst–116): Tack så mycket för att jag blev inbjuden hit. Jag är översiktsplanechef i Malmö. Jag ska börja med frågan om buller.

Först ska jag säga att bostadsbyggandet i Malmö är prioriterat. Vi har ett mål att bygga 1 000 lägenheter per år, ett allsidigt utbud, med hyresrätter, bostadsrätter och småhus. Vi byggde i fjol 1 000 lägenheter, så vi nådde målet. Det är mer än dubbelt så mycket som vi har gjort de senaste femtio åren. Vi är bra på gång med det nu också, att fortsätta byggandet.

När det gäller buller och bostadsbyggande kan man säga att vi inte har behövt avbryta själva planprocessen på grund av buller. Därmed finns det vissa särskilt utsatta lägen där vi har avstått från att planera för bostäder.

De flesta bostadsplaner innehåller bullerbestämmelser. Ofta har man hälften av bostadsrummen mot en tyst sida. Det är det avstegsfallet som nämns sist. Det är framför allt i innerstaden som vi har de exemplen.

I ytterstadsområdena är det andra problem man ställs inför. Det ställs ofta krav på bullervallar eller plank längs större gator för att man ska nå kravet på 55 decibel i uteplats. Konsekvensen av det är ofta en torftig stadsmiljö, barriäreffekter och ett dåligt markutnyttjande. Jag tänkte visa några exempel på hur det kan se ut.

Här är ett lite äldre exempel, som visar en gata genom Limhamn i Malmö, en småstadsmiljö. Där har man i princip plankat in gatan och därmed skapat en barriär mellan de olika delarna – klyvt stadsdelen i två delar, kan man säga.

Ett annat exempel är nybyggda bostadshus utmed en större gata, där det är en trafikmängd på ca 20 000 fordon per dygn. Där är det anlagt dels en vall, dels ett plank ovanpå vällen. Det tar naturligtvis mark i anspråk och skapar en stadsmiljö som blir väldigt utspridd.

Det tredje exemplet är en ny gata där man har anlagt murar och vallar, vilket skapar en väldig barriäreffekt. Man har fått göra planskilda korsningar i stället, och man skär alltså in i stadsmiljön och skiljer de olika stadsdelarna från varandra.

Luftföroreningar och bostadsbyggande: I Malmö är det kvävedioxid som är den dimensionerande normen när det gäller luftföroreningar. Partiklar har vi inte lika stora problem med. Här har jag en karta som visar var i Malmö vi riskerar överskridande av miljökvalitetsnormen för kvävedioxid. Det är störst risk i de lilafärgade områdena, och på de gula gatorna är det lite mindre risk. Det är 2006 som vi riskerar de överskridandena.

Miljöförvaltningen, som är duktig på att räkna, har gjort beräkningar för 2015 och räknar med att vi inte kommer att överskrida normerna 2015, trots en trafikökning på ca 30 %. De räknar med en förbättring av fordonsparken enligt Vägverkets beräkningar.

Jag kan avslutningsvis teckna ett generellt förhållningssätt som vi har när det gäller buller och luftföroreningar, och det är i första hand att de ska klaras av genom begränsning av vägtrafikens påverkan, det vill säga åtgärder vid källan. Man ska inte sprida ut bebyggelsen; det tror vi är ett sämre sätt, och det är inte långsiktigt hållbart. Vi jobbar med ett trafikmiljöprogram för att ge förslag till åtgärder för att nå målen om ett mer miljöanpassat transportsystem.

Ordföranden: Tack, Jan-Olof Jönsson.

Då går vi vidare till stadsarkitekt Per Linder från Solna.

Per Linder (bilder s. 117–121): Jag vill börja med att visa Solnas läge i regionen, precis norr om Stockholms innerstad, utefter E 4:an på väg upp mot Arlanda och Uppsala. Jag ska ge några fakta om Solna.

Alla kommuner är speciella, och Solna är förstås speciellt speciell, tycker jag. Men det finns ganska mycket extrema förhållanden, med ett stort antal arbetsplatser i förhållande till boende. Vi har nästan bara flerbostadshus. Och framför allt: Vi passerar varje dag av ungefär en halv miljon bilar, beroende på infart till Stockholm och det stora antalet arbetsplatser. Det gör att även på det kommunala vägnätet är över hälften av trafiken genomfartstrafik. I nästan alla planer har vi bestämmelser om buller och luftintag.

Jag ska visa tre exempel från Solna, ett som heter Frösunda, som är vår nya stadsdel med nästan 3 000 lägenheter, som många av er känner igen utefter E 4:an på väg mot Uppsala. Det andra är ett litet infillprojekt som heter Majhill, där man genom att bygga ett hus kan göra det bättre för andra. Det tredje exemplet är ett studentbostadshus i Huvudsta.

Ni som åker mot Arlanda känner kanske igen den ganska prydliga raden av kontorshus ut mot E 4:an. Man ser Uppsalavägens piskrapp genom landskapet. Utefter Uppsalavägen överskrids miljökvalitetsnormen, men än så länge har vi inte särskilt mycket bostäder och annat där. I Solna är det genomsnittligt buller som är det stora problemet.

Här är en planbild av stadsdelen, och de kontor som ni såg på bilden är blåfärgade på plankartan. Hela stadsdelen är planerad för att klara bullret från E 4:an på ena sidan och stambanan, järnvägen, på västra sidan, ett ganska smalt område. Genom området går centralt en samlande gata. Det är en god stadsmiljö, tycker vi, med buss, affärer, butiker och annat. Ni ser de rödfärgade bostadskvarteren, som vetter in mot tysta sidor eller är kringbyggda storkvartersgårdar.

Här är en bild från boulevarden, där också kontoren har huvudentréer, receptioner, föreläsningssalar och annat, så det är ett skapligt livaktigt stråk. Gårdarna är tysta, soliga och ostörda.

Jag har försökt beräkna ungefär. Trots att vi skärmar av bullret från Uppsalavägen, som annars skulle medföra 75–80 decibel på marknivå i det här läget, orsakar den här boulevarden i sig buller som överstiger 55 decibel, kanske uppåt 60 och något mer ibland. Det gör att även bostäderna utefter hela boulevarden har fått planeras med det här avstegsfallet. Men vi klarar det, och de har då minst hälften av rummen mot en tyst sida. Men om vi inte kunde ha gjort ens det skulle ungefär hälften av det här området inte ha kunnat byggas.

Här är det lilla infillprojektet som jag nämnde, med ryggen mot Enköpingsvägen, E 18, där det finns 40 000 bilar som orsakar stort buller i de befintliga miljöerna. Ni ser de ljusbruna husen, och det är lameller från 50-talet, där gårdar och fasader är bullerstörda. Vi planerar att mellan dessa två bygga ett hus som täpper till och gör en tyst innergård. Det huset får goda villkor och medför även en förbättring för de befintliga. Lägenheterna löser vi med kök och vardagsrum ut mot den bullriga sidan, sovrum och ensidiga lägenheter in mot den tysta och soliga sidan.

Slutligen har vi studentbostadshuset i Huvudsta, vilket är lite knepigare, eftersom det är enrummare. Även på den här gatan bullrar det ganska mycket. Det är 18 000 fordon. I den lilla smala skänkeln upp mot gatan finns det några tvåor där man klarar det med ett rum mot en tyst sida, men den tjockare husdelen är korridorer. Här slår det även in från sidorna på fasaden, men genom en kreativ lösning med snedställt burspråk kan man öppna en liten vädringslucka ut mot en tyst sida.

Sammanfattningsvis vill jag säga att vi i Solna, som tillsammans med Sundbyberg och Stockholm räknas till Stockholmsregionens kärnområde och är eftertraktade lägen, bygger tätt. Det reducerar biltrafiken, som flera har varit inne på. I stället för att bygga villor längre ut med mera biltrafik bygger vi i kollektivtrafiknära lägen. Vi klarar avstegsfallet på ett bra sätt. Där är vi ganska noga; det ska vi klara, så att alla lägenheter har minst en tyst sida. Fönster klarar buller ut mot gator. Det är vanligare att vi får höra att man klagat på att grannar bullrar eller spelar dunkamusik, att köksfläktar visslar eller någonting annat.

Uppskattningsvis kan man säga att vi i vår översiktsplan har utrymme för ungefär 13 000 nya lägenheter, ungefär ett halvt Solna till. Kan vi inte ens tillämpa avstegsfallet kommer en stor del av det här att omöjliggöras.

Sammanfattningsvis kan man säga att Solna och Sundbyberg och Stockholms innerstad, som sagt, är attraktiva delar. Det är bara att läsa bostadsmarknadens annonser så ser man vad det är som efterfrågas. Vi vill gärna ha en bred syn på det här, så att enstaka frågor inte ska få avgöra om det är lämpligt eller inte.

Ordföranden: Tack för det, Per Linder.

Då är det den sista storstadsregionsrepresentanten, och det är stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh från Stockholm.

Ingela Lindh (bilder s. 122–124): Tack för att jag har fått komma hit! Jag heter Ingela Lindh och är stadsbyggnadsdirektör i Stockholm. Jag har träffat flera av er i samband med ett besök som vi gjorde i Hammarby Sjöstad när Stockholm fyllde 750 år. Jag ser också en ledamot från stadsdelsnämnden i Stockholm här.

Jag är hemskt glad för att jag har fått komma hit. Jag ska börja med att tala om att orsaken till att vi är här och orsaken till att vi har problem med bullernormer och miljökvalitetsnormer inte är att vi struntar i miljöfrågorna. Det är just därför att vi har en långsiktig ambition att utveckla Stockholm till en långsiktigt hållbar stad. Vi har en stadsbyggnadsstrategi som liknar, och egentligen är identisk med, den som man har i både Malmö, Göteborg, Sundbyberg och Solna. Det är att vi ska bygga den långsiktigt hållbara staden. Och vilken är det? Jo, det är den täta staden – den stad som är möjlig att kollektivtrafikförsörja.

Det största miljöproblemet i våra städer är biltrafiken. Därför måste all bebyggelseplanering gå ut på att minimera människors behov av att använda bilen. Man ska alltså inte vara tvungen att använda bil för att komma till sin bostad eller till sin arbetsplats. Det är den täta staden som vi har betraktat som den långsiktigt hållbara staden.

Vi har en översiktsplan i Stockholm som går ut på att vi ska återanvända redan exploaterad mark. Vi ska alltså inte bygga på våra grönområden. Stockholm äger mycket mark i kommunerna runtomkring, men tillsammans med andra kommuner väljer vi att göra dem till naturreservat i stället för att bygga radhusmattor där. I stället vill vi bygga innanför den egna kommungränsen.

Vi vill bevara och utveckla Stockholms karaktär och vår gröna struktur. Vi vill bygga ny stad i hamn- och industriområden, det vill säga områden som i dag genererar stora miljöbelastningar i form av genomfartstrafik av tung trafik – lastbilstrafik – rakt igenom stadens centrala delar. Det vill vi byta ut mot bostadsbyggande. Vi vill utveckla attraktiva knutpunkter i ytterstaden också därför att vi inte vill att all trafik ska vara tvungen att åka in till Stockholms innerstad. Vi vill hitta andra sätt att röra sig i regionen. Det som nästan är det viktigaste är att vi vill bygga i goda kollektivtrafiklägen.

Man kan ställa sig en fråga. Jag tror att de flesta miljövänner som vi pratar med säger att vi är överens om att detta är en långsiktigt hållbar stadsutvecklingsstrategi. Detta är ett bra sätt att planera staden på ur miljöaspekt. Då kan man fråga sig om vi har en lagstiftning som stöder detta. Detta säger vår landshövding: Om bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer och buller tillämpas bokstavligt, skulle knappast något ytterligare byggande kunna ske i länet eftersom all tillväxt – minsta lilla bostadshus och minsta lilla projekt – medför ökad trafik och därmed att normer överskrids. Detta är inte rimligt, tycker vi.

Vi har pratat om buller från olika kommuner. När man pratar om det är det så lätt att man tänker på Hornsgatan och Sveavägen. Man tänker på Uppsala vägen eller på E 4:an. Det är den typen av gator som man funderar på. Där förstår man att det bullrar. Men om ni tittar på den karta som jag visar här så ser ni att där flera av er som sitter i riksdagen bor, nämligen i och runt Gamla stan, är det farligt att bo. Där bullrar det nämligen för mycket. Det betyder att ni får koncentrationssvårigheter och inlärningssvårigheter. Det kan hända att det ligger bakom en del beslut som vi är kritiska mot. Vi kan också se att Västerlånggatan – där vi inte har någon biltrafik över huvud taget – är en sådan gata där bullernormerna överskrids. Detta är alltså ett mycket mer omfattande problem än vad jag tror att de som har fattat beslut om värdena riktigt inser. 55 decibel är nästan ingenting!

Vi kan ta kvarteret Stuten, som Carl-Gustaf visade, och de hus som ligger bredvid varandra där. Det är mitt i Stockholms centrala delar, alldeles intill Sveavägen. Med den bild ni ser här vill jag visa hur nära det hus som man får bo i ligger det hus som man inte får bo i och hur de ligger i förhållande till Sveavägen. Det är alltså mer okej – *helt* okej – att bo närmare Sveavägen än vad det är att bo längre bort från den. Det har nämligen hänt någonting i lagstiftningen precis däremellan.

Jag visar här en bild på en liten, idyllisk och smal gata. Det är en dålig bild, men den visar Högbergsgatan på Södermalm. Här har vi också 55 decibel, och här är det egentligen inte möjligt att bygga bostäder. Med hjälp av någonting som vi kallar för länsstyrelsefönster har vi lyckats lösa detta och göra enkelsidiga studentbostäder där. Genom att man har en fast bullerskyddande glasruta utåt mot gatan kan man nämligen öppna fönstret och vädra, men det blir ändå tyst i lägenheten. Det här har blivit väldigt dyra studentbostäder. Det har blivit en lång planprocess, men det har varit möjligt.

När vi nu läser Boverkets nya vägledning ser vi att man säger att man är skeptisk till sökta tekniska lösningar. Då blir vi oroliga för att det här, som vi tycker är en bra och kreativ lösning, enligt Boverkets nya riktlinjer inte skulle vara möjligt att göra.

Här visar jag en bild från ett annat projekt – kvarteret Fredsfors. Här ser ni Ballstaviken, som Niklas visade också. Här finns en fantastisk utsikt över centrala Sundbyberg och ett fint och bra väderläge. I stället för att välja att lägga en bullermur – en mur av bostäder – och lite tysta gårdar bakom har man valt att med hjälp av balkonger som skyddar de bakomliggande gårdarna få en tyst och bra miljö.

Men detta är ett typiskt exempel på det som Carl-Gustaf visade; det är stora, etablerade byggherrar som kan göra utredningar och som redan i planskedet kan detaljprojektera hur fönstren ska se ut. Ni förstår kanske att sannolikheten och möjligheten att få en breddning av antalet aktörer på byggmarknaden blir väldigt liten. Vilka klarar av att ligga ute med sådana här kostnader redan i programsamrådet för att vi ska kunna tillfredsställa länsstyrelsens oändliga behov av utredningar och funderingar? Det är inte vem som helst som klarar av det. Därmed blir reglerna och normerna också någonting som blir konkurrensbegränsande på vår marknad.

Normerna är inte bara problem var och en för sig; de står också ofta i konflikt med varandra. Mitt avslutningsexempel är från Hammarby Sjöstad, som några av oss som sagt var besökte för några år sedan. I änden av Hammarby Sjöstad ligger Södra länken. Där har staden tillsammans med Vägverket och staten lagt ned oändliga pengar på att möjliggöra bostadsbebyggelse intill en stor motorväg. Man har genom att sänka ned motorvägen i ett tråg där lyckats klara av bullerfrågan.

Stadens ambition har varit att alldeles intill motorvägen lägga en bullerskärm i form av kontorsbebyggelse för att på så sätt skydda bakomliggande bostäder. Vi har alltså planerat hela Södra länken och den här delen av Hammarby Sjöstad med utgångspunkt från att vi ska klara bullret. Och vad händer då? Jo, då kommer en ny lagstiftning om partiklar. Det betyder att det i ett väldigt sent skede av planprocessen visade sig att det faktum att alla de åtgärder som vi hade vidtagit för att klara bullret gjorde att vi försvårade möjligheten och gjorde det hart när omöjligt att uppfylla normen för partiklar. För partiklarna hade det alltså varit bäst om Södra länken hade gått på en viadukt i luften och om vi inte hade byggt kontorsskärm. Om länken hade gått mitt inne bland bostäderna så hade vi inte klarat bullret och då hade vi inte kunnat bygga det här, men vi hade klarat partiklarna för då hade det blåst tillräckligt mycket. Partiklarna hade blåst bort!

Jag tycker att det här är ett bra exempel på att när man fastställer den här typen av normer så måste man också fundera över om de möjligtvis står i konflikt med varandra, och hur man i så fall hanterar det.

I Stockholm har vi nu en fullständigt omöjlig situation när det gäller förut-sägbarheten. Det är precis som Carl-Gustaf och Isabell säger: Hittills har egentligen bara ett projekt i Stockholm stoppats på grund av bullernormer. Men vi vet inte vad som kommer att hända. Vi vet inte hur vår miljöför-

valtning kommer att tvingas agera. Vägverket, Banverket och SL känner sig nu regelmässigt tvungna att överklaga detaljplanerna hos oss därför att de inte vet hur de ska tolka Boverkets nya riktlinjer när det gäller buller. Kommer det här att betyda att Vägverket, Banverket och SL kommer att få betydande och avsevärda kostnader för att stänga igen Essingeleden och lägga den i en tunnel?

Vi är numera överens med de här verken om att det är okej att de överklagar våra planer, för vi måste få reda på vad som händer. Det drabbar självfallet alla byggherrar eftersom projekten försenas. Men vi måste få klarhet i vad det är som gäller både när det gäller buller- och miljökvalitetsnormerna. Vi kan inte ha en situation där vi som planerande myndigheter inte kan förklara för byggherrarna vad som kommer att hända. Det är oansvarigt.

Det är dessutom helt omöjligt i en situation där regionen har tagit ansvar, och tagit fram ett åtgärdsprogram. Men regeringen fastställer inte de mest verkningsfulla delarna av det åtgärdsprogrammet. Då blir det en omöjlig situation för oss. Vi har normer som vi är tvingade att uppfylla. Men de åtgärder som vi föreslår för att uppfylla de normerna fastställer man inte. Vad händer då med de små bostadsprojekt som vi kommer fram med? Det måste vi få reda på och det måste vi få klarhet i. Och det är bråttom! Annars kommer vi inte att klara de politiska mål som det är stor enighet i Stockholm om – att bygga 20 000 lägenheter. 14 000 lägenheter riskerar att gå åt pipan bara för att vi inte vet hur det är med bullerfrågorna.

Ordföranden: Tack för det, Ingela Lindh. Nu lämnar jag ordet till nästa talare – projektledare Mikael Jardbrink.

Mikael Jardbrink, Boverket (bilder s. 125–129): Jag heter Mikael Jardbrink och jag har jobbat med bullerfrågor i ett och halvt år ungefär. Jag är delvis medskyldig till den rapport som i alla fall en del av diskussionen i dag handlar om. Jag har inte jobbat med buller professionellt mer än som planerare både i kommun- och länsstyre tidigare.

Det som slår mig när jag nu har fått ägna en stor del av min dag åt bullerfrågor är att alla tycks ha en väldigt klar uppfattning om vad man tycker om buller. Min uppfattning är att det verkar finnas två läger. Antingen anser man att de miljömål som vi har satt upp ska vara det som styr planeringen, stadsbyggnaden och hanteringen av bullerfrågorna eller så intar man ståndpunkten att stadsbyggandet ska formas med utgångspunkt från vårt dagliga liv och stadens möjligheter att erbjuda ett variationsrikt liv över huvud taget. Miljöfrågorna får då lösas på bästa sätt efter hand.

Boverket som central myndighet med ansvar för stadsbyggnadsfrågor och uppföljning av miljökvalitetsmålet om God bebyggd miljö har svårt att ställa sig på den ena eller andra sidan. Under förra året arbetade vi med ett upp-

drag som vi fick av Miljödepartementet och regeringen om att ta fram ett fördjupat underlag som ska användas som vägledning vid tillämpningen av riktvärdena. Det handlar alltså om vägtrafik och järnvägstrafik.

Avsikten med att ta fram underlaget är att öka samsynen och få en enhetlig tillämpning av riktvärdena i landet. Som vi hör är det kanske inte alldeles enkelt, speciellt eftersom förutsättningarna är så ofantligt olika. 55 decibel i Stockholm är ganska tyst. 55 decibel i Osby är ett djävla liv!

Våra rekommendationer får enligt uppdraget inte försvåra att miljö kvalitetsmålet om God bebyggd miljö uppnås. De får inte heller leda till att nya bullerproblem tillkommer.

Förväntningarna på vårt uppdrag var stora. Det fanns förväntningar på att det skulle leda fram till en vägledning som medger betydligt större avsteg än vad som är praxis i dag. Vissa önskar definierade gränsvärden medan andra tycker att vi ska undvika siffervärden helt och hållet.

Det framfördes till oss att det behöver finnas särskilda regler för storstäderna. Vi har hört här att flera har företrätt detta. Vi hör också från annat håll att miljön är så pass dålig i storstäderna att man egentligen borde ha betydligt hårdare krav här eftersom det faktiskt handlar om människors hälsa.

Vi är alltså tillbaka i det här med att det finns två läger. Frågan är om man kan få de två olika lägren att inta samma ståndpunkt. Det är egentligen det som vi har försökt göra med vår bullerrapport.

Boverket är ingen expertmyndighet när det gäller buller. Vårt uppdrag är snarare att se till helheten och att försöka göra vettiga avvägningar. Vi har haft hjälp i uppdraget av Mistraprogrammet Ljudlandskap för bättre hälsa, som Birgitta Berglund också medverkar i. Det har vi ju hört i dag. Vi har också haft hjälp av de andra myndigheter som har varit samrådsparter i uppdraget, det vill säga Socialstyrelsen, Naturvårdsverket, Vägverket och Banverket. Också Kommunförbundet – det som i dag heter Sveriges Kommuner och Landsting – har varit med i arbetet.

Vad har vi då tagit fasta på? Boverkets roll har i mycket varit att försöka samla erfarenheter och goda argument för att sedan söka en väg som sammantaget kan anses vara framkomlig av så många parter som möjligt. Det ingår i den här typen av uppdrag, kan man säga. Vi har försökt ta fasta på de senaste forskningsresultaten, som bland annat presenteras i Ljudlandskap för bättre hälsa. Det gäller till exempel vikten av tillgång till en tyst sida i bostaden. Hela ljudlandskapet ska bedömas när man gör en lämplighetsprövning. Vi har också, även om en del här kanske tvivlar på det just nu, tagit fasta på det arbete som man har bedrivit under många år i Stockholmsregionen. Det har resulterat i rapporter om trafikbuller och planering.

I vårt uppdrag ingick att lyssna på vad som händer ute i landet och hur man tillämpar riktvärdena. Vad är det då vi hör? Jo, vi hör att buller, precis som vi har hört här i dag, är en hälsofråga med sådana proportioner att man bör betrakta det som ett folkhälsoproblem. Vi hör också att i stort sett alla inblandade parter uppfattar att buller är en undervärderad planerings- och miljöfråga.

Vi hör att vi påverkas av ljud, även om vi kanske inte är medvetna om det. Vi hör att det i dag finns en stor andel barn som växer upp i våra tätorter och att den andelen ökar. Vi hör också att avsteg från riktvärdena blir allt vanligare. Det blir också vanligare att man tillämpar avsteg från riktvärdena även utanför våra tätorter – i de mindre kommunerna. Vi hör även att det i princip inte görs någon uppföljning över huvud taget av besluten att göra avsteg från riktvärdena.

Utan överdrift kan man säga att det råder en ganska stor vilshenhet i vad riktvärdena står för och hur de ska tillämpas. Vi har försökt ta fasta på det och har försökt formulera så pass konkreta rekommendationer som vi har tyckt att vi har kunnat.

Vi tar också fasta på att buller är en hälsofråga och att det är viktigt att minska den totala ljudbelastningen i städerna. Vi försöker poängtera och skicka signaler om att det är vid källan som vi måste vidta våra åtgärder. Det finns ett stort ansvar, egentligen på alla nivåer, om att titta på bullerkällorna och kanske inte så mycket de tekniska lösningarna för de enstaka bostadsprojekten.

Vi säger att buller är en av flera miljöfrågor som man måste ta hänsyn till i planeringen. Vi säger också att generella rekommendationer måste användas med förnuft. Bedömningar måste göras från fall till fall. Det har man poängterat tidigare, och det är ganska naturligt för planerare att arbeta på det sättet. Men det är inte lika naturligt för dem som kanske i normala fall tillämpar miljöbalksfrågor och miljöbalken som lagstiftning.

Vi säger att om man gör avsteg så bör man tydligt redovisa vilka avvägningar som har gjorts och på vilket sätt man avser att hantera frågan. Vi försöker alltså poängtera vikten av att ta fram ett bra beslutsunderlag. Vi ser ändå ganska många detaljplaner på Boverket. Även om bullerfrågan är en avgörande och viktig fråga så är den inte ofta behandlad med särskilt stor omsorg i planhandlingarna.

Vi prioriterar att hälsobegreppet måste hanteras på ett så ansvarsfullt sätt i planeringsskedet att det skapar en trygghet inför efterkommande prövningar. Det kan ju vara lätt att uttrycka och betydligt svårare att göra. Men det är någonting som vi som planerare runtom i Sverige måste ta på fullt

allvar. Här krävs det att man lyssnar med ett miljö-öra när man talar hälsa och vet att det beslut som man fattar ska kunna hålla också i en efterkommande prövning.

Jag ska slå ett litet slag för vad som egentligen är en tyst sida. Det har gått lite inflation i begreppet tyst sida i dag. Det används ofta för alla ljudnivåer där man hamnar under riktvärdena. Det handlar väl om riktvärdet 55 decibel i ekvivalent nivå. Definitionen av tyst sida är framtagen av Ljudlandskap för bättre hälsa. Det handlar om en god ljudnivå, lägre än 45 decibel A och där samtliga ljudkällor är medräknade. Det är något av ett önskeläge. Kan man skapa det i Stockholm så har man ovanligt stor tur; det är mer eller mindre omöjligt i innerstaden.

Vi ser inte detta som en möjlighet att ställa ett generellt krav på en tyst sida och att det ska uppfyllas när man gör avsteg i städernas centrala delar. Men vi rekommenderar att man i varje enskilt fall gör vad man kan för att klara det.

I det vi gör försöker vi ta fasta på att det råder en svårare situation i storstäderna. Vi har öppnat för en diskussion när det gäller större avsteg, men vi är inte överens med våra samrådsparter. Socialstyrelsen säger bestämt ifrån. Det här accepterar inte vi, säger man där. Naturvårdsverket ställer sig ytterst tveksamt till att ha en sådan här skrivning med.

Vi anser samtidigt att det inte är lämpligt att legitimera stora avsteg generellt från riktvärdena. Det är inte heller försvarligt när det gäller att långsiktigt minska bullerproblemen i samhället.

De punkter som ni ser på den bild som jag visar här är våra rekommendationer till alla och envar. Man ska jobba på det här sättet. Det gäller att jobba med bullret vid källan och att sprida insikt, framför allt till dem som ska fatta beslut. Kom med goda beslutsunderlag!

Vi kommer att fortsätta med vårt arbete med vårt underlagsmaterial och göra en vägledning. Vi kommer under sommaren eller någon gång fram på höstkanten förhoppningsvis att vara klara med en vägledning som är en bearbetad version av den som vi har gett ut tidigare, i november. Vi kommer också att göra en konsekvensbeskrivning av de rekommendationer som vi kommer med. Det har efterlysts av flera, och det är väl en ganska viktig sak att göra för att kunna förstå dimensionerna av problemen.

Jag ska helt kort säga något om vilka möjligheter det finns att minska ljudutbredningen i våra städer. Det som jag visar här på bilden kommer från Vägverket, och det bygger på någon form av tankar, erfarenheter och statistik. Den övre linjen representerar en utveckling som den blir om vi inte gör någonting när det gäller bullerfrågorna. Vi ser också vad man kan göra med tystare fordon, tystare däck och tystare vägbeläggningar. Det är en

ganska intressant bild. Här ser vi antalet tusen människor i landet som är utsatta för buller överstigande riktvärdet 55 decibel A utomhus vid sin bostad.

Jag hade tänkt avsluta med en ljudillustration, men det verkar tyvärr inte fungera.

Ordföranden: Tack, Mikael Jarbrink, och de andra föredragshållarna! Efter pausen får ledamöterna ställa frågor. Tänk ut koncentrerade raka och korta frågor, och tänk ut till vilken person ni vill ställa dem.

(Paus)

Ordföranden: Då tackar jag för att ni har varit så punktliga så att vi kan komma i gång här på en gång med frågestunden. Kl. 12 måste vi vara färdiga, för då börjar plenum i kammaren.

Vi ska börja den här andra delen med att göra en ny test av ljudnivåerna, eftersom inte högtalaranläggningen fungerade riktigt förut. Under ledning av Birgitta kommer vi att få lyssna till bullernivåerna en gång till. Jag ber om största möjliga tystnad.

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: (Ljudillustration) Det var alltså 65. (Ljudillustration) Det var 55 som är gränsvärdet. (Ljudillustration)

Ordföranden: Då lät det lite annorlunda än förra gången. Jag trodde att jag hade fått fel på hörseln. Tack så mycket.

Nu ska vi gå till utfrågningen. Vi har en lång rad frågeställare på listan. Jag ber er alla ödmjukt om att både frågeställningarna och svaren är så fokuserade och korta som möjligt.

Owe Hellberg (v), förste vice ordförande: Det var mycket intressanta föredragningar. Man fick, tycker jag, en väldigt bra beskrivning av problematiken. Min första tanke är naturligtvis att det inte verkar vara så mycket fel på bostäderna. Det är trafikfrågan som är problemet i första hand. När det gäller den problematiken är den inte kommunbegränsad. Den är kommunöverskridande. Det stannar inte vid kommungränsen. Det är betydande med den planering som har utförts. Det gäller bostadsbyggande och vägar. Men den juridiska delen i det hela bestäms inom kommunens ram. Jag ser det här mer och mer som ett regionalt problem.

Min fråga blir till länsstyrelsen. Jag sitter själv i PBL-kommittén och ska titta på hur kommuner ska samverka med varandra, på vilket sätt det ska ske. Då är frågan om vi behöver mer av regional planering som är bindande. Jag har hört att man till exempel i Helsingfors har bestämt sig för att man i den regionen ska planera bostäder tillsammans. Behövs det mer av bindande planering när det gäller bostäder och vägar och i så fall på vilket sätt?

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Självklart. I synnerhet trafiken är regional. När det gäller att bygga vägar och järnvägar fungerar det någorlunda. Där har vi en nationell planering, och så finns det en regional planering där. Det handlar snarare om vilka regioner som ska få pengarna. Det vet ni ju mycket väl att det är slagsmål om det.

När det gäller andra saker finns det ett starkt behov att lyfta den regionala nivån. Där tycker jag själv att åtgärdsprogrammen är ett bra instrument. De har fungerat när det gäller miljökvalitetsnormer för partiklar och kvävedioxid. Däremot kan man undra när det gäller bullerdirektivet där det i EU-direktivet står tätorter över 250 000. När det har implementerats i Sverige har man döpt om tätorter till kommuner, vilket gör att det bara drabbar Stockholms stad. Det är inte helt enkelt. I trafiken i Stockholmsregionen syns ju inte kommungränserna. Rent allmänt skulle man inom PBL-ramen behöva lyfta de regionala aspekterna. Det handlar också om trafikskapande, alltså externhandel och andra anläggningar som har regional verkan, där det borde göras en större insats på den regionala nivån.

Owe Hellberg (v), förste vice ordförande: Det var ett lite allmänt svar. Det är fråga om hur man ska lyfta det. Det handlar om huruvida det ska vara juridiskt bindande planer eller inte. Jag tar upp frågan bland annat utifrån att landshövdingen åkte runt i Stockholms läns kommuner och frågade efter hur mycket bostäder man kunde bygga. Då sade man: Vi kan bygga en hel del bostäder, men då måste vi också ha en massa pengar till nya vägprojekt. Jag har sett på länsstyrelsens funderingar i planeringshorisonten. Där har man en helt annan syn på var man ska placera bostäder. Då kommer frågan om bostadsbyggandet, om det är lämpligt när det gäller problematiken att vara på den lokala nivån där det juridiskt bestäms. Skulle man behöva utveckla det mer på den regionala nivån?

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Jag tror att det måste bestämmas rätt mycket från den lokala nivån, men där gäller samspelet. Stockholm är den enda region där vi gör regionplaner. Inom ramen för systemet skulle man kunna jobba vidare med dem men kanske ge dem en större stuns i den praktiska hanteringen. Plan- och bygglagen ger ju möjligheter för staten att agera redan i dag, men samspelet mellan landstingets regionalplanering och den regionala företrädaren för staten kanske inte alltid fungerar. Regionplanen görs inte så detaljerad. Man skulle kanske behöva införa någon form av fördjupning av regionplanen eller delregionplaner. Det tror jag skulle vara användbart för att fånga upp. Nu sker planeringen väldigt mycket i kommungränserna så att säga. Uppe i Kista har vi till exempel Kista Silverdal. Som tur är är kommunerna i Stockholms län betydligt mer sams i dag än de kanske var tidigare. Så rätt mycket klarar man. Men en lite bättre stuns när man ändå ser över det kan vara lämplig.

Lars Tysklind (fp): Jag har en fråga närmast till Birgitta Berglund kring buller och hälsa. Det har nämnts här att det inte är någon komfortfråga utan en hälsofråga. I den befintliga bebyggelsen har människor naturligtvis vägt plus och minus när de har bosatt sig på ett visst ställe. Buller är en av faktorerna. Är det så att man även om man upplever det som komfortabelt och inte känner någon subjektiv påverkan är utsatt för ett hälsoproblem så att man ändå passivt får på sig ökad risk för hjärt-kärlsjukdomar? Då är det ju ett problem som man inte kan identifiera själv som individ.

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: Det är korrekt som du säger. Det finns direkta effekter av buller som vi hör. Vi är medvetna om att vi inte hör tal väl, att vi känner oss störda eller vaknar på grund av buller. Sedan finns de långsiktiga effekterna där vi mer får se det som att det är risker för effekter. Dit hör till exempel barns inlärning. Studier har visat att barn i tio–tolvårsåldern förlorar ungefär två månaders inlärning vid 5 decibels skillnad på exponering av flygtrafik av skolbyggnaden. Det är någonting som man som lärare kanske kan upptäcka, men man kan inte som barn vara medveten om det eller som förälder.

Detsamma gäller för effekter på hjärt-kärlsystemet där det allvarliga framför allt är att vi lever i en väldigt stressad miljö med mycket elektronik, data och så vidare. Vi har väldigt lite tid numera i våra liv. Det gör att vi också är känsligare för buller vid de högre nivåerna som jag visade. Effekterna kan börja någonstans vid 65 decibel. Buller kan aggravera det psykofysiologiska systemet så att man får sådana här på längre sikt allvarligare effekter.

Man har en uppskattning i dag, som kanske forskningen inte riktigt står bakom, om att ungefär 3 % av hjärtinfarkterna skulle kunna hänföras till buller, men det är då mycket högt bullerbelagda områden det är fråga om.

Marietta de Pourbaix-Lundin (m): Det var en väldigt bra beskrivning i de olika föredragen om den konfliktyta som blir, det egentligen oförenliga med att kunna bygga där folk vill bo och där kanske jobben finns och riktlinjer för bullernivåer och miljökvalitetsnormer. Det är skillnad mellan att bo i Stockholm och att bo utanför Kiruna. Det är till och med skillnad mellan att bo i Stockholms innerstad och att bo i Haninge, där jag bor, som bara är 2,3 mil från Stockholm. Den enda störning jag har är möjligtvis några skator och min man som snarkar. Om man bor i innerstan vet man att det är bilar, folk som tjoar och tjimmar och en massa andra saker. Ändå väljer folk att bo inne i stan. Så har vi då precis samma riktlinjer som gäller inne i Stockholm som utanför Kiruna eller ute i Haninge. För mig är det obegripligt. Min fråga är om det inte hade varit enklare om man hade differentierade riktlinjer för bullernivåerna. Man måste ändå inse att det i storstäderna är en i grunden annan ljudnivå. Vi slapp mycket av tjafsandet med undantagsregler om man talade om att det är tillåtet med högre värden. Folk kommer ändå att välja att bo där.

Egentligen borde konsekvensen av det man säger, när man stoppar byggnation och krånglar till det, för de som redan bor bli att alla de lägenheterna ska evakueras och utrymmas. För då skulle ingen kunna bo där. Men det är ingen som har kommit till den slutsatsen. Det är bara de nya som man stoppar, vilket är obegripligt för mig. Min fråga som gäller differentiering blir till Boverket, som nu tar fram sina riktlinjer där man poängterar att det ska vara lika tillämpning över hela landet när jag egentligen vill att det tvärtom ska differentieras över landet om vi över huvud taget ska kunna bygga där folk har möjlighet att få jobb.

Mikael Jarbrink, projektledare, Boverket: När det gäller tillämpningen över landet och lika tillämpning var det en av förutsättningarna i vårt uppdrag. Den frågan har vi inte tagit ställning till. Annars kan man väl säga att tydlighet inte är fel. Om vi hade haft ett system som var differentierat och tydligt hade vi kanske kunnat leva med det och kunnat hantera det på ett lättare sätt, men jag tvivlar på att man hade skapat regler som skulle medge sämre ljudmiljö i Stockholm än vad man är beredd att acceptera i dag. Däremot kan det för tydlighetens skull finnas skäl att fundera över hur riktvärdena är utformade. Var det svar på frågan?

Marietta de Pourbaix-Lundin (m): När det gäller det som du börjar med, att det var direktiven att det skulle vara lika över hela landet, skulle ni kunna haft synpunkter på att det inte går att ha det och föreslagit att det skulle kunna vara differentierat, för då skulle man inte behöva undantagsregler. Det blir då också mer förutsägbart. Det är det jag säger. Jag vet inte om det var det du antydde, att det kommer att bli ert förslag till hösten att det blir differentierat. Då är jag ju jätteglad.

Mikael Jarbrink, projektledare, Boverket: Vi kommer nog aldrig att bli överens med våra samrådspartner när det gäller en sådan här fråga. Då är vi tvungna att driva det själva. Frågan är om det skulle vara fruktbart. Det handlar väl snarare om att man under en period får diskutera frågan och försöka finna en vettig väg. Vi försöker rekommendera och plädera för att man ska kunna hantera riktvärdena olika. Kraven på tillämpningen ska vara desamma, men man ska kunna göra avsteg från riktvärdena eftersom det i princip är omöjligt i till exempel Stockholm att klara riktvärdena.

Ordföranden: Det är ingen från departementet som vill kommentera detta?

Gisela Köthnig, departementssekreterare, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet: En kommentar kan vara att riktvärdena bygger på WHO:s riktlinjer. De baserar sig i sin tur på hälsoeffekter. Om man ska acceptera olika riktvärden i olika delar av landet skulle det också innebära att man accepterar olika hälsopåverkan för olika grupper av människor.

Även i diskussionerna som pågår i Europa om riktvärden talar man om att det ska vara samma riktvärden i alla länder. Man tittar hela tiden på hälsoeffekter. Det gör man med utgångspunkten att människors hälsa inte ska försämrast.

Miljömålet för god bebyggd miljö innebär att antalet störda ska sänkas. En kommentar till varför man accepterar andra värden eller accepterar att människor får bo kvar i störda områden är att man inte vill försämrast situationen och låta ännu fler människor bli störda.

Regeringens och riksdagens mål är att minska antalet störda personer.

Siw Wittgren-Ahl (s): Det var en väldigt intressant information från Birgitta Berglund och Tom Bellander. Det uttrycktes att om man bodde i centrala staden här i Stockholm ökade dödligheten med ungefär 50 % i det bestämda bostadsområdet.

Vi här i riksdagen håller på att titta på miljöer, boendet och inomhusmiljö. När ni har talat har man kommit fram till att det egentligen inte är boendet i sig som är ett problem utan biltrafiken från och till.

När vi diskuterar det politiskt säger vissa: Om man flyttar dit får man avstå. Då får man utsätta sig för risken med buller och luftföroreningar.

Min fråga är: Hur kan man som person välja? Vet man att risken ökar med 50 % för astma eller för hjärt-kärlsjukdomar i dessa bestämda områden? På vilket sätt kan man tala om det för kommuninvånarna? Det gäller till exempel nu när vi bygger alla dessa höga hus och förtätar för att man ska komma närmare staden och inte ha så mycket biltrafik.

När man i dag bygger dessa höga hus tar man när man till exempel säljer lägenheterna rätt så bra betalt av dem som bor överst. Av vad jag förstod av Birgitta Berglunds anförande var det nästan farligare att bo högst upp. På vilket sätt miljödeklarerar man luftföroreningarna till de boende så att de verkligen kan göra ett val?

Vi talar om att man ska miljödeklarera fastigheter och lägenheter. Hur skulle man i det fastighetsregistret miljödeklarera luft och luftföroreningarna så att man faktiskt kan ta ställning till att man vill ha en överdödlighet i sådant som man kanske inte kan påverka själv? Den frågan riktar jag främst till forskarna.

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: Inom Mistraprojektet Ljudlandskap för bättre hälsa håller vi på att utveckla en grönmärkning av ljudlandskap. Vi har valt grönmärkning därför att vi vill skapa positiva ljudlandskap. Vi vill varudeklarera var det är bra.

Om vi kan sätta detta i stånd hoppas vi att det också kommer att börja ske förändringar och finnas en vilja att skapa bra ljudmiljöer i stället för att göra undantag för att kunna få ha sämre ljudmiljöer.

Tom Bellander, docent, Stockholms läns landsting: Riktigt så allvarligt som att risken att dö ökar med 50 % i innerstaden var det inte. Det gällde risken att få lungcancer, vilket i för sig är en vanlig och viktig dödsorsak.

I storstäderna finns redan i dag ett ganska utvecklat system för att kartera luftmiljön. I Stockholm, Göteborg och Malmö kan man på ett väldigt noggrant sätt se hur situationen är vid den enskilda bostaden. Det är inte något större problem.

Sedan är det frågan om hur inomhusmiljön ser ut som en konsekvens av utomhusmiljön. Det är en mer komplicerad fråga.

Ingela Lindh, stadsbyggnadsdirektör, Stockholm: Det är den verkligt intressanta frågan och pudelns kärna. Vi som är planerare och icke-forskare säger alltid att vi gör avvägningar. Vad det handlar om från vår sida är att de avvägningar vi gör måste bli extremt tydliga.

När vi säger att vi tycker att det är okej att man bygger bostäder i centrala Göteborg, i centrala Malmö, i Stockholm eller i Sundbyberg gör vi en avvägning. Vi säger att man kanske får acceptera en högre bullernivå mot att man har en mängd andra goda värden.

Den avvägningen gör vi i dag på våra tjänsterum. Vi skriver det i våra tjänsteutlåtanden, och politiker fattar beslut om dem. Om man gjorde det tydligare skulle de som flyttar in också ha en möjlighet att själva ta ställning. Tycker man att vi har gjort en riktig avvägning, eller tycker man att vi har gjort en felaktig avvägning?

Avvägningar är det goda med PBL. Det är själva kärnan i PBL. Den måste man vara rädd om. Men den avvägningen måste självklart vara tydlig så att människor som väljer att flytta dit kan ta ställning till detta.

Det är inte så att vi struntar i frågor om barns inlärning och människors hälsa. Vi kan dock konstatera att de som har de bästa förutsättningarna att ta till sig forskningsrön, nämligen de högutbildade, väljer att bo i de områden som är farligast. Det gäller till och med du själv, till exempel.

Vi behöver inte vara särskilt oroliga för att människor tvingas in till Strandvägen och att de som flyttar dit inte har information om hur det är att bo där.

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Det här är inte någon ny fråga. Det har länge funnits en diskussion om att man ska införa någon form av servitut. Det handlar om ett bullerservitut på samma sätt som det är för lukt för människor som vill bo nära en bondgård.

Jag kan bara nämna att förre landshövdingen Ulf Adelsohn skrev till regeringen 1997 och begärde det. Jag vet att både Luftfartsverket och berörda kommuner kring Arlanda har gjort det. Den frågan har sedan bollats runt via Boverket och olika departement. Den ligger nu hos Plan- och bygghandläggningen för hantering.

Åsa Ahlgren, Socialstyrelsen: Jag skulle vilja påpeka att folkhälsofrågorna är en samhällsfråga. Det är inte någonting som en enskild individ kanske kan göra egna bedömningar av.

Socialstyrelsen anser naturligtvis att det är viktigt att bygga bostäder. Men vi anser att det är viktigt att bygga bra bostäder.

Ohälsotalen i landet ökar. Det vet vi alla. Det är ett bekymmer för samhället. Om man nu säger att 10 % av befolkningen lider av astma eller luftvägsbesvär kanske vi andra 90 % ändå kan föreställa oss vad det betyder att inte kunna få andas ordentligt. Man kan pröva att andas genom ett sugrör så förstår man lite grann vad det handlar om.

Sjuktalet ökar, antalet sjukskrivningar ökar, antalet långtidssjukskrivningar ökar och läkemedelsförskrivningarna ökar. Det kostar stora pengar för samhället. Därför anser vi att det är viktigt att arbeta med miljöhälsofrågorna och att ta hänsyn till detta.

Ska vi uppnå ett hållbart samhälle och en hållbar samhällsutveckling måste det med. Det finns självklart ett antal åtgärder som man måste vidta.

Dan Kihlström (kd): Jag har egentligen två frågor. Den enda skulle jag vilja ställa till Brigitta Berglund och den andra till Regeringskansliet. Den första handlar om bullret.

Vi hade ljudillustrationer här alldeles nyss som var hämtade från innerstaden. Jag vill relatera det till hur det är utanför storstaden i mindre tätorter. Är det inte så att vi har allt högre bullernivåer i hela landet och att vi har allt färre bullerfria miljöer i vårt land? Jag skulle vilja att du sade någonting om hur nivåerna är utanför Stockholm och hur det påverkar hälsan för både barn och äldre.

Min fråga till Regeringskansliet gäller de åtgärdsprogram som du var inne på. Du nämnde att det också var något som bredde ut sig. Du nämnde Umeå, Helsingborg och några städer. Det antydde också att det var flera kommuner på gång när det gäller åtgärdsprogram. Jag skulle vilja att Du sade lite mer om åtgärdsprogrammen. Det gäller hur de initieras, vad det är för faktorer som gör att det är aktuellt och vad de innehåller mer konkret.

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: Situationen är inte bättre ute på landsbygden om man bor väldigt nära stora genomfarter och motorvägar eller tågsträckningarna. Men där finns det ofta mer utrymme så att

man kan bo lite längre ifrån. Man försöker också göra nya dragningar bort från tätbebyggelse. Vi kör numera norrut utanför Gävle och inte rakt igenom, och så vidare.

Men det är naturligtvis precis samma problem där. Det är bara det att det är färre människor som bor där, så att det blir färre exponerade.

Gisela Köthnig, departementssekreterare, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet: Jag kan kommentera frågorna om åtgärdsprogrammen. Turerna enligt lagstiftningen är att kommunerna informerar länsstyrelserna och Naturvårdsverket om huruvida man kommer att klara normerna eller inte. Sedan är det Naturvårdsverket som tillskriver regeringen och anger om man anser att kommunerna eller regionerna behöver åtgärdsprogram.

Man kan ställa sig frågan när det eventuellt blir ett ganska stort antal kommuner och län som behöver arbeta med frågorna vem det är som ska utarbeta och ta fram åtgärdsprogrammen och vem som ska fastställa dem. Det är frågor som utreds för närvarande av den särskilda utredaren och som kommer att rapporteras i oktober.

Som läget är nu är det regeringen som beslutar vem som ska fastställa åtgärdsprogrammen. Hittills har regeringen ansett att det varit lämpligt att det har legat kvar. Det har dels angått de stora kommunerna Stockholm och Göteborg, dels varit de tidiga och första åtgärdsprogrammen där man velat lägga fast en utformning av programmen.

Jag vill passa på att kommentera den synpunkt som har framförts här att stora och viktiga åtgärder inte finns med i åtgärdsprogrammen. Enligt lagstiftningen ska åtgärdsprogrammen ta upp de åtgärder som åligger kommuner och myndigheter och inte de åtgärder som åligger regering och riksdag.

Sedan är det självfallet så att regeringen arbetar med de åtgärder som är viktiga och där det åligger regering och riksdag att ändra lagar och förordningar. Många av de olika förslagen är under beredning.

Under våren kommer miljömålspropositionen, en trafikpolitisk proposition och en proposition som handlar om skrotningssystemet för bilar. Det är på intet sätt så att de frågor om inte är angivna i åtgärdsprogrammen är lagda åt sidan. De bereder vi i särskild ordning. Det gäller även förslaget om att ha en avgift eller skatt på dubbdäck.

Helena Hillar Rosenqvist (mp): Jag skulle vilja ta upp konflikten mellan bil och människa. Vi har företrädare här som har gett oss fakta om hur människan drabbas av både buller och luftföroreningar och de problem som är bilalstrade. Sedan har vi länsstyrelsen som försöker tillämpa kunskapen och förhindra att människor drabbas av ohälsa.

Vi måste bygga bostäder. Den saken är alldeles självklar. Det var någon som påstod att om man bygger bostäder medför det med nödvändighet ökad vägtrafik. Finns det inte någon möjlighet för er stadsplanerare att göra avsteg från kravet på parkeringsplatser, garage och sådant?

Vi ska inte välja att bo i en miljö där vi drabbas av ohälsa. Däremot kan vi välja att bosätta oss i en miljö där vi inte nödvändigtvis måste ha bil eller där vi inte ens ska kunna ha bil.

Jan-Olof Jönsson, översiktsplanechef, Malmö: Jag kan försöka svara på frågan om bil och parkeringsplatser vid bostaden. Där har vi i Malmö en policy att alla ska kunna ha en bil vid bostaden. Det gör att man har möjlighet att lämna kvar den och i stället åka kollektivt till sitt arbete.

Problemet om man inte har bilplats dagtid vid bostaden är att man då ofta i stället tar bilen till jobbet och kvällstid försöker hitta parkeringsplats på närmaste ställe till bostaden. Policyn att ha bilen vid bostaden tycker vi är ett sätt att minska bilberoendet.

Ingela Lindh, stadsbyggnadsdirektör, Stockholm: Det vi försöker göra genom att bygga bostäder i kollektivtrafikhärlägen är just precis det som du efterfrågar. Det handlar om att planera och bygga bostaden på ett sådant sätt att det inte är tvunget för människor att ta bil till jobbet.

Det i sig står i konflikt med normerna. Det gäller alltid i våra förorters centrala delar. Där har vi antingen buller från bilar eller från tunnelbanor eller annan spårbunden trafik. Just det att vi uppnår det som du efterfrågar gör att vi hamnar i en konflikt med bullernormerna.

Nina Lundström (fp): Först skulle jag vilja börja med att kommentera frågan om trafikbuller. Gävleforskare har visat på att det också finns inomhusbuller som påverkar barns livsmiljöer. Det gäller inte minst i förskoleklasser och klasser.

Diskussionen handlar väldigt mycket om trafikbuller. Man riskerar kanske att glömma bort det inomhusbaserade bullret. Jag skulle vilja höra lite grann från Birgitta vad som är vad, och vad som är viktigast att fokusera på så att man inte glömmar inomhusmiljön. Det är min första fråga.

Min andra fråga handlar om hinder för bostadsbyggande. Som bostadspolitik blir man alltid väldigt bekymrad när man upptäcker nya hinder. Samtidigt ska vi ha en god miljö.

Jag tyckte mig höra att Ulf Yngvesson uttryckte att normerna inte har hämmat kommunal planering. När Ingela Lindh, Niklas Svensson och framför allt Per Linder höll sina anföranden kunde jag konstatera att det var väldigt mycket hinder.

Nu är ni i Sveriges riksdag, och ni har bostadsutskottet framför er. Därför skulle jag vilja ställa frågan till er: Vad skulle ni önska er av oss för att man inte ska få hindren och för att kunna bygga bra bostäder med goda livsmiljöer? Vad förväntar ni er av oss?

Niklas Svensson, planeringschef, Sundbyberg: Vi kan konstatera att vi har en del problem med detta i Sundbyberg. Vi brottas med bullerfrågorna hela tiden, som jag berättade om i mitt anförande.

I grunden är det den ständiga osäkerheten. Frågan om tydligheten har tagits upp här hundra gånger i dag. Det kan man inte påpeka nog många gånger.

Vi vet vad vår länsstyrelse gör för bedömningar. Boverket kommer med nya tolkningar, vilket Banverket och Vägverket inte är sena att anamma. Sedan får vi yttranden på planer där vi inser att risken för överklagande är ganska betydligt. Vi lyfter på telefonen till länsstyrelsen och känner oss ganska förvirrade om hur vi ska agera i frågan. Det behövs en tydlighet i den här frågan. Jag vet inte om lösningen är någon typ av differentiering av nivåerna.

Det andra är en förståelse att nyplanera bostäder är ytterst marginellt för att lösa de här problemen. Vi skapar oftast en mängd andra positiva värden med det kollektivtrafiknära läget. I Sundbyberg får man inte ens ha en bil per lägenhet utan bara en åttondels bil. Vi har väl gjort vårt för att försvåra lite grann.

Med mer tydlighet tror jag att vi också undvika mängden av pengar och resurser som läggs ned i tidiga skeden på alla rapporterna, som naturligtvis konsulterna är glada över att ta fram. Vi har exempel på rapporter om buller som tas fram i översiktspaneläget, det vill säga innan vi ens börjat med detaljplaner, för att aktörerna vill belysa: Var är det möjligt? Var stöter vi på patrull någonstans?

Ulf Yngvesson, kansliråd, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet: Vi har inga direkta önskemål på riksdagen i nuläget. Vi får i så fall komma med konkreta frågor i någon proposition eller så. Jag var inne på miljökvalitetsnormerna. Bullervärdena är inte miljökvalitetsnormer i den meningen. Det är i och för sig värden som man måste beakta. Men det finns en skillnad rent juridiskt mellan dem och de normer som gäller för luftkvaliteten. Det var den kopplingen jag var inne på när det gällde plan- och bygglagen.

Jag vidhåller det jag sade innan. Vad vi vet hittills har det inte satt stopp för några projekt. Vi avvaktar och vill se lite grann vad rättstillämpningen ger för resultat. Vi vill att ärenden prövas så att vi kan ha ett konkret fall att arbeta med. I övrigt avvaktar vi de utredningar som sitter och tittar på detta för att se om de kan konstatera någonting. I nuläget finns det inget skäl att göra några direkta ändringar, som det ser ut just för tillfället.

Ingela Lindh, stadsbyggnadsdirektör, Stockholm: Vi har naturligtvis en helt annan syn än detta. Vi tycker att det påverkar alla våra projekt. Vad vi önskar, tror och vill ha av er är att inom ramen för plan- och bygglagen och den översyn ni gör kunna ställa krav på kommunerna.

I samband med detaljplaner ska vi beskriva de avvägningar vi gör i de här frågorna. Det är avvägningar mellan olika samhällskrav kopplat till miljöbalken. Det är alla de krav som Carl-Gustaf Hagander visade i sina overheadbilder. Vi ska visa hur de avvägningarna är gjorda så att det är möjligt för medborgarna att ta ställning till om de tycker att det är okej.

Har vi ett sådant projekt ska det vara okej. Vi kan aldrig skapa en lagstiftning där man ska bestämma olika saker. Däremot måste man ha en lagstiftning som har någon ordning och reda på hur man väger och framför allt hur synligt det är.

Sedan förväntar vi oss att riksdagen ger direktiv till Naturvårdsverket och andra att jobba mot källan. Vi måste få en tystare fordonspark. Jag vet att professor Tor Kihlman jobbar med bullerfrågor. Han har i över ett års tid försökt att få någon att intressera sig för frågan om källan: Hur får vi tystare bilar? Ingen har varit intresserad av det.

Det skulle vi önska att ni från riksdagen gav er på i stället för små bostadsprojekt. Planering kan inte lösa de frågorna. Ge er på bilindustrin, även om den ligger i Trollhättan.

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Problemet är att planering är en väldigt långsiktig process. Det har ni sett av bilderna. Jag tror att kommentarerna från Samhällsbyggnadsdepartementet illustrerar lite av problemet. Vi har fått en ny syn att det ska bli en rättslig juridisk prövning av begreppen.

Vi som hanterar detta ska veta vad ”iaktta” eller ”medverka till” innebär. Det är vad vi ägnar väldigt stor del av diskussionerna och hanteringen åt i kommunerna och hos andra, och det gynnar konsultbranschen. Sedan väntar man tills beslutet gått igenom. Någon gång kommer kanske Regeringsrätten att fatta ett helt annat beslut. Då får vi en juridisk tolkning som kommer att slå undan detta. Den gäller då för alla pågående planprocesser.

Vi kan ta detaljplanerna för Norra länken som ett exempel. Man må tycka vad man vill om Norra länken. Men när detaljplanerna var klara fanns det en nationalstadspark, och då fanns det några träd som gjorde att den stoppades.

Nu har planprocesserna gått allt längre. Självklart klagar man, eftersom det är ett kontroversiellt projekt. Nu ligger frågan på regeringsnivå. Vi har några partiklar som vi inte riktigt vet allt om. Det blir juridik ned i minsta detalj. Det blir någonting som man kallar för gatlyktssyndromet. Man engagerar sig i fel sak.

Det gäller att gå på källan och att se helheten. Det enskilda lilla bostadsområdet eller detaljplanen kan inte lösa biltrafikens problem. Men det är där en stor del av samhället agerar i dag.

Anders Svensson, planchef, Göteborg: En del av det som har sagts här i dag pekar på att man stöder sig på varandra. Man avvaktar lite grann vad andra instanser ska komma fram till. Från kommunalt håll försöker vi som stadsbyggnadskontor att stödja oss på vad Boverket kommer fram till. Men man kanske har en annan del av kommunen som jobbar mer med miljöfrågorna där kanske Naturvårdsverkets ställningstaganden är de viktiga.

Det vi förväntar oss från bostadsutskottet och riksdagen är att man någonstans tar ställning i frågorna. Ytterst handlar det om att vi ska göra det möjligt att bygga i storstadsregionerna. Vi ser en koncentration av bostadsbyggandet till de regionerna.

Om det över huvud taget ska vara möjligt att skapa bostadsmiljöer i våra kommuner måste man också ha möjlighet att göra avsteg. För att kunna hantera detta tror jag att vi behöver ett ganska tydligt statligt ställningstagande i de frågorna.

Tom Bellander, docent, Stockholms läns landsting: Jag förstår att normerna för luftkvalitet ses som ett stort problem i planeringsprocessen. Om jag får önska någonting som forskare och som representant för hälso- och sjukvården skulle jag önska att ni riksdagsledamöter och även andra här såg hälsoeffekterna som problemet snarare än normerna.

Normerna är ett slags indikativt verktyg för att minska omfattningen av hälsoeffekterna. Men det är hälsoeffekterna som är problemet och inte normerna.

Lilian Virgin (s): Det var väldigt intressanta föredragningar vi har fått höra. Särskilt svaren på den sista frågan tyckte jag var väldigt bra. Jag sitter också i PBL-utredningen. Det är en hel del som vi kan ta till oss där. Det gäller bland annat detta med att beskriva avvägningar, som Ingela Lindh tog upp, och kraven på kommunerna. Det tror jag är bra.

Det bekräftar också att detta är ett svårlöst problem. Vi lär oss hela tiden. Utvecklingen går vidare. För inte så länge sedan, och det kanske förekommer än, trodde vi att vi kunde minska hastigheten på bilar genom att bygga vägbulor. Men resultatet blev att vi fick mer buller i stället. Vi lär oss hela

tiden. Likadant är det med olika byggmaterial. Man tror väl många gånger att trä inte är något bra för ljudisolering, men sedan visar det sig att det är förträffligt.

Jag vill egentligen ställa en fråga till Anders Svensson. Det är många av er som har berättat om kreativa lösningar. Det tycker jag låter väldigt spännande, men vad händer sedan? När vi var i Göteborg med bostadsutskottet såg vi hur man på något ställe hade glasat in uteplatser som vätte mot gatan för att få en tystare miljö där människorna vistas. Därför undrar jag: Följer man upp detta på något sätt för att se hur människor upplever det? Görs det mätningar? Jag är mest intresserad av hälsoeffekterna och vill alltså höra, kanske från flera av er, om de kreativa och bra lösningar som ni hittar också följs upp på något sätt.

Anders Svensson, planchef, Göteborg: Vi har ett fortlöpande arbete tillsammans med miljöförvaltningen i kommunen där vi diskuterar lösningarna. Man kan säga att vi har en pågående dialog om våra planprojekt. Vi har talat om att ha någon typ av uppföljningsprogram som kan följas inte bara under planprocessen utan också en bit in i brukarskedet. Men det är i sin linda ännu.

Magnus Lindqvist, miljöförvaltningen, Stockholms stad: Jag representerar Stockholms stad och skulle vilja kommentera det sista du nämnde. Vi har i Stockholmsområdet tillsammans med bland annat länsstyrelsen följt upp nybyggda bostäder i bullerutsatta lägen, sådana som byggts under de senaste tio åren, och frågat de boende just hur de upplever kreativa lösningar – eller hur de generellt upplever sin boendemiljö.

Vi har kommit fram till att ett visst mått av compensationstänkande är det bästa sättet att i slutändan nå en bra ljudmiljö. De faktorer som i det här fallet är de absolut viktigaste att beakta är en tyst gårdssida, en hög fasadisolering och väl genomtänkta planlösningar. Sedan kan man kombinera dem med mer eller mindre kreativa lösningar såsom burspråk och balkongutformningar, huskropparnas utformning och så vidare.

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Det var ungefär samma sak för vår del. Jag har lagt fram en del exempel på rapporter; jag tog bara med mig fem sex stycken av varje. Vi har samlat de kreativa lösningarna i en egen rapport för att så att säga sprida goda idéer – det är alltså Stockholms stad tillsammans med länsstyrelsen och byggbranschen som tagit fram den.

I nästa steg intervjuade vi folk för att få veta om de verkligen bodde i rummen mot den tysta sidan och så vidare. Det visade sig att folk självfallet är störda av buller men att många andra faktorer också påverkar. När man dagligen hanterar detta hamnar man rätt ofta i sådana märkliga situa-

tioner som till exempel att uteplatsen ska vara mot den tysta sidan. Sedan visar det sig emellertid att folk föredrar att ha uteplatsen i solen. Solen och ljuset går alltså före bullret, men det finns inte reglerat.

Vi har tillsammans i gruppen försökt få lite pengar för att gå vidare och titta på detta så att man ska kunna nyansera bilderna genom något slags ljudklasspoäng eller dylikt. I annat fall blir det lätt matematik av det hela, till exempel att det går bra med 55 decibel men om ljudnivån är 56 går det inte bra. I själva verket hör man ingen skillnad. Vi försöker alltså i mån av resurser tillsammans med framför allt byggbranschen och Stockholms stad jobba med detta och också försöka sprida det i landet.

Ewa Thalén Finné (m): Mycket är ju sagt redan, men jag skulle vilja ställa en kompletterande fråga till Isabell Lundberg från länsstyrelsen. Hon talade om luft och sade då att bostadsbyggandet är hotat och en översyn av regelverket är nödvändigt. Då skulle jag vilja fråga: Vad är syftet och målet? Vad är det vi ska komma fram till?

Isabell Lundberg, miljöutredare, Länsstyrelsen i Stockholms län: Jag tror att jag passar frågan till Carl-Gustaf.

Carl-Gustaf Hagander, planchef, Länsstyrelsen i Stockholms län: Mycket handlar om bristen på tydlighet, alltså att det är otydligt. Länsstyrelsen har tidigare lämnat förslag om att när det gäller planering och luft borde man koppla ihop dem. I dag får man alltså inte bygga om man inte iakttar miljö kvalitetsnormen. Såvitt vi har kunnat se är Sverige det enda EU-land som har just den strikta stoppregeln.

Vi har föreslagit att man i stället skulle koppla det till åtgärdsprogrammen. Där hade man kunnat studera vad det är som orsakar problemen – hur ser det ut? Då skulle man på ett tydligare sätt i det åtgärdsprogram vi hade jobbat med kanske kunnat exemplifiera med sådant som att man inte får bygga där man minskar ventilationen. I dag slår det blint, och det är det som skapar svårigheterna. Ett konkret förslag är därför: Koppla PBL till fastställda åtgärdsprogram i stället för normen i sig.

Maria Öberg (s): Jag som bor långt uppe i Norrlands inland känner naturligtvis skillnaden när jag kommer till Stockholm, och en och annan sömnlös natt har jag väl haft sedan jag kom hit. Frågan är om det beror på buller eller på någonting annat. Det vet jag inte.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Birgitta Berglund. I den sista bild du visade för oss fanns en punkt som hette Fasadisolering – ej hållbar lösning. Jag funderar på om du menar att forskning om och utveckling av byggmaterial inte är önskvärd för att man ska kunna bygga i storstadsområden. Eller vad är det egentligen du menar med den punkten?

Sedan funderar jag också på en annan sak. Jag tror att jag sett några bilder på att man väljer att bygga kontor mot vägar där det bullrar. Därför undrar jag hur det påverkar oss ur ett hälsoperspektiv. Eftersom vi jobbar på kontor hela dagarna måste vi vara ganska utsatta för buller under en stor del av dygnet, för vi kanske tillbringar en större del av dygnet på jobbet än i vår bostad.

Menar du att forskning om och utveckling av byggmaterial inte är önskvärd för att vi ska kunna bygga mer i storstadsområden? Eller vad menar du?

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: Nej, det menar jag absolut inte. Jag sade att fasadisolering inte var en hållbar lösning på lång sikt eftersom jag anser att man ska angripa bullret vid källan. Man måste se till att det bullrar mindre. Att då enbart inrikta sig på att lösa problemet med fasadisolering är naturligtvis inte hållbart. Tvärtom deltar jag i ett forskningsprojekt där vi är engagerade i att försöka hitta bättre material och konstruktioner för att kunna absorbera ljud och reflektera ljud på fasader eller med skärmar. Det pågår en omfattande sådan utveckling, vilket naturligtvis är positivt.

Jag har efter alla år som jag arbetat med bullerfrågan ur hälsosynpunkt förundrats över att man inte kan ta ett infrastrukturgrepp om den. Jag tror att detta också skulle kunna vara bra i fråga om de kemiska luftföroreningarna, som när det gäller partikelfrågan helt och hållet går hand i hand med bullerfrågan. Man måste tänka om och inse att man behöver samarbeta mer över gränserna. Som jag har förstått här i dag är det lagstiftningsfack och sådant som är ett hinder.

För att klara den här frågan tror jag att man alltså måste börja med det stora perspektivet, med infrastrukturen, och sedan se vilka åtgärder man ska vidta beträffande trafiksystemen och bostadsbyggandet som system.

Sten Lundström (v): Jag kan konstatera att det nog finns en ganska bred enighet om det sista som sades, nämligen att det är källan till bullret och källan till avgaserna och föroreningarna som vi måste komma åt i första hand. Jag kan tycka att det är ganska positivt. Den dag vi löst det problemet har vi byggt fasader som är tysta och fönster med väldigt bra funktioner, och vi har alla den tysta sidan mot söder. Det gör inte särskilt mycket att källan kommer lite senare, för som vi hörde har vi då samtidigt skapat en ganska god miljö.

Men jag förstår också av en del av samhällsplanerarna att man gärna vill kringgå detta på något sätt och att man egentligen tycker att det är helt okej att det bullrar lite för mycket. Därför måste nog både vi från riksdagens sida och de från Socialstyrelsen och andra snarare se kritiken som ett problem för dem som planerar. När jag lyssnar på de behov som finns att få

bryta mot mönstret, att det ska få bullra lite mer och att vi ska få lite mer avgaser, har jag en känsla av att om vi inte hade haft de normer vi nu har skulle det ha sett betydligt värre ut.

Uppenbarligen har de normer och regler som riksdag och regering hittills fastställt tvingat fram ett ganska högt mått av kreativitet. Att nu backa på detta skulle, såvitt jag förstår, leda till en rakt motsatt utveckling, det vill säga att vi återigen skulle öka problemen snarare än minska dem. Jag skulle vilja ha en liten kommentar, kanske från både Socialstyrelsens och forskningens sida, om inte de normer och regelverk som hittills funnits trots allt skapat bättre miljöer än om vi inte hade haft dem.

Tomas Agenberg (s): Min fråga riktar sig närmast till Mikael Jarbrink. Den är delad i två steg, för jag måste först ställa frågan om jag förstått det hela korrekt. När det talas om riktvärden och ekvivalent nivå undrar jag om det i så fall handlar om dygnsmedelnivån. Han nickar. Bra.

Då är min fråga: Är det inte ett lite stelbent mått? Människor mår dåligt av en bullrande miljö – när de vistas där. Kan man på något sätt ha lägre bullernivå på natten, och kan påvisa det i plan, när folk i allmänhet sover och behöver dygnsvilan? Är det möjligt att då ha en annan regelstruktur?

Om det bullrar extremt mycket mitt på dagen när man under ett par timmar släpper fram tung trafik, höjer detta dygnsmedelvärdet av buller fastän man på natten kanske har en lägre bullernivå. Jag skulle vilja ha en kommentar till ifall det kan vara en framkomlig lösning.

Birgitta Berglund, professor, Karolinska Institutet: Då det gäller riktvärdena för hälsoeffekt är de satta med olika tider. Till exempel för sömn gäller värdet för åtta timmars natt och är då 30 decibel LAeq respektive 45 max. Dessa värden har satts av WHO. Men sedan tar vissa länder bort det och sätter det ibland som 16-timmarvärden, ibland som 24-timmarvärden och i en del länder som åtta timmar för natt.

För skolor har vi värden avsatta för de perioder man är i skolan, och då tas även sömnperioder i beaktande. Men inte heller dessa har kommit in i några riktvärden i övrigt, utan de ses som hälsoskyddande riktvärden. Tidkonstanterna är alltså mycket viktiga.

Tom Bellander, docent, Stockholms läns landsting: Samma gäller för luftföreningar. I en del miljöer är luftföreningarna högst under de delar av dygnet när ingen vistas där. Därför finns det, som tidigare sagts, intresse av att gå från miljörelaterad normering till något slags befolkningsrelaterad normering av exponeringen. Detta syns emellertid inte i EU:s direktiv ännu. Det kommer att dröja ytterligare en tid. Kanske behövs det också lite mer kunskap innan vi från vår sida kan föreslå något sådant.

Åsa Ahlgren, Socialstyrelsen: Vi anser naturligtvis att normer, riktvärden och gränser är nödvändiga för att driva kreativiteten och utvecklingen i samhällsplaneringen framåt och därigenom nå God bebyggd miljö. Vi menar att det krävs en rad olika åtgärder, inte bara planering av hur man bygger bostadsområden utan också hur man utformar lägenheterna, hur man tar in frisk luft, varifrån den tas in, hur uteplatserna anordnas, hur trafikströmmarna drivs, hur kollektivtrafiken utvecklas, vilken teknikutveckling man kan få fram när det gäller asfaltbeläggning och så vidare.

Det finns hur mycket som helst att förvänta sig, och därför är normer och riktvärden nödvändiga.

Ordföranden: Därmed får jag förklara utfrågningen avslutad. Jag vill framföra ett stort och varmt tack till alla. Jag tycker att vi fått en oerhört bred framställning av både hinder och möjligheter. Det har dessutom handlat en hel del om hälsoeffekter och lagstiftningen.

Varje ord är dokumenterat av våra stenografer. Detta utgör ett underlagsmaterial som vi kommer att kunna använda oss av i diskussioner och debatter och kanske också ha i åtanke när vi ska stifta nya lagar, fatta nya beslut och komma med nya förslag som sedan behandlas i riksdagen.

Bilder från den offentliga utfrågningen

Hälsoläget relaterat till buller i storstadsregioner

Birgitta Berglund

Karolinska Institutet & Stockholms Universitet

www.soundscape.nu

Johanneberg Göteborg

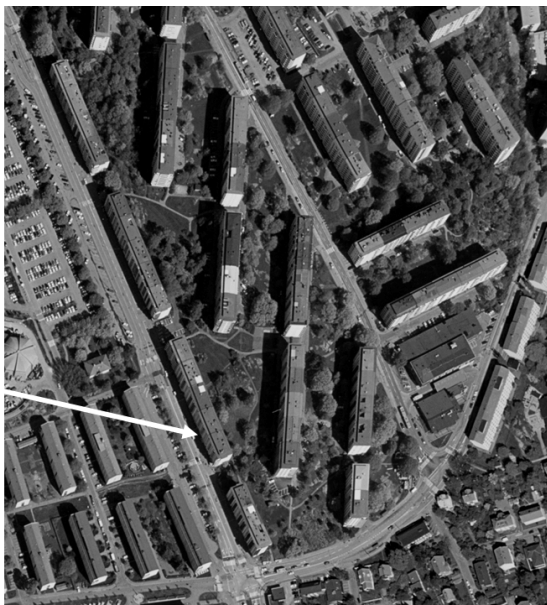
Utomhus,
ca 67 dBA

Inomhus, öppet fönster,
ca 55 dBA

Inomhus, stängt fönster,
ca 33 dBA

Vägtrafikbuller ökar

Utomhusnivå:

≥ 55 dB LAeq* 2 miljoner svenskar (1998)
 ≥ 65 dB LAeq 20% av EUs befolkning

Inomhusnivå:

≥ 30 dB LAeq* 840 000 svenskar
 & 45 dB LAmix*

* WHO riktvärde och gränsvärde i Sverige

SoS Miljöhälsorapport 2005 om barn 0-14 år:

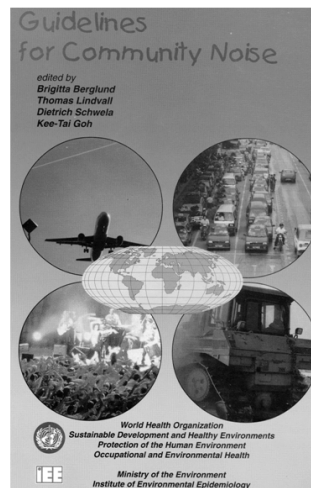
25 % (ca 390 000) bor i bullerutsatt lägenhet
 10% (ca 162 000) sover i trafikbullerutsatt sovrum

WHOs Riktlinjer för samhällsbuller (Geneva, 2000)

WHOs definition av hälsa:

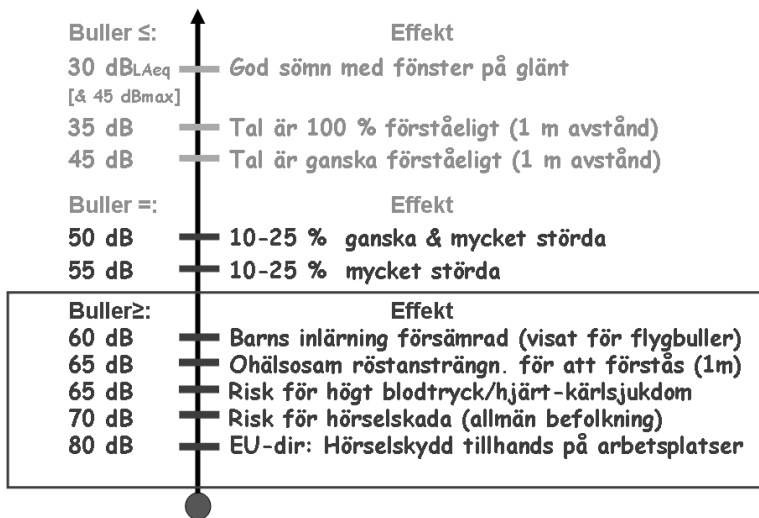
"Ett tillstånd av totalt fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och inte endast frånvaro av sjukdom"

WHOs konstitution, 1948

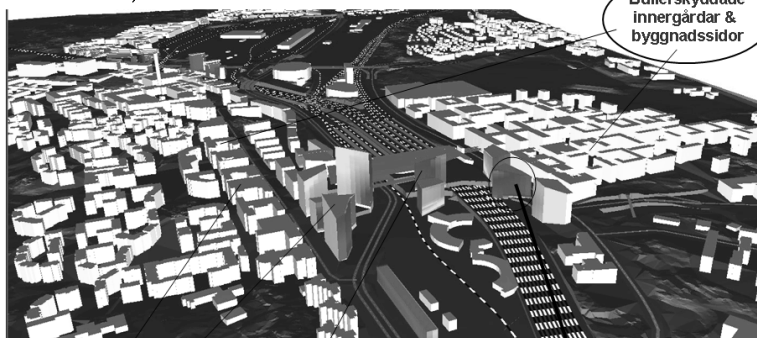

<http://www.who.int/peh/>

WHO: Bullers hälsoeffekter

Bullerkarta, tredimensionell

Bullerkarta tvådimensionell

Hälsoläget relaterat till buller i storstadsregion behöver förbättras!

- Bullret ökar, trenden måste brytas
- Störd sömn, försämrad inlärning och risk för hjärt-kärlsjukdom
- Ur hälsosynpunkt är ljudmiljön utomhus lika viktig som den inomhus
- Fasadisolering ej hållbar lösning
- Möjligt sänka vägtrafikbuller vid källan med 10 dB (fordon/vägbelägg/däck)

Riksdagens Bostadsutskott 7 april 2005

Luftföroreningar och hälsoeffekter

Översikt på det internationella forskningsläget,
särskilt för luftföroreningar i tätorter

Tom Bellander
Civ ing, docent i miljömedicin
tom.bellander@sll.se

Arbets- & Miljömedicin, Stockholms läns landsting
och
Institutet för Miljömedicin, Karolinska Institutet

Sammanfattning av hälsoeffekter

- Kortsiktiga och långsiktiga hälsoeffekter från luftföroreningar:
 - Luftvägar, hjärta, kärl
 - Besvär, påverkan på lungfunktion, försämring av astma, lunginflammation, lungcancer, hjärtkärtsjukdom, KOL, död
 - Foster, spädbarn, barn, ungdomar, astmatiker, lungsjuka, hjärtsjuka, lågutbildade, rökare, gamla
- Hälsoeffekter både av lokala och avlägsna källor
- Inga tröskeleffekter

Bellander 2005-04-25

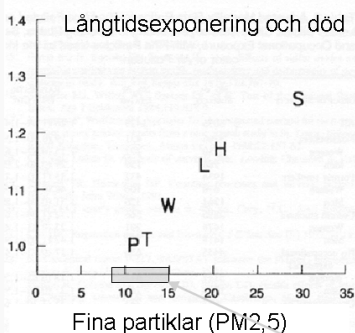
Arbets- & Miljömedicin
Stockholms Läns LandstingInstitutet för Miljömedicin
Karolinska Institutet

Bostadsutskottet 2

Inga tröskeleffekter

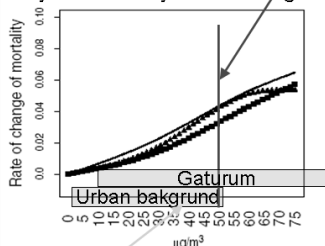
Befolkningsdosen påverkar folkhälsan

MKN för PM10

Dockery et al, NEJM 1993

Korttidsexponering och död i sjukdomar i hjärta och lungor

Daneis et al, Am J Epidemiology 2000

Typiska svenska nivåer

Bellander 2005-04-25

Arbets- & Miljömedicin
Stockholms Läns LandstingInstitutet för Miljömedicin
Karolinska Institutet

Bostadsutskottet 3

Luftföroreningar från lokala källor ger hälsoeffekter

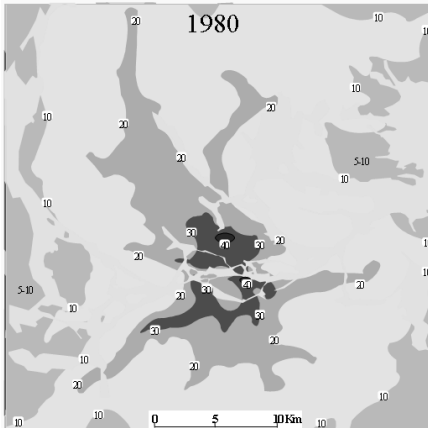
- **Korttidseffekter**
 - Troligen underskattade i de flesta studier pga bristande kartläggning av både exponering och hälsa
 - Sjukhusinläggning för luftvägssjukdom (Stockholm)
 - Ökad känslighet för pollen (Stockholm)
- **Långtidseffekter**
 - Troligen underskattade i de flesta studier pga bristande exponeringskartläggning
 - Försämrade lungfunktionsutveckling (Kalifornien)
 - Lungcancer (Stockholm, Oslo)
 - För tidig död (Holland)
 - Plötslig hjärtdöd (Stockholm)
- **Viktiga lokala källor:**
 - Vägdamm, avgaser, fordonsslitage, vedrök

Bellander 2005-04-25

Arbets- & Miljömedicin
Stockholms Läns LandstingInstitutet för Miljömedicin
Karolinska Institutet

Bostadsutskottet 4

Lungcancer

Exponering för trafikavgaser motsv $> 30 \mu\text{g}/\text{m}^3 \text{NO}_2$ 1955-70 ökade risken att få lungcancer 1985-90 med ca 50%.

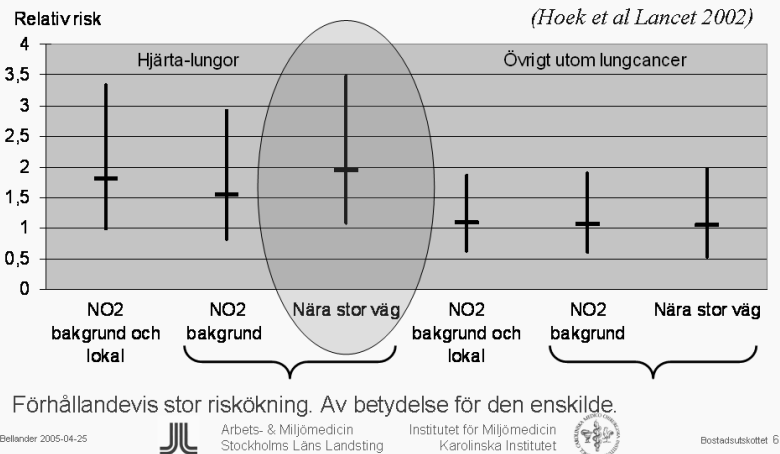
Förhållandevis stor riskökning.
Av betydelse för den enskilde.

Lung cancer i Stockholm -
LUCAS
Nyberg et al Epidemiology 2000

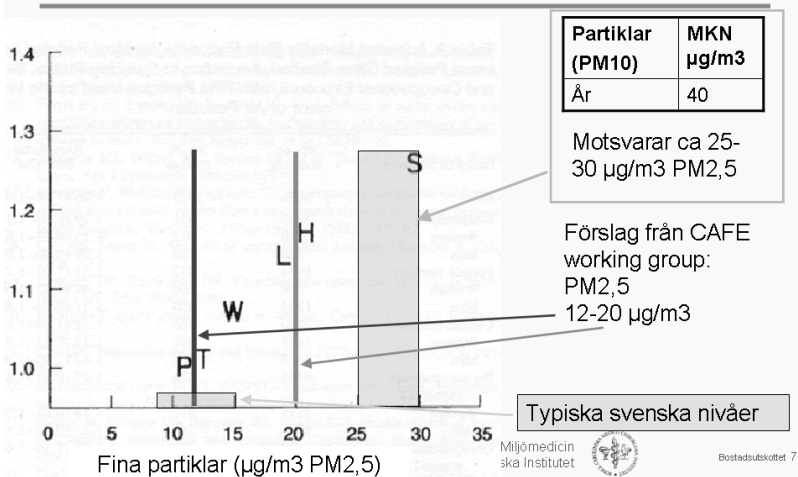
Institutet för Miljömedicin
Karolinska Institutet

Bostadsutskottet 5

För tidig död i sjukdomar i hjärta och lungor

Hälsoeffekter även under kommande norm för årsmedelvärde?

Bostadsutskottet 7 april 2005: Sammanfattning

- Kortsiktiga och långsiktiga hälsoeffekter från luftföroreningar:
 - Luftvägar, hjärta, kärl
 - Besvär, lungfunktion, försämring av astma, lunginflammation, lungcancer, hjärtkärlsjukdom, KOL, död
 - Foster, spädbarn, barn, ungdomar, astmatiker, lungsjuka, hjärtsjuka, lågutbildade, rökare, gamla
- Hälsoeffekter både av lokala och avlägsna källor
 - Lokala källor underskattade
- Inga tröskeleffekter
- Aktuell miljö kvalitetsnorm för partiklar svår att klara
 - Fortsatta hälsoeffekter även när normen klaras
- **Kommande normer troligen ännu striktare!**

Mer info: Socialstyrelsens Miljöhälsorapporter www.sos.se
Naturvårdsverkets Forskningsprogram www.snap.se
Arbets- och Miljömedicin www.folkhalsoguiden.se
Institutet för Miljömedicin www.imm.ki.se
WHO Europa www.who.int
Clean Air For Europe <http://europa.eu.int/comm/environment/air/cafe>

Bellander 2005-04-25

Arbets- & Miljömedicin
Stockholms Läns LandstingInstitutet för Miljömedicin
Karolinska Institutet

Bostadsutskottet 8

Luftkvalitet och Buller

Gisela Köthnig
Enheten för miljö kvalitet

Miljökvalitetsmålet Frisk luft

- Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Inriktningen är att miljökvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Nationella delmål

1. Halter av svaveldioxid (2005)
2. Halter av kvävedioxid (2010)
3. Halter av marknära ozon (2010)
4. Utsläpp av flyktiga organiska ämnen

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Ramdirektivet för luft (96/62/EG)

- (1999/30/EG) NO_x, SO₂, bly, PM₁₀
- (2000/69/EG) bensen, kolmonoxid
- (2002/3/EG) marknära ozon
- (2004/107/EG) arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel, PAH

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Förordning (2001:527) om miljökvalitetsnormer för utomhusluft

- NO₂, NO_x
- SO₂
- Kolmonoxid
- Bly
- Bensen
- Partiklar (PM10)
- Marknära ozon

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Åtgärdsprogram

- Stockholms län – NO₂ och PM10, Regeringsbeslut nr 18, 2004-12-09
- Göteborgsregionen – NO₂, Regeringsbeslut nr 17, 2004-12-09
- (Ev. Umeå, Uppsala, Göteborg, Helsingborg)

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Miljökvalitetsmål

- **God bebyggd miljö - Delmål 3.**
Antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder ska ha minskat med 5 procent till år 2010 jämfört med år 1998.
- **Hav i balans samt levande kust och skärgårdar**
- **Storslagen fjällmiljö**

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

EG-direktiv om omgivningsbuller (2002/49/EG)

**Förordning (2004/675) om
omgivningsbuller –
Miljöbalken 5 kap. om MKN**

- strategiska bullerkartor
- fastställda åtgärdsprogram
- > 250 000 inv. 2007/2008
- > 100 000 inv. 2012/2013

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Riktvärden antagna av riksdagen

- **"Infrastrukturinriktning för framtida transporter", 1996/97:53**

Riktvärden för trafikbuller som normalt inte bör överskridas vid nybyggnation av bostadsbebyggelse eller vid nybyggnation eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur:

30 dBA ekvivalentnivå inomhus

45 dBA maximalnivå inomhus nattetid

55 dBA ekvivalentnivå utomhus (vid fasad)

70 dBA maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostad

För utomhusnivån avses för flygbuller FBN 55 dBA.

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

REGERINGSKANSLIET

**Buller och luftföroreningar
kontra bostadsbyggande i
storstadsregion**
Bostadsutskottet
7 april 2005

Planchef Carl-Gustaf Hagander

 **LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN**

Biltrafiken skapar problem

- 2 miljoner är utsatta för mer trafikbuller än dagens riktvärden
- Stockholm klarar inte miljökvalitetsnormen för partiklar, PM10

Planering kan lösa en del problem, men inte allt!

Trafikbuller:

"riktvärden som normalt inte bör överskridas vid nybebyggelse eller vid nybyggnation eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur" Riksdagen (infraproposition 96/97:53)

- 30 dB(A) ekvivalentnivå inomhus
- 45 dB(A) maximalnivå inomhus nattetid
- 55 dB(A) ekvivalentnivå utomhus (vid fasad)
- 70 dB(A) maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostad

- Inomhusnivån klaras alltid (med stängt fönster)
- Utomhusnivån är problemet
- Oklart vad som är hälsa resp. komfort

I stora delar av Stockholm går det inte att bygga bostäder om riktvärdena ska klaras

Avstegsfall tillämpas i Stockholm

I kollektivtrafiknära lägen godtas bostäder om minst hälften av boningsrummen ligger mot < 55 dB(A).

Men dessa värden går inte att uppfylla i alla lägen

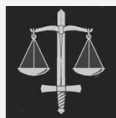

Vem ska bestämma?

- Staten?
- Kommunen?
- Tjänstemannen?
- Experten?
- Politiken?
- Juridiken?
- Marknaden?
- Byggherren?
- Den boende själv?

Starkt delade meningar bland de som berörs skapar problem!

Olika regler skapar problem

Plan- och bygglagen:

- avvägningsregler
- politik
- förebyggande

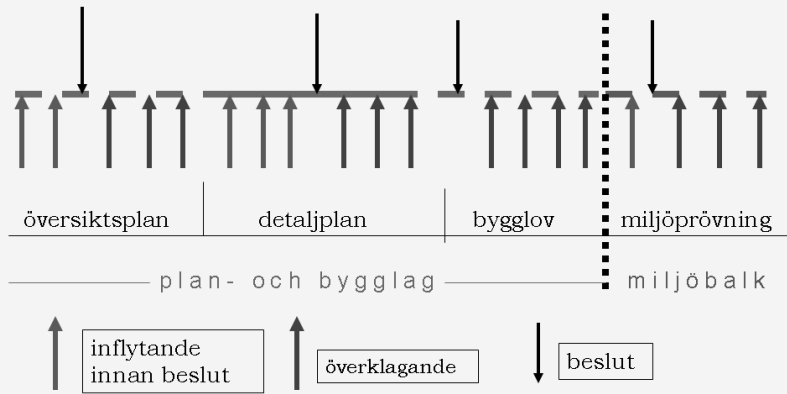

Miljöbalken:

- hänsyns- eller stoppregler
- juridik
- efterhandsprövning

Dessa fungerar inte ihop!

Komplicerad prövning

■ enskilda människans frihet ■ jämlika och goda sociala levnadsförhållanden ■ god och långsiktigt hållbar livsmiljö ■ människorna i dagens samhälle ■ kommande generationer ■ beskaffenhet ■ läge ■ föreliggande behov ■ god hushållning ■ miljö kvalitetsnormer ■ natur- och kulturvården ■ ändamålsenlig struktur ■ estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar ■ från social synpunkt god livsmiljö ■ goda miljöförhållanden i övrigt ■ långsiktigt god hushållning med mark och vatten och med energi och råvaror ■ angränsande kommuner ■ boendes och övrigas hälsa ■ jord-, berg- och vattenförhållandena ■ trafik ■ vattenförsörjning ■ avlopp ■ samhällsservice ■ vatten- och luftföroreningar ■ bullerstörningar ■ energiförsörjningen ■ energihushållningen ■ brand ■ trafikolyckor ■ olyckshändelser ■ skydda befolkningen ■ begränsa verkningarna av stridshandlingar ■ hushållning med energi och vatten ■ goda klimatiska och hygieniska förhållanden ■ trafikförsörjning ■ god trafikmiljö ■ parker ■ andra grönområden ■ personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ■ förändringar och kompletteringar ■ lek ■ motion ■ annan utevistelse ■ en rimlig samhällsservice ■ kommersiell service ■

Plan- och bygglagen ger kommunen makten över planeringen

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten

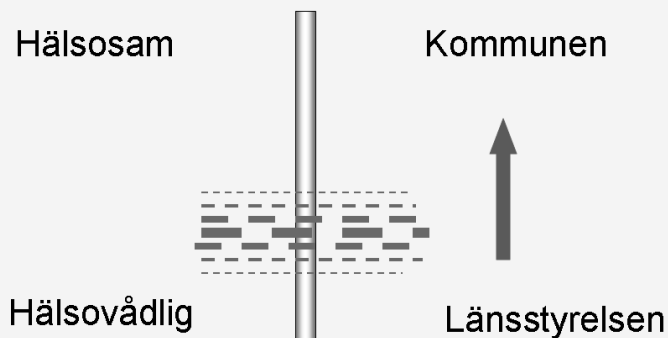
Plan- och bygglagen 1 kap 2 §

Länsstyrelsens ska

- lämna planeringsunderlag
- ge råd
- verka för statliga intressen
- pröva om bebyggelsen är olämplig
- överpröva
- utöva tillsyn

Men när bebyggelsen är klar kan en annan bedömning ske utifrån miljöbalken

Var går gränsen för det godtagbara?

Otydlig gräns leder till problem

Hur påverkas bostadsplaneringen?

- tid- och resurskrävande planprocesser
 - långa planprocesser, högre byggkostnader - stora byggherrar gynnas
 - osäkerhet, fler överklaganden och oförutsägbara beslut
 - risk för utspridd stadsbygd med andra miljö- och hälsofaror
- men kreativa lösningar och sundare bostadsmiljöer med hänsyn till buller och luftföroreningar!

Vad krävs

- tydlig och ensad statlig uppfattning
- nyansering i förhållande till läge
- insikt om att planering inte kan lösa hela problemet
- åtgärdsprogram en möjlighet
- krav på producenter en nödvändighet

Boverkets vägledning har skapat större svårigheter

För att beslut om förändringar av mark- och vattenanvändningen skall kunna ske på ett långsiktigt hållbart sätt:

- *ett koordinerat och långsiktigt hållbart lagsystem*
- *en förvaltningsapparat som har resurser och kompetens att hantera systemet*

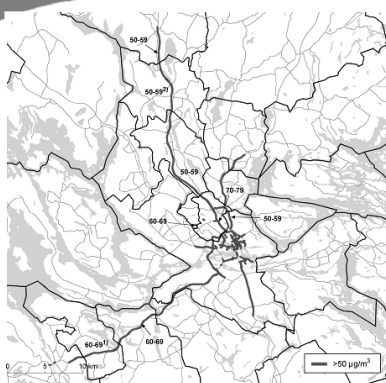
Detta saknas idag!

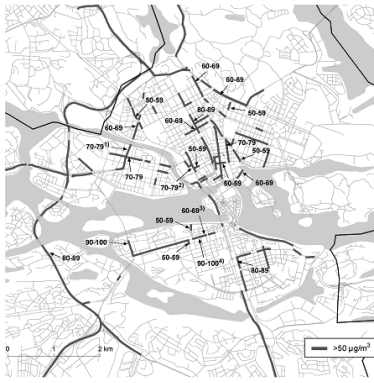
Exempel på hur kraven på luften hanteras i praktiken; åtgärdsprogram

Isabell Lundberg

Överskridanden i Stockholms län och stad

1) EA Söder 2) EA Upphörs Väst

1) S1 Örnepåsen-S1 Eriksdalen 2) Klaraströmgatan-Ringvägen 3) Märstaströmgatan-Barnängsgatan 4) Hornsgatan-Rindögatagatan

För att klara normen krävs insatser

- ◆ Halten måste sänkas kraftigt för att miljökvalitetsnormen för PM10 ska klaras.
- ◆ Normen får överskridas under 35 dygn vilket inträffade i slutet av förra veckan.
- ◆ Även miljökvalitetsnormen för kvävedioxid överskrids men på väsentligt färre platser.

Förslag till åtgärdsprogram PM10 – regeringens beslut

- Halverad användning av dubbdäck (information, avgift/subvention)
- **Minskat biltrafikarbete genom miljöavgifter och parkeringsåtgärder**
- **Informationsinsatser**
- **Åtgärder vid extremt höga halter**
- **Tvättad stenkross för halkbekämpning**
- **Förbättrade beläggningar**
- **Förbättrad barmarksrenhållning**
- Investeringar i kollektivtrafiken

Förslag till åtgärdsprogram kvävedioxid – Regeringens beslut

- ◆ Renare personbilspark: höjd skrotningspremie, höjd fordonsskatt, förbud i miljözonen för bilar som saknar katalysator. Skärpta krav vid upphandling.
- ◆ Renare tunga fordon: **Skärpta krav i miljözonen, skärpta krav vid upphandling**, förtida introduktion av 05/08 års krav.
- ◆ Minskat biltrafikarbete i länets centrala delar: trängselavgifter, översyn av **parkeringspolitiken**, ökad kontroll av **förmånsbeskattning**, **genomfartsförbud** för tunga fordon på Hornsgatan. Transportplaner.
- ◆ **Kollektivtrafiksåtgärder: infartsparkeringar, ökad framkomlighet, ökad turtäthet**

Stora skillnader mellan Länsstyrelsens förslag och regeringens beslut innebär osäkerheter

- ◆ Regeringen uteslöt många av de mest verkningsfulla åtgärderna i sitt beslut om åtgärdsprogram.
- ◆ Möjligheterna att nå normerna till utsatt tid är mycket små med nuvarande beslut.
- ◆ Osäkerheten är stor kring vad som sker när normen inte klaras.
- ◆ Kan bostadsbyggandet vara hotat?

Svårt förena regelverket om MKN med Stockholmsregionens tillväxt

- Planerande myndigheter ska iaktta normerna.
- Planläggning får inte medverka till att en miljökvalitetsnorm överträds.
- Otydlighet kring innebörden av olika begrepp såsom *iaktta* och *medverka till*.
- Strikt tillämpning kan innebära stopp för ytterligare byggande.
- Endast ingripa mot planeringssituationer där det är tydligt att ny bebyggelse försämrar ventilationen så att det finns en påtaglig risk för överskridanden.
- Översyn av regelverket är nödvändig.

Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregion

Bostadsutskottet
7 april 2005

Planeringschef Niklas Svensson

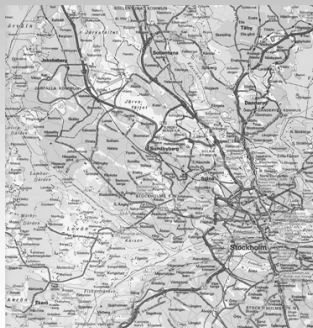

Sundbybergs
stad

2005-05-13

1

Sundbybergs stad

- Sveriges till ytan minsta kommun med 34 000 invånare.
- Drygt 10 minuter från Stockholm city
- Attraktiv för etablering av bostäder och arbetsplatser
- Goda kollektivtrafikförbindelser

Sundbybergs
stad

2005-05-13

2

Buller en av många viktiga faktorer

Övriga faktorer:

- Risker
- Miljökvalitetsnormer
- Parkeringsfrågor
- Trafikföring
- Grönområden
- Tillgänglighet
- Gestaltning
- m.fl.

- Detta skall vägas samman med andra intressen!

Sundbybergs
stad

2005-05-13

4

Bostäder påverkade av buller

- **Totalt** i kommunen **planeras** ca. **7 000** nya bostäder
- Cirka **3 000** av dessa berörs direkt av Boverkets tolkning

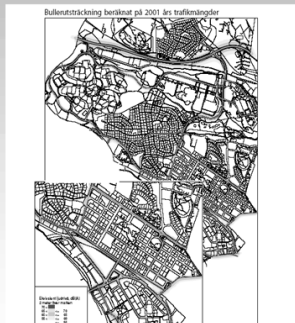

Sundbybergs
stad

2005-05-13

7

Varför bygger vi inte i tysta områden?

- Värdefulla grönområden
- Skyddsvärd bebyggelse
- "Färdiga" områden
- Bristande kommunikationer

Sundbybergs
stad

2005-05-13

8

300 bostäder
färdigställda

Projekt Hamnen

Stockholm
bygger

Sundbybergs
station

Bällstaviken

Sundbybergs
stad

2005-05-13

9

Konsekvenser av Boverkets tolkning

- Ny bostadsbebyggelse i mer perifera lägen

Vilket resulterar i:

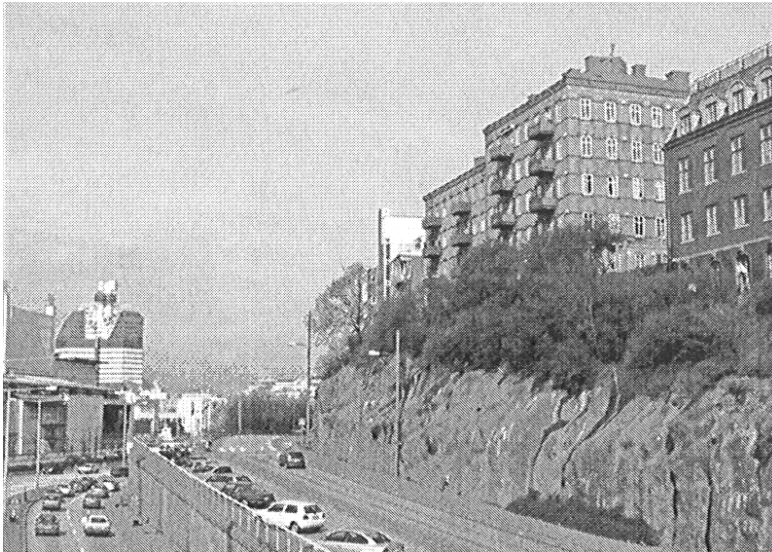
- Ökat bilberoende med utsläpp och ökat buller som följd.
- Minskad bostadsproduktion p.g.a. mindre intresse att bygga bostäder i de mer perifera lägena i regionen.

Sundbybergs
stad

2005-05-13

12

Antagen av KF 1999-10-12
Övergår till beslut 1999

På väg mot en bättre miljö!
Miljöpolicy för Göteborgs Stad

- behovet av ett **ökat bostadsbyggande**,
- att **utspridning** av bostadsbebyggelse med dåliga förutsättningar för **kollektivtrafik** bör undvikas samt
- att ny bebyggelse måste förläggas och uppföras på ett sådant sätt att gällande **normer för buller och luftföroreningar** uppfylls.

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret

2000 lgh per år politiskt mål!

Motsvarar befolkningsökningen!

6061 lgh färdigställda 2002-2004

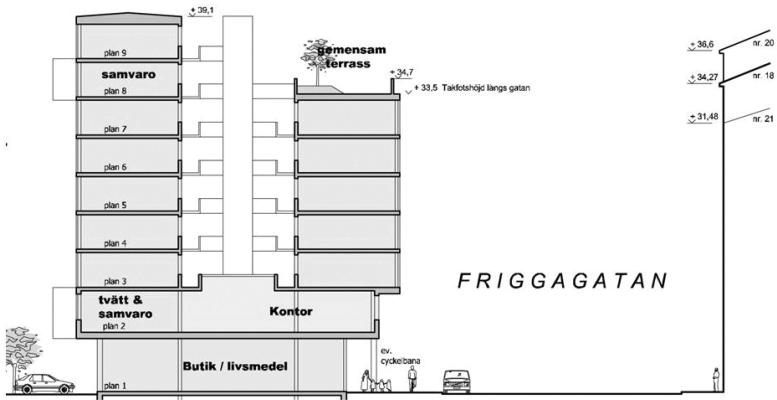
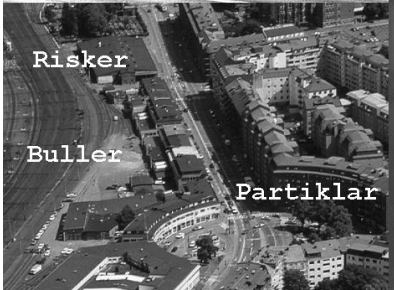
2719 lgh i antagna dp 2004

Varav ca **80%** anpassade med hänsyn till bullerstörning!

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret

Kulturmiljö
Riksintressen

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret

FÅGELPERSPEKTIV FRÅN NORD - VÄST Kv. VENUS

Buller och luftföroreningar kontra bostadsbyggande i storstadsregion

Bostadsutskottet 7 april 2005

Översiktsplanechef Jan-Olof Jönsson

Bostadsbyggandet prioriteras

Mål: 1.000 lgh/år

Allsidigt utbud: Hyresrätter, bostadsrätter, småhus

Buller och bostadsbyggande I

- Inga bostadsprojekt har stoppats i planprocessen pga buller.
- De flesta bostadsplaner innehåller bullerbestämmelser.
- I innerstaden tillämpas ofta avstegsfallet "tyst sida" ($\leq 55\text{dBA}$)

Buller och bostadsbyggande II

- I ytterstadsområden ställs ofta krav på bullervallar och plank längs större gator för att nå $\leq 55\text{dBA}$ vid fönster och uteplats.
- Konsekvenserna blir ofta en torftig stadsmiljö, barriäreffekter och ett dåligt markutnyttjande

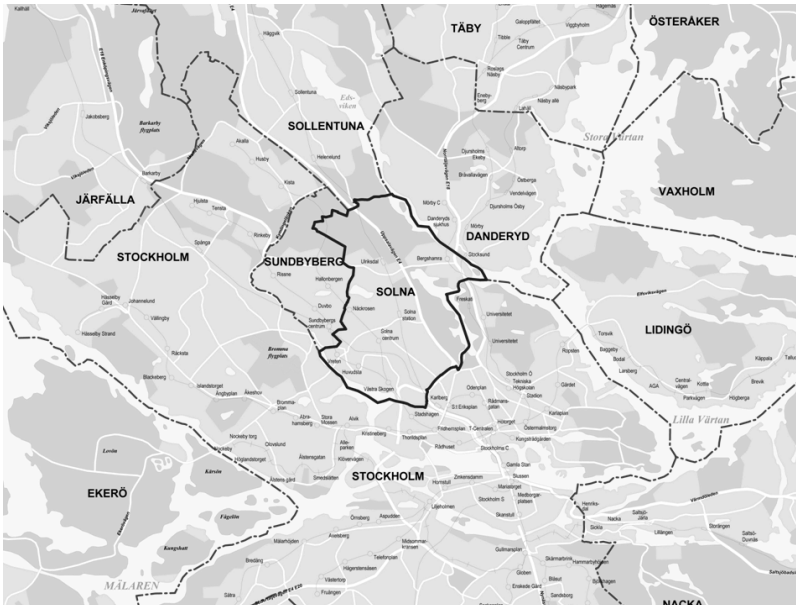
Luftföroreningar och bostadsbyggande II

- Beräkningar gjorda av Miljöförvaltningen visar att miljökvalitetsnormen för kvävedioxid inte överskrids år 2015 trots en trafikökning på ca 30%. Detta beror främst på att fordonsparken väntas bli avsevärt bättre från miljösynpunkt

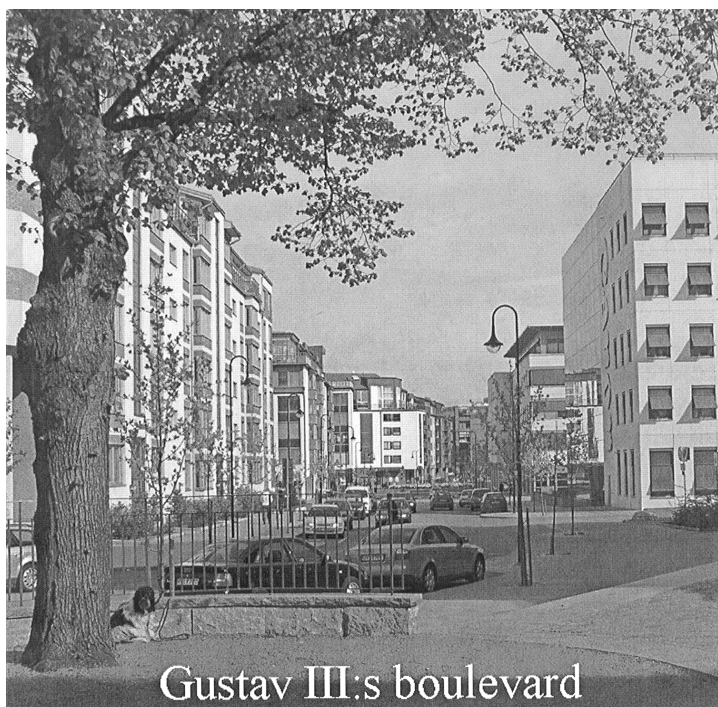
Generellt förhållningssätt

- Buller och luftföroreningar skall i första hand klaras genom begränsning av vägtrafikens påverkan.
Utspridning av bebyggelsen är inget medel för att klara normer och riktlinjer.
- Arbete med ett Trafikmiljöprogram pågår där förslag till åtgärder för att nå ett mera miljöanpassat transportsystem föreslås.

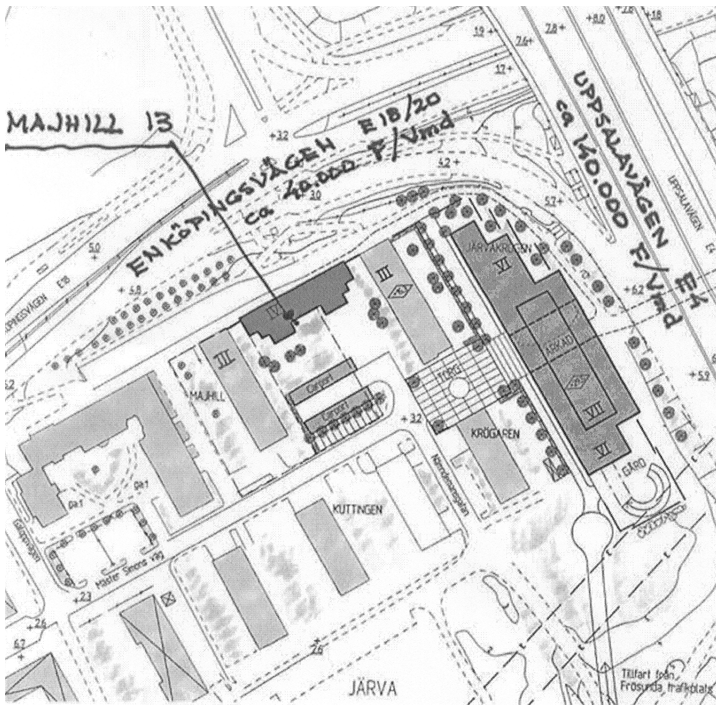

Fakta om Solna

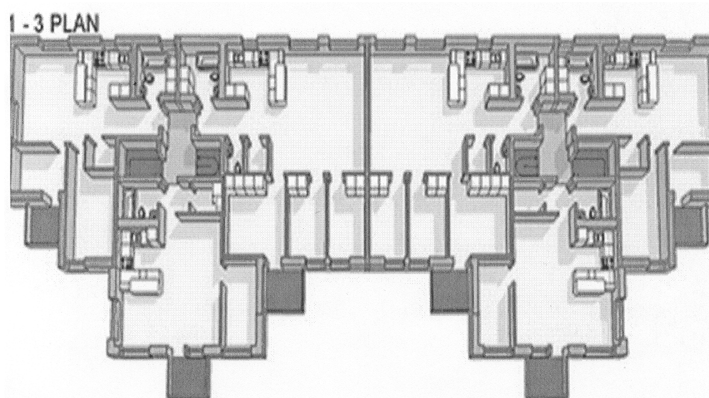
- Sveriges till ytan 3:e minsta kommun
- ca 59.000 boende, ca 63.000 arbetsplatser
- 97 % lgh i flerbostadshus, 3 % i enfamiljshus
- bygger flest lägenheter per invånare i landet
- mycket god kollektivtrafik
- passeras varje dag av ca 500.000 bilar

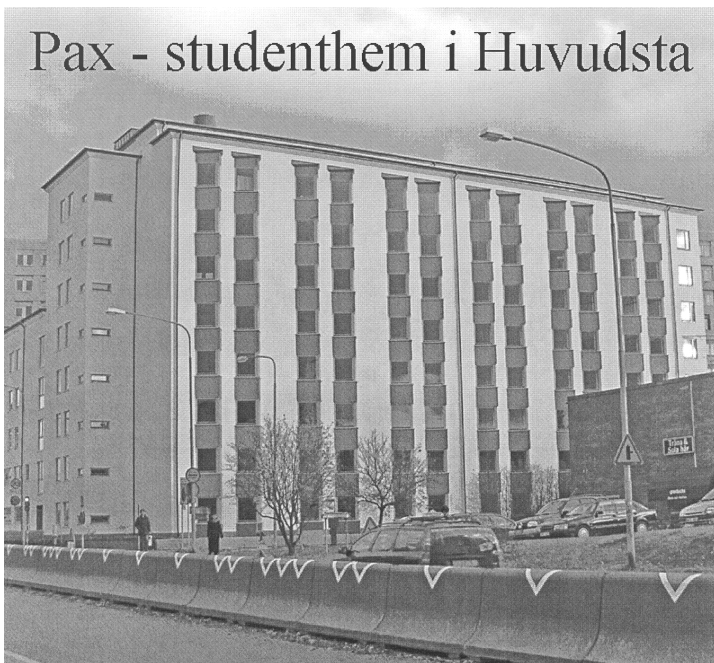
Gustav III:s boulevard

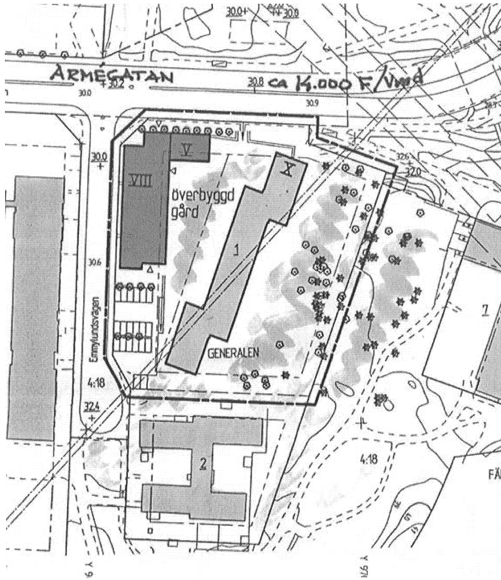
Majhill från gården

Pax - studenthem i Huvudsta

Pax - situationsplan

Solna tar ansvar för miljö och bostadsförsörjning genom att:

- Reducera biltrafik genom tätt byggande i en stad med utmärkt kollektivtrafik
- Bygga eftersökta bostäder i regionens kärnområde
- Alla nya lägenheter har minst en tyst sida - mindre än 55 db(A)
- Moderna fönster klarar inomhusnivån – (vanligare med klagomål på grannar m m)

Om inte länsstyrelsens avstegsfall kan tillämpas riskerar ca 2/3 av Solnas bostadsbyggande att omöjliggöras

BYGG STADEN INÅT

Strategin i Stockholms översiktsplan 99 håller:

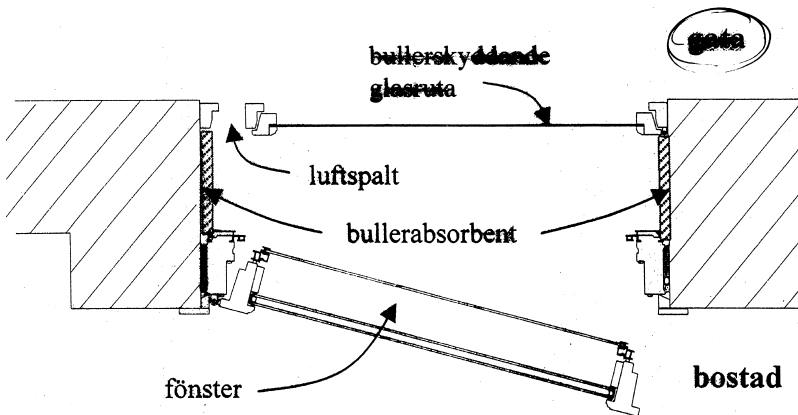
Dvs. utveckla Stockholm på ett hållbart sätt genom att

- Återanvända redan exploaterad mark
- Bevara och utveckla Stockholms karaktär och grönstruktur
- Bygga ny stad i gamla hamn- och industriområden runt innerstaden
- Utveckla attraktiva knutpunkter i ytterstaden
- Bygga i goda kollektivtrafiklägen
- Komplettera ytterstadsdelar för lokala behov

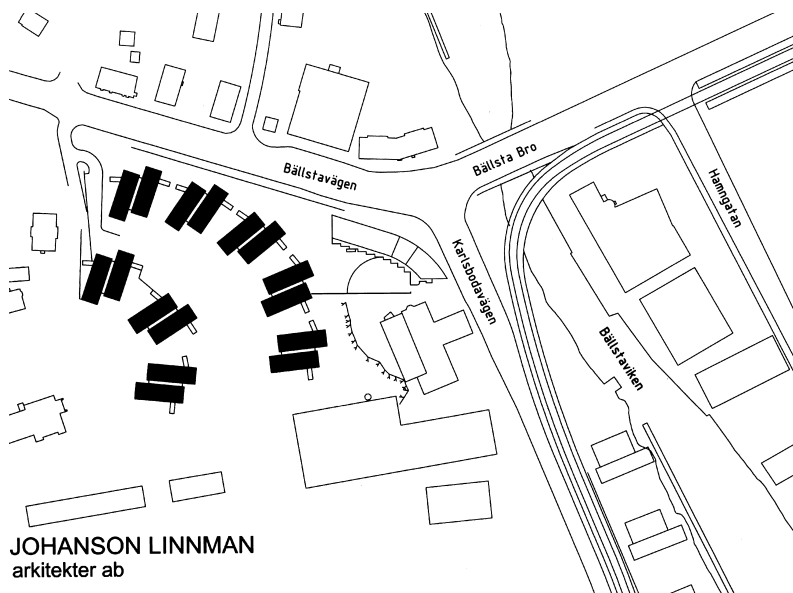

...”Om bestämmelserna tillämpas bokstavligt skulle knappast något ytterligare byggande kunna ske i länet eftersom all tillväxt i princip riskerar att medföra ökad trafik och därmed att normen överskrids.”...

**Landshövding Mats Hellström den 19 januari 2004
i skrivelse till miljöminister Lena Sommestad**

Fönsterlösning, studentbostad
Kv. Fyrspannet, Högbergsgatan, Södermalm

Uppdraget

Ta fram ett fördjupat underlag för en vägledning om hur riktvärdena ska tillämpas.

Viktigt att riktvärdena tillämpas på ett likartat sätt över landet.

Rekommendationerna får inte försvåra att miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö uppnås.

Förväntningarna var och är stora

En del vill ha en vägledning som medger större avsteg från bullerriktvärdena än vad som blivit praxis idag.

Vissa önskar definierade gränsvåer, medan andra vill undvika siffror. Några anser att tolkningsutrymmet måste minska medan andra vill öka det.

Många önskar ökat utrymme för avsteg från riktvärdena medan andra slår fast att det långsiktiga politiska målet i God bebyggd miljö inte får äventyras.

Vad är det vi hör?

Buller är ett folkhälsoproblem. Cirka 2 miljoner människor utsätts dagligen för buller som överstiger riktvärdena.

Buller är en undervärderad hälso- och planeringsfråga.

Riktvärdena representerar bara en godtagbar ljudnivå.
Cirka 20 % anser sig mycket störda redan vid denna nivå.

Vad är det vi hör?

Avsteg från riktvärdena blir allt vanligare.

Det görs avsteg även utanför tätorterna.

15 % av kommunerna tillämpar egna riktvärden.

Tillämpningen skiljer sig mycket mellan olika kommuner.

Man efterlyser en tydlig vägledning.

Olika utgångspunkter i arbetet

Buller är en hälsofråga och inte en komfortfråga.

Det finns behov av en vägledning som är så tydlig som möjligt.

Det är angeläget att de totala bullerstörningarna i städerna minskar.

Olika utgångspunkter i arbetet

Bullerfrågorna är en av flera hälsofrågor som vi alltid måste ta hänsyn till i den fysiska planeringen.

Det huvudsakliga målet är en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Det finns inga generella lösningar. Avvägningar måste göras i varje enskilt fall.

Olika utgångspunkter i arbetet

Avsteg från riktvärdena bör vara undantagsfall.

Avsteg ställer särskilda krav på beslutsunderlaget.

Besluten måste vara långsiktigt hållbara. Bostäderna ska bli lämpliga och vara hälsosamma under överskådlig tid.

Hälsobegreppet måste behandlas på ett ansvarsfullt sätt i planeringsskedet.

Tyst sida

"Tyst sida är en sida med en dygnsekvivalent ljudnivå som är lägre än 45 dBA (frifältsvärde, med sambandet + 3 dB två meter från fasad och +6 dB intill fasad) som en totalnivå från trafik, fläktar och liknande och i förekommande fall industri. Den tysta sidan bör därutöver vara visuellt och akustiskt attraktiv att vistas på." (Definition från Ljudlandskap för bättre hälsa)

Vad kan man göra?

Minska bullret vid källan.

Sprid insikt och kunskap om bullerproblematiken till beslutsfattare på alla nivåer.

Rikta insatser till det befintliga bostadsbeståndet.

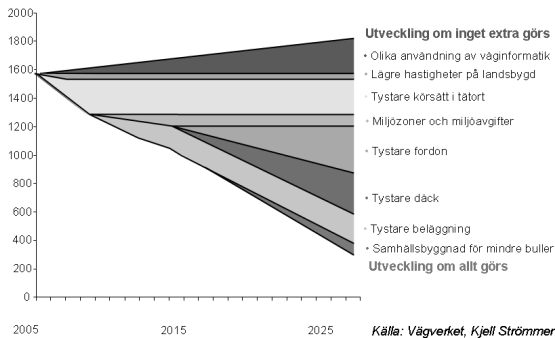
Bygg nytt på ett ansvarsfullt och vettigt sätt.

Effektpotential för åtgärdsområden - ett exempel

Förändrat antal utsatta för buller
>55 dB(A) utomhus vid bostäder (tusental)

10
2005-04-25